

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra kammaren. Nr 44.

Lördagen den 11 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till afgörande förelåg nu Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, angående herr Winbergs motion, nr 227, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om en förhandlingsordning mellan vissa statens tjänstemän och arbetare samt vederbörande verks styrelser och underlydande förvaltningar.

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.

I motion inom Andra kammaren, nr 227, hade herr Winberg hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:ts täcktes föranstalta om utredning angående lämpligaste former och grunder för fastställande af en förhandlingsordning mellan i statens administrativa verk anställda tjänstemän och arbetare och deras organisationer å ena sidan samt vederbörande verks styrelse och underlydande förvaltningar å andra sidan, hvilken förhandlingsordning jämväl borde innehålla regler för behandling af s. k. disciplinmål, samt därefter för Riksdagen framlägga förslag i ärendet.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren i anledning af förevarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående fastställande af en förhandlingsordning för i statens administrativa verk anställd personal, och i samband därmed angående enhetliga regler för handläggning af s. k. disciplinmål samt att för Riksdagen måtte framläggas de förslag, hvartill utredningen föranledde.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herrar *Bäckström, Olsson* i Åsen och *Sjöberg* i Sköfde, hvilka ansett att utskottet bort hemställa, att Andra kammaren med anledning af ifrågavarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i hvad mån bestämmelser kunde

Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administrativa
verk samt
deras tjänste-
män och
arbetare.
(Forts.)

träffas i syfte att vid behandlingen inom statens förvaltande verk af viktigare frågor rörande personalens arbets- och löneförhållanden äfvensom af disciplinmål vederbörande personal måtte vara i tillfälle att göra sina synpunkter gällande; samt

af herr *Holmdahl*, med hvilken herr *Nilsson* i Linnäs instämt och som inom utskottet yrkat, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, dels huruvida och i hvad mån den vid statens affärsdrifvande verk anställda personal, som icke vore upptagen å ordinarie stat, måtte tillerkännas rätt att, innan sådana sagda personal rörande frågor, som vore af allmängiltig natur och af större vikt, afgjordes, inför vederbörande styrelse framlägga sina önskemål, sina synpunkter och sina yrkanden, dels ock under hvilka former denna personalens rätt måtte kunna utöfvas, samt därefter vidtaga de åtgärder, till hvilka berörda utredning kunde gifva anledning.

Efter föredragning af utskottets hemställen yttrade:

Herr *H o l m d a h l*: Herr talman, mina herrar! Som bekant förelåg till behandling vid sistlidne års riksdag en af herr *Winberg* m. fl. väckt motion af i hufvudsak samma innehåll som den nu ifrågasatt.

Ehuru det utskott, som då behandlade motionen, icke kom till något positivt resultat i själfva sakfrågan, kan man ändå af utskottsutlåtandet och jämväl af den i kammaren förda diskussionen sluta till, att såväl utskottets som kammarens flertal hyste allvarliga betänkligheter emot en förhandlingsordning af den innebörd och omfattning, som motionären här ifrågasatt och utskottet för sin del har förordat. Det bör ju därför icke förvåna, om man jämväl nu känner sig tveksam gentemot en reform, som ingalunda är ägnad att främja statens intressen, och hvars konsekvenser man i öfrigt knappast kan överblicka.

Hvad motionären här syftar till, är att väsentligt inskränka den beslutanderätt, som för närvarande tillkommer styrelserna vid statens förvaltande verk, och att åt personalen vid dessa verk inrymma en medbestämmanderätt i snart sagdt hvarje personalen berörande fråga. Vidare ifrågasätter motionären införande vid statens verk af ett skiljedomsförfarande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det, som tillämpas vid våra enskilda järnvägar. Motionären vill, med få ord sagdt, vid våra förvaltande verk införa en förhandlingsmetod, liknande den, som tillämpas på den enskilda arbetsmarknaden, och för att möjliggöra detta, vill han uppdelna personalen vid dessa verk uti tvenne grupper, af hvilka den ena, den, som omfattar de högre funktionärerna, skulle spela arbetsgifvarens roll i förhållande till den andra.

Motionären, lika som utskottet, har emellertid härvid förbisett, att staten ensam är arbetsgifvare i förhållande till alla de

personer, som äga anställning vid statens verk, oafsedt hvilken befattning, högre eller lägre, dessa inneha. Motionären har icke heller tillräckligt beaktat den väsentliga skillnaden mellan enskilda företag, där det ekonomiska vinstbegäret är den förnämsta drivande kraften, samt statens förvaltande verk — en skillnad, som tydligast framträder i fråga om löneförhållandena. Dessa regleras vid statens verk icke med hänsyn till företagets ekonomiska bärighet eller beräknade vinst utan med hänsyn till företagets rationella skötsel. Den ekonomiska intresse motsats, som på den privata arbetsmarknaden kännetecknar förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare, förefinnes sålunda icke vid statens förvaltande verk. Och det skulle därför innebära en oegentlighet och jämväl en godtycklighet att, på sätt motionären ifrågasatt, uppdelas personalen vid dessa verk i tvenne hvarandra motsatta och med hvarandra förhandlande grupper.

Under öfverläggningen om denna fråga förlidet år i denna kammare berördes i viss mån dessa synpunkter, men hvad man kanske därvid mindre beaktade, var de rent praktiska olägenheter, som en förhandlingsmetod, sådan som motionären tänkt sig, otvifvelaktigt skulle framkalla. Om sådana ärenden, som nu afgöras ensamt af styrelserna för statens förvaltande verk, skulle göras beroende af personalens medbestämmanderätt och eventuellt hänskjutas till skiljedomsförfarande, skulle säkert i många fall styrelserna stå alldeles maktlösa och skulle icke heller kunna ansvara för verkets ordentliga skötsel. Icke minst skulle denna olägenhet göra sig kännbar vid statens järnvägar, där den redan nu komplicerade organisationen skulle blifva så godt som alldeles ohandterlig. Vid statens kommunikationsverk mer än vid något annat statens förvaltande verk gäller det för ledningen att snabbt fatta sina beslut och att jämväl hastigt bringa besluten till utförande. Men hur skulle detta vara möjligt, om personalen skulle äga att göra sin mening och sin vilja gällande, icke blott vid beslutens fattande utan äfven vid deras utförande. Dessa konsekvenser af personalens medbestämmanderätt ha hvarken motionären eller utskottet tillräckligt beaktat.

Motionären har jämväl velat utsträcka denna medbestämmanderätt till att gälla den disciplinära bestraffningsrätten. Visserligen medgifver motionären, att ledningen för statens verk bör äga rätt att disciplinärt bestraffa fel och försummelse af personalen, men han betraktar därvid den felande och den dömande såsom tvenne med hvarandra tvistande parter. Denna uppfattning är helt och hållet felaktig. I fråga om den vid statens verk anställda personalen är den disciplinära bestraffningsrätten af offentligrättslig karaktär och bör sålunda vara alldeles undantagen från all inblandning och all förhandling från enskilda sida.

Hvad jag här yttrat om den disciplinära bestraffningsrät-

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administrativa
verk samt
deras tjänste-
män och
arbetare.
(Forts.)

ten, gäller jämväl det förslag, som inom utskottet reservationsvis framförts af herrar Bäckström m. fl. och som tydligen går ut på att bereda personalen rätt att blanda sig i behandlingen och afgörandet af disciplinära mål.

I min reservation har jag mera utförligt angifvit de skäl, som tala emot motionärens förslag om upphäfvande af den vanliga instansordningen för disciplinmål och tillskapandet af en särskild administrativ domstol, i hvilken representanter för personalen skulle äga säte och stämma. Jag anser mig därför icke nu behöfva närmare inlåta mig på dessa skäl. Jag skall icke heller inlåta mig på de betänkligheter i konstitutionellt hänseende, som ett skiljedomsförfarande vid statens administrativa verk skulle medföra. Men jag kan icke underlåta att här framhålla, hurusom en förhandlingsordning sådan som motionären tänkt sig, skulle bereda arbetarne och de lägre tjänstemännen vid statens förvaltande verk en väsentligt fördelaktigare ställning än de högre funktionärerna vid samma verk. Som bekant äga dessa för närvarande ingen som helst medbestämmanderätt i fråga om löneförhållanden, arbetstid eller tjänsteåligganden, och ändå skulle dessa funktionärer enligt motionärens förslag spela arbetsgifvarens roll. Man kan med skäl ifrågasätta, om det är lämpligt och rättvist, att på sätt, som motionären ifrågasatt, uppdelas personalen i tvenne grupper och bereda den ena gruppen möjlighet att göra sina synpunkter gällande, bereda dem medbestämmanderätt i frågor, som röra deras tjänsteförhållanden, under det att den andra gruppen är alldeles utesluten från en dylik möjlighet och en dylik rätt. Är icke detta en klasslagstiftning sådan som man annars så energiskt reagerar emot? Och är det icke troligt, att om man på det sättet uppdelar personalen, den del, som blir styfmoderligt behandlad, också skall framställa kraf på medbestämmanderätt? Men hvem skall då till sist bära ansvaret för våra förvaltande verk, om alla, som äro anställda vid dessa verk, också skola äga rätt att bestämma? Det är fara värdt, att detta ansvar kommer att alldeles förryckas och att ledningen ser sig ur stånd att kunna drifva verksamheten med tillbörlig hänsyn till statens och allmänhetens berättigade kraf. Det torde därför vara klokt att tänka sig för mer än en gång, innan man slår in på en väg, som man, mig veterligt, ännu icke i något annat land vågat beträda.

Under återopande af hvad jag nu och i min reservation anför, ber jag, herr talman, få yrka afslag å utskottets och motionärens hemställan samt bifall till den af mig afgifna reservationen.

Häri instämde herr *Nilsson* i Linnås.

Herr *Bäckström*: Såsom reservant å en annan linje än den föregående talaren inom det utskott, som behandlat denna

motion, ber jag om en stunds uppmärksamhet för att något närmare än hvad i reservationen kommit till synes framhålla min ståndpunkt till spørsmålet i fråga. Och förutskickar jag då genast den förklaringen, att jag, i känslan af att vara invald i denna församling, ej minst såsom representant för de samhällsgrupper motionären afser att stödja, efter förstånd och samvete och först efter moget öfvervägande tagit ställning i den föreliggande frågan, i afsikt att om möjligt på något sätt kunna tjäna dem, som motionären velat arbeta för, och icke blott dessa utan ock de många, som indirekt hade fördel af att Riksdagen skänkte denna sak det beaktande, som den verkligen är värd.

Denna fråga förelåg till behandling vid sistlidet års riksdag och blef då föremål för mycket omfattande utredning, afseende särskildt att få fram i hvad mån den vunnit beaktande i utlandet såväl som hos oss. Det vidlyftiga utredningsmaterialet inkom emellertid så sent på Riksdagens bord, att hvarken utskott eller kammare kunde på basis af utredningen komma till något bestämdt resultat i frågan. Den innesluter också, mina herrar, många särskildt invecklade problem, och den tål att tänka på. Vederbörande utskott i fjol hemställde också, att motionen icke då skulle till någon kammarens åtgärd föranleda. Trenne reservationer hade afgifvits: en af herr Palmstierna om bifall till motionen, en af herr Olsson i Kullenbergstorp, som yrkat afslag på motionen, samt en af herrar Gibson och Andersson i Stårte, som hemställde om en skrifvelse, "huruvida och i hvilka former bestämda regler skulle kunna fastställas för den vid statens administrativa verk sysselsatta personalens deltagande genom utsedda representanter uti utarbetandet af förslag till de bestämmelser, rörande arbets- och löneförhållanden och dyl. som äro å denna personal tillämpliga". Med 89 röster mot 77, som voro för utskottets förslag, biföll denna kammare herrar Gibsons och Anderssons i Stårte reservation.

Detta Andra kammarens beslut i fjol innebär ett erkännande af att den föreliggande frågan är värd att beaktas, och att Riksdagen bör ägna sin uppmärksamhet åt dess lösning. Och motionären framhåller också i den nu föreliggande motionen, att genom antagandet af detta beslut ett steg i rätt riktning skulle blifvit taget, ja, i en del frågor redan vunnits, hvad som man för närvarande rimligen kan begära.

För min del måste jag erkänna, att jag är mindre nöjd med såväl det ofvannämnda beslutets innebörd, som den med detta besläktade reservationen, hvilken framburits af herrar Holmdahl och Nilsson i Linnås. Och hvarför? Jo, dels därför att i båda sättes i fråga, huruvida bestämda regler böra fastställas, och dels därför att förslaget om regler för disciplinmålens behandling af angifvet skäl uteslutits. Jag är af den öfvertygelsen, att bestämda regler verkligen äro af behovet påkallade, och detta icke

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.

(Forts.)

blott beträffande löne- och arbetsfrågors handläggning utan också beträffande disciplinmålen. Man bör enligt min mening inom statens administrativa verk börja ju förr dess hellre att systematiskt hålla det ömsesidiga tillmötesgåendets väg, som skapar samhörighet och förtroende, där klassynpunkter och misstroende någon gång för mycket velat göra sig gällande. Denna mening växer sig allt mera stark både i vårt land och i utlandet.

Visserligen visar den med anledning af följmotionen föreliggande utredningen, att i de flesta stater ännu inga särskilda regler äro fastställda rörande förhandlingar mellan statens verk och dess personal, men det finnes dock stater som i den vägen hunnit rätt långt, såsom Österrike och Danmark. Det är dock att märka, att i samtliga dessa stater det slutliga afgörandet af frågorna är verkets styrelse förbehållet. Nu är hos oss också brukligt att i viss mån sätta personalen i tillfälle att göra sina synpunkter gällande. Det finnes visserligen inga fastställda regler för sådana förhandlingar, men inom vissa kommunikationsverk har det blifvit praxis, att man vid behandlingen af viktigare arbets- och aflöningsfrågor för den lägre personalen på förhand konfererar med representanter för denna personal eller representanter för organisationer inom densamma. Men då det som sagdt ej finnes några fastställda regler, så är det gifvet, att grundsatserna för dessa förhandlingar varit ganska skiftande icke endast de olika verken emellan utan äfven vid olika tillfällen inom samma verk.

Att vissa af statens verk vid behandlingen af viktiga frågor beträffande sin personal funnit påkalladt att inkalla representanter för den personal, det gällt, har gifvetvis haft sin grund i öfvertygelsen att på detta sätt ökad säkerhet vunnits för en ur alla synpunkter mera tillfredsställande lösning af respektive frågor. Och ingen af oss torde väl bestrida den meningen, att det varit en berättigad och klok åtgärd, som vidtagits, att verken på sätt som skett samrådt med sin personal. Och jag anser, att man bör gå vidare på den inslagna vägen, för att skapa den förståelse och samhörighetskänsla, som är bästa medlet för arbetsfredens trygghande.

Af motiveringen till min och mina medreservanterns yrkande framgår, att vi, när det gäller sådan personal som t. ex. verkstadsarbetare och med dem jämnställda, lämna öppet att, om en blifvande utredning skulle visa sådant behöfligt, vissa regler för förhandlingar, mer eller mindre i öfverensstämmelse med i privata företag tillämpade, må finna användning vid statens verk. Slutyrkandet är därför affattadt så vidt, att det täcker äfven den mera tillfälligt anställda personalens berättigade kraf i ganska stor omfattning. Men på samma gång må framhållas, att jag därmed icke godtagit alla de synpunkter som i motionen och i utskottets förslag anförts till stöd för åtgärder till arbetsfredens

tryggande. Det motsatsförhållande, som i dessa kommer till synes mellan verkets styrelse, å ena, och den underlydande personalen i tjänstemannaställning, å andra sidan, förefinnes ju icke i verkligheten. Ty hela personalen tjänar ju samma statsintresse och består af öfver- och underordnade i fortlöpande följd med befördringsmöjligheter i större och mindre utsträckning inom verket, som sålunda är att betrakta såsom ett sammanhängande helt och icke såsom två ojämnställda parter med sina skilda intressen, bjudande till klasskamp. Den i motionen och i utskottets uttalande — om än ganska försiktigt — häfdade åskådningen att verkens personal af högre eller lägre grad med tjänstemannaställnings förmåner skulle under vissa förhållanden möjligen vara berättigad att använda samma kampmedel, som de arbetare i enskild eller allmän tjänst, hvilka sakna nämnda förmåner, kan jag icke heller gilla, lika litet som den uppfattning, att staten som arbetsgifvare skall i fråga om förhållandet till vid dess verk anställd tjänstemannapersonal i alla afseenden jämnställas med privat arbetsgifvare. Då staten tillförsäkrar sådan personal — och den utgör ju det ojämförligt största antalet — bestämd stadigvarande lön, viss tids semester och eventuellt andra förmåner mot fastställda villkor och staten aldrig begagnar sig af sådana påtryckningsmedel, som enskilda begagna sig af, såsom lockout, för att t. ex. nedpressa arbetslönen, så måste staten också å sin sida äga att med en viss öfverhöghetsrätt, om jag så må kalla det, bestämma öfver sin personals arbetskraft till respektive verks drift oberoende af alla arbetskonflikter och sociala stridigheter. Staten eller samhället måste äga rätt att alltid vänta ansvarsmedveten och trogen pliktuppfyllelse af alla sina fast aflönade funktionärer.

Det är mig icke heller möjligt att godtaga den såväl i motionen som i utskottets utlåtande framträdande förhandsbestämelsen, innan utredning skett, att det här ovillkorligen skulle gälla en *förhandlingsordning*, som enligt det ordets allmängiltiga innebörd i förevarande sammanställning tillförsäkrar de arbetare, som det gäller, medbestämmanderätt i afgörandet af såväl arbets- som lönefrågor genom underhandling, förlikningsnämnd, skiljenämnd o. s. v., och denna förhandlingsordnings område föreslås skola omfatta alla personalgrupper samt alla frågor, som icke afgöras af Riksdagen eller af domstol.

Då förhandlingsordningen således föreslås för tillämpning äfven för personal i tjänstemannaställning, inser enhvar, att anspråken knappast kunna sägas vara blygsamma. Det framträder kanske ännu starkare, då det blir fråga om regler för behandling af s. k. disciplinmål. I anslutning till motionen säger utskottet å sid. 36 i betänkandet bl. a.: "Äfvenså bör vid en utredning tagas under öfvervägande inrättandet af ett särskildt appellationsinstitut, inför hvilket besvär i disciplinmål kunde an-

*Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administrativa
verk samt
deras tjänstemän
och
arbetare.
(Forts.)*

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administration och tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

föras." Det gäller således ingenting mindre än upprättandet af ett nytt rättsinstitut, en ny myndighet vid sidan af våra vanliga domstolar. Och då utskottet så bestämdt påyrkat såväl antagandet af en förhandlingsordning som, om än i något lenare form, inrättandet af ett sådant institut, så verkar det knappast öfvertygande, när man längre ner på sidan läser, att "utskottet anser sig icke kunna ingå på någon diskussion af de organisatoriska detaljerna i de åtgärder, som kunna bli följden af en utredning i ämnet". När man sammanställer dessa hvarandra motsatta uttalanden, måste man ovillkorligen tänka: det fattas bara, att man också skulle ha föreslagit bestämda regler och yrkat på dessas fastställande genast! Det kunde ju ändå i motiveringen på lämplig plats ha inskjutits: "Utskottet anser sig böra helt lämna åt utredningen att afgöra frågorna." Det är att omsätta det gamla ordspråket: "Som du vill, min vän, men här skall skåpet stå!"

Skulle motionärens och utskottets mening vinna gehör, så hade vi med ett enda steg hunnit längre än Frankrike kommit, om det Brianska lagförslaget, som framlades under trycket af den stora järnvägsstrejken 1910, blifvit antaget. Men detta förslag hvilat ännu. Det har gått med detta som med många andra lagförslag i Frankrike, hvilka framkommit under orostider — när det blifvit lugn, få de ligga till sig.

Frågans vikt och omfattning kräfver, att man går fram med synnerlig försiktighet, om något skall vinnas inom rimlig tid, och om det skall bli till varaktigt gagn. Och det är icke blott därför, att jag är af den åsikten, att något bör göras i motionens syfte, utan också därför att det bör handlas med det snaraste, som jag icke kunnat följa utskottet, hvars förslag jag befarar icke ens kan vinna bifall i denna kammare. Ty det finns många bland oss, som anse, att vi i vår reservation varit nog så medgörliga, särskildt när det gäller behandling af disciplinmål. Och jag har fäst mig särskildt vid den näst föregående talarens betänkligheter mot vår reservation i detta fall. Men jag vill därtill ha sagt: det kan väl ej vara någon synnerlig risk — tvärtom anser jag det vara en fördel för verken, att, när disciplinmål behandlas, en representant för den grupp, den anklagade tillhör, får tillfälle att göra den gruppens synpunkter gällande.

Mina herrar, allt pekar på att man bör söka nå en verklig lösning af föreliggande spörsmål, framställd i allmängiltiga klara bestämmelser och icke låta sig nöja så som saken nu är, då så mycket kan bero af tillfälligheter och personliga tycken. Jag har funnit stöd för en sådan åskådning dels däri, att verken redan utan regler och bestämmelser själfmant börjat med öfverläggningar med personalen, och dels äfven i de uttalanden för

sakens ordnande, som finnas bifogade fjolårets utredning, af representanter från järnvägsstyrelsen och generalpoststyrelsen.

Ehuru jag således vill få fram rättvisa bestämmelser, så att den i statens tjänst anställda personalen får ett ord med, då dess angelägenheter skola afgöras och ordnas, så har det ändå icke varit mig möjligt att biträda utskottets förslag, och detta särskildt med hänsyn därtill, att man i motiveringen och i slutyrkandet, oaktadt det gäller en så komplicerad och omfattande fråga, i förväg ganska bestämdt angifvit området och formerna för hvad först genom sorgfällig och allsidig utredning kan vara att vinna. Med varmt intresse för den personal, hvars bästa man här vill arbeta för, kan jag icke håller ansluta mig till herrar Holmdahls och Nilssons i Linnås reservation, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den af mig jämte herrar Sjöberg i Sköfde och Olsson i Åsen afgifna reservationen, men med följande tillägg i slutklämman, hvilket bortfallit: "samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen föranleder".

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Herr Cederborg: För min del står jag i den föreliggande frågan på samma linje, som har angifvits af den närmast föregående talaren. Hvarför jag begärt ordet, är emellertid för att något närmare utveckla och understryka ett par grundsatser, till hvilka man har måst taga hänsyn, och jag har ansett detta vara angeläget, därför att de frågor, om hvilka det här är tal, och den skiljaktighet i åskådning, som här gör sig gällande mellan utskottets förslag, herr Bäckströms m. fl. reservation och den af herr Holmdahl m. fl. afgifna reservationen, är af grundväsentlig art.

Utskottets hemställan här går ut på en utredning om en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk och deras personal. Det här ordet "förhandlingsordning" är en term, som ju kan ha olika betydelser på olika områden, men inom arbetsgifvare- och arbetarekretsar användes ordet vanligen i betydelsen af vissa på förhand öfverenskomna former för behandling af vissa frågor, träffad mellan två lika berättigade parter, hvilka således bägge äga icke blott förhandla i dessa frågor utan också i dem besluta. Går man nu till motionen och utskottets motivering finner man också, att just detta här är afsedt. I alla viktigare frågor om aflöning, arbetstid och andra arbetsförhållanden skulle personalen genom sina representanter äga deltaga icke blott i den förberedande utredningen och behandlingen i öfrigt utan i själfva afgörandet. Det enda undantag, som gjorts, är, såsom herr Bäckström nämnde, frågor rörande den ordinarie personalens aflöning. I dessa frågor, som f. n. handläggas af Riksdagen, skulle personalens representanter blott få framlägga sina synpunkter vid frågornas beredning. Men i alla

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

andra fall menar utskottet, att personalen skulle genom sina representanter ha en viss medbestämmanderätt.

Enligt min mening går detta utskottets förslag alldeles för långt och är ägnadt att väcka starka betänkligheter. Grundfelet med hela förslaget från utskottets sida är det, att man skurit personalen vid de administrativa verken öfver en kam och icke tillräckligt iakttagit det, att olika delar af denna personal ha väsentligt olika ställning. Som herr Bäckström redan berört, är det så, att i ett par af de stora kommunikationsverken finnes en del arbetspersonal, anställd hufvudsakligen vid linjebyggnader och verkstäder, hvars ställning hvarken i afseende å fasthet eller förmåner i öfrigt nämnvärdt skiljer sig från hvad som gäller arbetare inom den enskilda industrien. Förhållandet mellan vederbörande förvaltning och denna personal kan följaktligen icke anses vara af annan natur egentligen än mellan en enskild arbetsgifvare och hans arbetare. Där är det två af hvarandra oberoende parter, som ha att komma öfverens om arbetarnes aflöning och andra arbetsförhållanden, vare sig den öfverenskomsten tar form af ömsesidigt aftal eller, som hittills skett vid statens verk, får sitt uttryck däri, att arbetarna tyst godtaga de af motsidan bjudna och uppställda villkoren. För de nödiga förhandlingarna mellan vederbörande förvaltningar och där anställd personal af denna kategori kunna och böra liksom inom den enskilda industrien träffas sådana här normerande bestämmelser, en förhandlingsordning, i syfte att, så långt görligt är, förekomma slitningar och stridigheter.

Men det är väl att märka, att denna personal förekommer endast inom vissa verk och äfven där utgör endast en mindre del. Den stora massan af personalen, äfven af lägsta grad, vid de administrativa verken utgöres, fränsedt en fåtalig tillfällig personal, af tjänstemän, ordinarie, extra ordinarie eller extra, och denna tjänstemannapersonal intager ju en helt annan ställning än personalen i enskild tjänst.

Det är redan framhållet här af de föregående talarna, att, där staten, samhället, uppträder och anser i sitt intresse ligga att utföra förvaltningsuppgifter, måste det ske utan den hänsyn till den ekonomiska bärigheten, som vid enskilda företag måste tagas. Det är vidare också att märka, att då staten, då samhället på detta sätt åtager sig och utför förvaltningsuppgifter, så kan man säga, att de samhällsmedlemmar, som anlitas för denna uppgift, arbeta delvis för egen räkning på samma gång som för öfriga samhällsmedlemmars räkning. Ur dessa synpunkter kan man nog ha rätt att säga, att det icke existerar och icke bör existera mellan statsförvaltningarna och deras personal ett sådant motsatsförhållande som mellan den enskilde arbetsgifvaren och hans arbetare. Men dessutom är det att märka, att statens förvaltningsuppgifter måste besörjas under alla förhållanden, obe-

roende af alla växlingar i ena eller andra hänseendet. Detta har gjort, att åt förhållandet mellan staten och den för dess förvaltningsuppgifter nödiga personalen har gifvits en alldeles särskild stabilitet. Inträdet i tjänstemannaställning innebär ett aftal, afsedt att i regel gälla för listtiden, där tjänstemannen tillförsäkrar staten sin arbetskraft mot det att staten tillförsäkrar honom vissa förmåner. Dessa förmåner äro, såsom angafs af den föregående talaren, hufvudsakligen oafbruten anställning och ständigt aflöning, rätt att behålla hela aflöningen eller en del däraf vid ledighet för semester och sjukdom, vissa garantier mot godtyckligt afskedande och slutligen rätt till pension vid viss lefnads- och tjänsteålder, kort sagdt, det är en listidsförsörjning. Utgåendet af alla dessa förmåner, oberoende af ekonomiska växlingar, garanterar staten med sina tillgångar. Men skall staten kunna stå en dylik garanti, måste staten också förbehålla sig pröfning af, hvilka förmåner, som staten kan tillerkänna tjänstemännen med berättigadt hänsynstagande till öfriga samhällsmedlemmars intressen.

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Nu ha motionären och utskottet visat sig inse riktigheten af detta, när det gäller aflöning åt ordinarie tjänstemän, ett spörsmål, som nu tillhör Riksdagens pröfning. Men enligt min mening är det nödvändigt att förbehålla staten beslutanderätt, äfven när det gäller aflöning åt extra tjänstemän. Deras aflöning kan ju nämligen icke få tillmätas annat än i visst lämpligt förhållande till den ordinarie personalens, såframt man nämligen vill, att statens beslutanderätt beträffande den ordinarie personalens aflöning skall kunna bibehållas oförkränkt och få bero enbart af de motiv, som därvid böra få inverka. Men för iakttagande af detta lämpliga förhållande har man gifvetvis icke säkerhet längre, om icke staten härvidlag behåller afgöranderätten öfver hela linjen.

Om nu sedan bestämmandet i detalj af den extra tjänstemannapersonalens aflöningsförmåner icke sker hos Riksdagen utan genom andra statsorgan, så är det väl att märka, att det är beroende af Riksdagens medgifvande, att dessa frågor få behandlas i en något enklare ordning. Men det är icke riktigt, som utskottet säger, att dylika frågor i regel afgöras af verken eller deras underlydande tjänstemän. Det är ju så, att grunderna för den extra tjänstemannapersonalens aflöning bestämmas numera i regel af Kungl. Maj:t, och i många fall går detta bestämmande ganska långt i detalj. Däri, synes det mig, har man en ganska god säkerhet för att detta bestämmande icke kommer att ske ur en för trång eller eljest oriktig synvinkel, utan med beaktande af det helas kraf.

Då man, som utskottet här gör, vill skilja på behandlingen af lönefrågor för ordinarie och för extra ordinarie tjänstemannapersonal, förbiser man, att staten kan och bör äga ställa samma

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

anspråk på bägge dessa grupper. Tjänstemannaställningens förpliktelser inträda med det första antagandet, och de, som söka inträde i statens tjänst, äro helt visst också medvetna härom. Att staten, innan den definitivt binder tjänstemannen vid sig, låter honom undergå en öfnings- och pröfningsstid, kan icke förändra sakläget. Under senare tid veta vi, att statsmakerna låtit sig angeläget vara att inom alla verk betydligt utöka den ordinarie personalen just i syfte att extratiden såvidt möjligt skulle begränsas till blott den nödvändiga förberedelsetiden; och i den mån extratiden fortfarande på något håll öfverstiger detta mått, lämnas numera allestädes i hufvudsak likartade förmåner till de extra tjänstemännen som till de ordinarie. De ha under senare delen af extratiden både ständig aflöning och semesterersättning samt sjukhjälp, utgifter, som, efter hvad kammaren har sig bekant, föranledt ytterst betydande kostnader. Och likheten i förmåner sträcker sig också därhän, att extratiden medräknas för pension, så att icke heller i det hänseendet råder någon väsentlig skillnad mellan extra och ordinarie tjänstemän. Men äro sålunda förmånerna likartade, måste också skyldigheterna anses vara det.

Det är af dessa skäl, synes det mig, omöjligt att för statens tjänstemannapersonal, såsom utskottet här gjort, ifrågasätta någon medbestämmanderätt i lönefrågor; och detsamma måste gälla äfven frågor beträffande arbetstiden och andra arbetsförhållanden, ty de sammanhånga alltid med och inverka väsentligt på utgifterna för personalen. Det visar sig också, såsom herr Bäckström anført, att utomlands i de fall, där man gifvit sig in på att söka ordna den här saken — det är icke mångenstädes man gjort försök ens i den riktningen — har man ingenstädes gått längre än att personalen genom sina delegerade fått rättighet att uttala sina synpunkter och önskemål, medan afgöranderätten alltid förbehållits vederbörande statsmyndighet eller förvaltningsorgan.

Om vi nu icke kunna medgifva någon medbestämmanderätt för personalen, är det icke därför sagdt, att allt är bra som det är, och det är just det, som utvecklas i den af herr Bäckström m. fl. afgifna reservationen. Det är så, att vissa kommunikationsverk redan ansett sig vid behandling af viktigare personalfrågor böra inkalla representanter för personalen för att de skola få tillfälle att framhålla sina synpunkter och önskemål. Den väg, som man bör gå, är naturligtvis den, att hvad som sålunda skett undantagsvis och som icke i något fall mig veterligen befunnits föranleda olägenheter, göras till regel, och det enligt på förhand gifna allmängiltiga bestämmelser. Men dessa bestämmelser bli naturligtvis icke någon förhandlingsordning i den mening utskottet tagit ordet, utan reglera endast tjänstemannapersonalens rätt att, såsom utskottet säger om de ordinarie

tjänstemännen, ”deltaga i sådana frågors beredning och därunder framlägga personalens synpunkter och kraf”. Emellertid får man icke, som utskottet förefaller benäget att göra, bagatellisera den rätt, som på detta sätt skulle tillerkännas personalen, ty ställningen för personalens representanter och möjligheten för dem att inverka på frågornas lösning blir faktiskt nästan densamma som för ledamöterna inom vederbörande verk, åtminstone inom de nyare verk — och dit höra, bland andra kommunikationsverken — där chefen ensam har att besluta. Jag kan för min del icke se någon fara i att ge personalen en sådan rätt, ty den anordningen är ju uteslutande ägnad att i dessa frågor göra utredningen så fullständig som möjligt; och så pass viktiga som dessa frågor numera äro, måste det anses vara icke bara i personalens utan äfven i statens intresse, att en sådan utredning kommer till stånd. Det är naturligtvis också detta, som föranledt kommunikationsverken att i vissa fall slå in på den här bogen.

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administratöra verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Fcrts.)

Såvidt jag kan fatta, är klämman i den af herr Bäckström m. fl. afgifna reservationen väl ägnad att tillgodose alla nu afgifna synpunkter. Den är så pass vidt affattad, att den kan omfatta såväl bestämmelser af förhandlingsordnings natur för den personal, hvilken icke har tjänstemannaställning, som äfven de här bestämmelserna för förberedande rådplägning mellan verken och tjänstemannapersonalen.

Ger man nu denna tjänstemannapersonal rätt att i alla viktigare frågor rörande deras arbetsförhållanden få genom utsedda representanter frambara sina önskemål och synpunkter, kan jag för min del icke se, hvarför man ej skulle låta det ske äfven vid behandling inom vederbörande verk af disciplinmål. Äfven de äro af mycket stor vikt för personalen och behofvet af så fullständig utredning som möjligt är äfven där detsamma. Men däremot anser jag, att man icke har anledning att härutinnan gå längre än till detsamma som beträffande aflöningsfrågorna, det vill säga att låta personalens representanter med iakttagande af vanlig instansordning frambara sina synpunkter. Att, som utskottet här ifrågasätter, för dessa mål skapa eu procedur med särskilda instanser är någonting, som jag icke tror vara hvarken behöfligt eller gagneligt. I själfva verket skulle en sådan anordning i afsevärd grad öka svårigheterna att verkligen vinna något i den här saken. Dessutom har jag svårt för att tro, att ett sådant mera tillfälligt appellationsinstitut, som utskottet talar om här, skulle hos personalen i olika grader vinna större auktoritet än nuvarande fasta, ordinarie instanser, om man nämligen lagar så, att innan dessa instanser, åtminstone de öfre, träffa sitt afgörande, det finnes tillfälle beredt för representanter för olika grader inom personalen att i mån af behof framhålla sina synpunkter.

Nu föreligger här ännu en reservation, nämligen den af

Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administrativa
verk samt
deras tjänste-
män och
arbetare.
(Forts.)

herr Holmdahl m. fl. afgifna, och till hvilken han redan yrkat bifall. Den reservationen kan jag för min del icke biträda. Dels är det så, att vissa delar af motiveringen synas mig innefatta oriktigheter och öfverdrifter, men dels är det äfven så, att om utskottets förslag här synes mig gå för långt, går herr Holmdahls reservation icke långt nog. Där vill man begränsa rådplägningen med personalen till att gälla endast den extra personalens arbets- och lönefrågor. Därmed afklipper man sålunda behandlingen af frågor rörande den ordinarie personalen, och, såvidt jag kan förstå af ordalagen, äfven behandlingen af disciplinmålen. Men då det blott är fråga om att medgifva rådplägning, en gemensam förberedande öfverläggning, kan jag icke finna skäl för en sådan begränsning. Hvarför skall man afskära sig möjligheten att få en fullständigare utredning i vissa fall, och hvad finnes det egentligen för skäl att ställa den extra personalen i förmånligare ställning än den ordinarie personalen? Herr Holmdahl anmärkte mot utskottet, att dess hemställan skulle gå ut på att bereda den lägre personalen en förmån, som de högre funktionärerna icke hade. Samma anmärkning träffar hans egen reservation, ty den bereder den extra personalen en förmån, som den ordinarie icke kommer i åtnjutande af.

Nu har jag angifvit de skäl, hvarför det synes mig att i fråga om själfva utredningen kammaren bör sluta sig till den af herr Bäckström afgifna reservationen, men det finnes ännu ett skäl härför, som är af nog så viktig beskaffenhet, och det har redan med några ord blifvit berördt af herr Bäckström. Det är så, att under all den oro, som senare tiden rådt på arbetsmarknaden inom vårt land, har det varit ett faktum, som väckt allmän glädje, nämligen att trots de situationer, som förelegat, statens personal i tjänstemannaställning alltid stått troget kvar vid arbetet, detta ehuru uppmaningar till motsatsen förekommit och oberoende af hvar deras sympatier må ha legat. Däri har man ju sett ett glädjande bevis på att denna personal eller dess majoritet åtminstone äger en klar insikt om de förpliktelser tjänstemannaställningen medför, och man har däri tillika sett en borgen för framtiden. Nu är det emellertid så, att det icke blott. i motionen utan också i utskottets motivering förekommer några uttalanden af innebörd, att först om personalen i statens verk erhåller medbestämmanderätt, som man begär här, så kunna strejker från den sidan anses, som det heter, *obehöfliga*. I det sista ordet ligger oförtydligt, att i annat fall skulle en sådan strejk vara icke blott möjlig utan till och med kunna anses tillåtlig, och motionären har ännu skarpare antydts detsamma, då han säger på ett ställe i motionen, att hvad som var omöjligt i går kan mycket väl ligga inom möjlighetens område inom en tid. Nu skulle man gärna vilja antaga, att dessa uttalanden tillkommit utan öfvervägande af skillnaden mellan personal i

tjänstemannaställning och de här mera lösa arbetarna vid verkstäder och dylikt, och att man afsett bara den senare kategorien. Men vid närmare studium af motionen och utskottets yttrande finner man tyvärr, att så icke är förhållandet, utan att man med dessa uttalanden verkligen haft i sikte äfven tjänstemannapersonalen. Emot detta har nu en gensaga inlagts i herr Bäckströms reservation, och jag tror, att det är synnerligen nödvändigt, att man här stryker under denna gensaga. Jag finner det för min del beklagligt, att sådana uttalanden framkommit, som skulle kunna ge tjänstemannapersonalen en oriktig tanke om hvad som är förenligt och icke förenligt med dess ställning. Men, sedan dessa uttalanden framkommit, synes det mig, att man måste afskära möjligheten för en fortsatt missuppfattning i det hänseendet. Och för min del har jag den bestämda uppfattningen, som, jag skulle tro, delas af flertalet af kammarens ledamöter, att ett deltagande från statens tjänstemäns sida i arbetsnedläggelse *icke* kan anses tillåtligt, utan måste man från statsmakternas sida förvänta och fordra, att tjänstemannapersonalen, som är tillförsäkrad så betydande förmåner, också skall allt framgent som hittills under alla förhållanden troget fullgöra sina förpliktelser. Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den af herr Bäckström m. fl. afgifna reservationen.

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Hellström, Olofsson* i Digernäs, *Wikström, Wedin, Andersson* i Stårte, *Sandén, Ström, Bogren, Andersson* i Milsmaden, *Olsson* i Åsen, *Carlson* i Herrljunga, *Runefors, Modig, Juhlin, Zetterstrand, Edén, Andersson* i Raklösen, *Bengtsson* i Norup och *Sjöstrand*.

Herr *Bengtsson* i Göteborg: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att endast framhålla några synpunkter beträffande det verk jag själf tillhör. Men innan jag gör detta skall jag påminna den förste ärade talaren om att, då vederbörande förvaltning lämnade tillfälliga utskottet sitt utlåtande för lidet år var det icke mindre än fem byrådirektörer, som sympatiserade med motionen. Således hade dessa direktörer icke så mörk syn på saken som herr *Holmdahl*, och jag vill säga det, att det var ju särdeles glädjande, att dessa personer hade denna synpunkt, då de tillhöra de olika statsförvaltningarna, nämligen järnvägs- och postförvaltningarna. Och herrar reservanter *Bäckström, Olsson* och *Sjöberg* ha ju själfva erkänt, att det icke är mer än rätt, att vederbörande personal får denna medborgerliga rättighet att deltaga i bestämmandet af deras egna tjänsteangelägenheter. Beträffande tullverkets utlåtande, så säges det ju där öppet och ärligt, att de aldrig underhandlat med personalen, men hade de varit riktigt honetta mot utskottet, så hade de i stället sagt, att de till och med aldrig svarat på de skrifvel-

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

ser, som inkommit från personalen. Har personalen möjligen haft behof af att få reda på, huru pass nådigt deras skrivelser blifvit behandlade i styrelsen, så ha de måst skaffa sig upplysningar på omvägar. Detta kan naturligtvis icke vara förenligt med ett godt samarbete mellan vederbörande förvaltning och personal. Det måste vi väl i alla fall komma öfverens om. Och det är något egendomligt, huru behandlingen upptages från förvaltningen beträffande den högre och den lägre personalen. Jag tror icke, att herr Holmdahl behöfver ha så stora bekymmer om den klasslagstiftning, som skulle komma i fråga, om kammaren skulle antaga utskottets förslag, d. v. s. den omtanke han hade beträffande den högre personalen, ty det är nog i alla fall så, att för den högre personalen sörjer vederbörande förvaltning, så att icke den blir satt åsido. Många gånger och i vanliga fall får den en sådan förmån på den lägre personalens bekostnad. Jag vill påminna herrarne om, att det här om året förekom några oegentligheter vid tullförvaltningen i Göteborg, och det var under sådana omständigheter, att en sådan tjänsteman som justitieombudsmannen fann sig föranlåten att ingripa och tilldela varning. Det var ett sådant brott, att för den händelsen det blifvit anmäldt i tid, så hade mannen blifvit straffad. Det hindrade i alla fall icke, att strax därefter sökte samme man en ganska hög befattning, och hvad händer? Jo, strax därefter fick han kungl. generaltullstyrelsens fulla förtroende! Man tror verkligen herrarne, att den lägre personalen någon gång i lifvet får vederbörande förvaltnings förtroende, om de råkat göra någon ringa förseelse? Nej, deras prickning, varning eller straff står i deras meritlista hela lifvet. De få aldrig förlåtelse för detta, äfven om det är af ganska ringa betydighet.

Under sådana omständigheter kan man väl icke tveka om att man behöfver införa bättre, ordnade förhållanden i detta afseende äfven i statens verk, och jag tror, att den motion, som nu föreligger, pekar just i den rätta riktningen. Jag ber att med dessa få ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandler: Herr talman, mina herrar! Jag ber att med anledning af de anföranden, som hållits här förut, något närmare få utveckla skälen för utskottets ställning i denna fråga. Den ståndpunkt, som finner sitt uttryck i utskottets motivering och yrkande, har inom utskottet visat sig vara en samlande linje, kring hvilken icke blott medlemmar af det parti, jag tillhör, anslutit sig, utan som vunnit anslutning och resonnans från alla de tre partiernas sida, som äro representerade i denna kammare. Grundtanken i utskottets yttrande och förslag är den, att man måste i tid sörja för, att statens personal, anställd i dess administrativa verk, beredes nödigt medinflytande vid afgöran-

det af personalens lifsfrågor. Utskottet har därvidlag utgått från den förutsättningen, att man bör afväga det inflytande, som skall tillförsäkras personalen, efter arten af det arbetsförhållande, hvori personalen står gentemot staten, att man alltså alltefter den mer eller mindre lösliga anställning, som de olika personalgrupperna intaga i förhållande till staten, också måste tänka sig olika former och olika grader af det inflytande, som personalen må äga att utöfva öfver arbetsaftalets innehåll. Det är tydligt utsagdt i utskottets motivering på sid. 35: "Det måste från början stå klart, att med arbetsförhållandets olikartade karaktär måste följa olika förhandlingsregler", för olika under staten arbetande personalgrupper. Under sådana förhållanden har jag för min del litet svårt att förstå, hur man här har förut kunnat säga gentemot utskottets yrkande och förslag, att utskottet skurit alla de olika personalgrupperna öfver en kam och icke tillbörligt skilt mellan de olika slag af personal, som anställts i statens tjänst. Hela utskottets yttrande hvilat ju på den tankegången, att man måste taga hänsyn till denna olikartade ställning. Det är ju ur den synpunkten, som utskottet särskildt för sig behandlat den ordinarie personalen och särskildt för sig behandlat den personal, som intager en mer löslig ställning med hänsyn till sitt arbetsförhållande till staten.

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Nu föreligger ju här förutom utskottets yrkande äfven två andra linjer, den ena företrädd här förut af herr Holmdahl genom hans yttrande och hans reservation och den andra företrädd af herrar Bäckström och Cederborg. Jag skall då be att först få upptaga en liten smula till granskning de synpunkter, som framlagts af herr Holmdahl i hans reservation och i hans anförande här nyss. Först då en liten rättelse af ett missförstånd, som måste föreligga, då den ärade talaren menade, att här var fråga om att tillerkänna personalen medbestämmanderätt i snart sagdt hvarje fråga, ett missförstånd, som för öfrigt också går igen i det anförande, som hållits af de herrar ledamöter af denna kammar, som företräda herr Bäckströms linie. Det är ett missförstånd, och att så är förhållandet framgår ju bäst däraf, att utskottet uttryckligen sagt i motiveringen, att det bör helt öfverlämnas åt utredningen att afgöra frågan om hvilka delar af arbetsaftalets innehåll, som böra af förhandlingsordningen beröras. Därmed är ju också klart, att utredningen härvidlag icke har att utgå från den förutsättningen, att det är i alla personalen berörande frågor, som denna förhandlingsordning skulle komma att fungera, utan det blir utredningens uppgift att här söka klargöra, på hvilka punkter ett medinflytande skall tillerkännas personalen, och i hvilka afseenden ett sådant medinflytande icke lämpligen bör beredas.

Det sades vidare af herr Holmdahl, att man här i motionen och utskottets yttrande gjorde sig skyldig till en godtycklig upp-

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.

(Forts.)

delning af personalen, och därmed äro vi inne på en af de principiella invändningarna gentemot hela den tanke, som är företrädd i utskottets yrkande. Man förmenar nämligen, att det icke finnes någon som helst intresse motsats inom statens administrativa verk, och det på grund däraf, att det vore fullständigt oriktigt att på något sätt och i något afseende ställa mot hvarandra olika grupper af högre och lägre tjänstemän, grupper, som representera arbetsgifvare- och arbetareintressen. I herr Holmdahls reservation framhålles det sålunda, att "det måste innebära en oegentlighet och på samma gång en godtycklighet att låta en viss grupp af dessa personer såsom arbetsgifvare tillvarataga statens rätt gentemot öfriga grupper". Jag undrar om man icke här — samma synpunkter ha gått igen i andra anföranden — ändå gör sig skyldig till en förblandning af hvad som är och hvad som borde vara. Det borde ju onekligen vara så, att det icke förefunnes någon som helst intresse motsats inom statens administrativa verk, men då man går till verkligheten, undrar jag, om man ändå icke kan ifrågasätta, huruvida icke en sådan intresse motsats faktiskt gör sig gällande. Sedan må man ha hvilken uppfattning man vill, om hvad som i det hänseendet borde vara. Jag ber till exempel att få hänvisa till hvad kungl. järnvägsstyrelsen anfört i sitt utlåtande till fjolårets utskott, då det behandlade denna fråga. Det står dock i detta utlåtande, att den ekonomiska intresse motsatsen endast i underordnad grad gjort sig gällande. Mig förefaller det, som om man med ett sådant uttryck direkt medgifvit, att här faktiskt ändå kan göra sig gällande en intresse motsättning, fastän den icke framstår lika skarp som i fråga om arbetsförhållandet i de privata företagen. Jag ber i det sammanhanget få påpeka, att äfven motionen utgår från förutsättningen, att intresse motsatsen icke behöfver vara densamma inom statens företag som inom de privata företagen. Således heter det i motionen på sid. 10 som en motivering till detta förslag: "just därför att man icke ansett, att förhållandena äro eller i hvarje fall icke behöfva vara fullt analog, synes det både mig och många andra nödigt att för statens vidkommande beträda en annan väg än den man hittills slagit in på." Det synes sålunda, som om i det hänseendet skulle råda öfverensstämmelse mellan motionen och kungl. järnvägsstyrelsen. Här förefinnes en viss intresse motsättning, fastän den icke är lika stor som vid de privata företagen.

För att nu återgå till herr Holmdahls reservation, där det fastslås som en oegentlighet och en godtycklighet att låta en viss grupp af dessa personer såsom arbetsgifvare tillvarataga statens rätt gentemot öfriga grupper, så skulle jag till det vilja göra den lilla anmärkningen, att om detta är en oegentlighet och en godtycklighet, hvarför vill man då icke vara med om en förhandlingsordning, hvarigenom de andra grupperna inom personalen

också finge något litet inflytande med? Om det är en oegentlighet och en godtycklighet att låta en viss grupp tillvarata statens rätt gentemot öfriga grupper, då bör väl också därur dragas den slutsatsen, att man bör på något sätt ställa så till, att samtliga i statens verk anställda få något medinflytande i sina egna lufsintressen.

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.

(Forts.)

Det framhölls vidare af herr Holmdahl, att det var nödvändigt för styrelserna att snabbt fatta sina beslut, och att man ur den synpunkten icke kunde gå med på en förhandlingsordning. Jag förstår icke riktigt den invändningen, ty med en förhandlingsordning skulle ju här afses att bereda möjlighet till förhandling rörande löneförhållanden, arbetstidsförhållanden och dylikt, och dessa förhandlingar kunna väl icke rimligen sägas ha något inflytande på styrelsens möjlighet att hastigt fatta sina beslut. Jag förmodar, att man med det åsyftar någonting helt annat än de tillfällen, då styrelsen fattar beslut i fråga om arbetstid och arbetslöner och dylikt, ty det torde väl icke gå till på det sättet, att man helt plötsligt befinner sig i en situation, då man måste ögonblickligen fatta ett beslut.

Det sades vidare, att genom att biträda utskottets hemställan skulle man försätta den lägre personalen i ett fördelaktigare läge än den högre och således göra sig skyldig till en klasslagstiftning. Jag vill därtill först anmärka, att enligt utskottets yttrande är det utredningen förbehållet att afgöra, hvilka personal- och tjänstemannagrupper denna förhandlingsordning bör beröra, och redan därmed faller ju den anmärkningen. Men jag vill därtill också lägga, att det uppenbarligen är för den lägre personalen, som denna förhandlingsordning är af behofvet påkallad, ty det är väl ändå icke så i realiteten, att den högre personalens intressen icke skulle under nuvarande förhållanden bli tillbörligt och väl tillgodosedda. Det är från den lägre personalens sida, som det starka missnöjet med de nuvarande förhållandena gjort sig gällande och all erfarenhet går väl i den riktningen, att den högre personalen har tillräckliga möjligheter att göra sina synpunkter gällande i fråga om arbetstid och löneförhållanden.

Den linje, som representeras af herr Holmdahl går icke längre än till att vilja medgifva åt den icke ordinarie personalen rätt att framlägga sina önskemål, synpunkter och yrkanden, och beträffande denna linje kan jag helt instämma i hvad som sagts från herrar Bäckströms och Cederborgs sida, att ett sådant förslag skulle icke gå tillräckligt långt. Men jag vill för min del öfverföra det omdömet till att äfven gälla det yrkande, som är framlagdt af herr Bäckström m. fl. Det går ju nämligen ut på, att man skall låta utreda "i hvad mån bestämmelser kunna träffas i syfte att vid behandlingen inom statens förvaltande verk af viktigare frågor rörande personalens arbets- och löneförhållan-

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

den äfvensom af disciplinmål vederbörande personal må vara i tillfälle att göra sina synpunkter gällande", samt att det skulle framläggas förslag i detta hänseende. Jag skulle nu gärna vilja ha en ytterligare belysning utöfver det, som redan sagts, hvarför man från det hållet icke anser sig kunna vara med om att begära en förhandlingsordning för statens personal. Hvarför motsätter man sig nödvändigtvis, att en sådan förhandlingsordning skulle komma till stånd? Af herr Cederborg angafs orsaken vara den, att man med en förhandlingsordning i det allmänna språkbruket, så som det har utformat sig under utvecklingen af arbetsförhållandena menar vissa bestämda normer för förhandling mellan lika berättigade parter, där man kan upptaga till behandling alla tvistefrågor. Jag fick i hvarje fall den uppfattningen af den definition, som herr Cederborg gaf af det begreppet. Nu har ju emellertid utskottet för sin del angifvit, hvad det anser böra innefattas under detta uttryck förhandlingsordning, och om man biträder utskottets förhandlingsordning, och om man biträder utskottets hemställan, så är det väl den definition af förhandlingsordning, som står i betänkanudet, som måste komma att ligga till grund för utredningen, och icke den definition, som eventuellt kan framföras från annat håll. Här står nu "tillskapande af en förhandlingsordning, d. v. s. bestämda normer för behandling och afgörande af frågor rörande arbetsaftalets inehåll". Och sedermera har ju genom det stycke, som återfinnes på sidan 36, utskottet sagt bestämdt ifrån, att härmed icke behöfver menas, att alla frågor skola genom denna förhandlingsordning komma till afgörande, alldenstund den saken af utskottet anses böra öfverlämnas åt en blifvande utredning i frågan. Det förefaller mig, som om den egentliga skillnaden här i ståndpunkt mellan utskottets linje och den, som företrädes af herr Bäckström m. fl., är den, att de, som biträda herr Bäckströms reservation, icke anse sig kunna medgifva personalen *någon som helst* verklig medbestämmanderätt. Det framskyntade i herr Cederborgs anförande tydligare än i herr Bäckströms. Läser man den reservation, som här föreligger, så får man icke fullt klart för sig, hvilken den rätta innebörden är. I motiveringen står det endast taladt om förberedande utredning och handläggningar, förberedande öfverläggningar, hvarvid de intresserade skulle få tillfälle att framlägga sina synpunkter. Men i klämman står det sedan, att vederbörande personal må vara i tillfälle att "göra sina synpunkter gällande". Här återfinnes sålunda ett rätt så sväfvande uttryck, och det vore önskvärdt, innan kamraren skrider till att besluta i denna fråga, att det blir med all tydlighet fastslaget, hvad man verkligen menar, då man skriver, att personalen skall vara i tillfälle att "göra sina synpunkter gällande". Innefattar det medbestämmanderätt vid afgörandet af personalen berörande frågor, eller innefattar det icke

detta? Från den ståndpunkt, som icke vill medgifva åt personalen någon som helst medbestämmanderätt, från det hållet framföres helt naturligt såsom det principiella skälet mot ett sådant medgifvande, att det skulle inkräkta på statens s. k. öfverhöghet. Det är ju ett af de hufvudargument, som framförts vid behandlingen förut af denna fråga, och som säkerligen äfven nu är ett af de vägande argumenten i debatten. Nu vill jag för min del säga — och det har äfven uttryckligen framhållits i utskottets motivering — att någon inskränkning i det allmännas högre rätt öfver enskilda gruppers intressen vill jag icke vara med om. Någon utredning i sådan riktning har heller icke utskottet afsett, ty det har framhållits här, att det allmännas öfverhöghet öfver enskilda gruppers intressen icke blir genom detta lidande. Men frågan är då, hvad det är som i realiteten får anses representera staten och statens öfverhöghet. För min del måste jag då säga, att en verklig statsöfverhöghet, som man kan ha anledning och orsak att vilja respektera, är sådana utslag af statsviljan, som komma till stånd genom regering och folkets valda representation. Men här är det fråga om att öfverföra respekten för statsviljan på andra områden, där man verkligen med fog kan fråga sig, om det verkligen är statens öfverhöghet, som det ytterst gäller, det förhållandet nämligen, då enskilde underordnade tjänstemän och myndigheter, såsom statens representanter ensidigt fastställa och bestämma personalens arbets- och löneförhållanden. Jag kan för min del icke biträda en sådan uppfattning, som att en underordnad, enskild tjänsteman i det fallet kan tillmätas en sådan auktoritet, att hvad han bestämmer skall af personalen beaktas, som vore det ett uttryck för den svenska statens vilja och beslut.

Det framhölls redan uti fjolårets utskottsutlåtande, att man redan har fått lof att beträda den väg, som här i motionen är angifven som den riktiga och som den gångbara. Det anfördes då i bilagorna åtskilliga exempel på, att vederbörande styrelser redan hade inledt — sporadiskt visserligen — förhandlingar med underordnad personal, och jag ber ur den exempelsamlingen få återöfva, hurusom vid järnvägsbyggena hösten 1908 det fördes förhandlingar och upprättades ett slags aftal, under tecknadt af representanter äfven för arbetarne, hurusom det har förts förhandlingar med telegraf- och rikstelefonarbetareförbundet, och hurusom det vid vattenfallsbyggena förekommit öppen arbetsnedläggelse, en arbetsnedläggelse, som aflöpte i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de vanliga förhållandena på arbetsmarknaden, sålunda med inträdande af statens förlikningsman som biläggare af tvisten. Då förhållandena redan börjat utveckla sig i denna riktning, så har utskottet ansett, att man icke borde öfverlämna denna utveckling åt sig själf utan redan från början fastslå, på hvad sätt

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

*Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administrativa
verk samt
deras tjänste-
män och
arbetare.
(Forts.)*

sådana förhandlingar kunna försiggå och under hvilken form personalens medinflytande skall göra sig gällande.

En punkt i utskottets yttrande, som särskildt blifvit föremål för anmärkning och som jag därför icke kan undgå att säga några ord om, är frågan om inrättande af ett särskildt appellationsinstitut, till hvilket personalen kan vända sig för att få sina intressen tillgodosedda i disciplinmål. Det har framhållits såväl i motionen som i utskottets yttrande, att därmed ingalunda afsåges något borttagande af den administrativa bestraffningsrätten utan endast tillskapande af ett institut för öfverklagande och granskning af utslag i disciplinmål.

Nu har det invändts gentemot detta särskildt af herr Cederborg, att ett sådant appellationsinstitut icke skulle kunna få någon större auktoritet än de nuvarande instanserna. Ja, med auktoritet menades väl i detta sammanhang auktoriteten hos den vid statens verk anställda personalen, och jag ber då att få hänvisa till de många bilagor, som åtfölja detta utskottsbetänkande och hvilka innehålla yttranden från olika personalorganisationer. I dessa yttranden uttalar man sin fullständiga anslutning till de i motionen framställda önskemålen, och jag menar, att detta väl ändå rätt tydligt vittnar om, huru personalen själf ser denna sak. Därigenom är ju också svaret gifvet på frågan om icke ett sådant appellationsinstitut skulle kunna medföra för disciplinmålsutslagen större respekt och större förtroende hos personalen själf.

Nu har ju icke utskottet bestämdt uttalat sig till förmån för ett sådant appellationsinstitut, utan endast föreslagit, att vid utredningen skulle tagas under öfvervägande inrättandet af ett sådant. Och utskottet har motiverat detta icke blott därmed, att den administrativa bestraffningen skulle kunna tillvinna sig ökad förtroende, utan också därmed att det kunde vara ändamålsenligt, att vid behandlingen af klagomålen fackinsikter finge göra sig gällande. Det har redan förut här talats åtskilligt om hurusom statens anställda personal bör vara så genomträngd af ansvarsmedvetenhet, att den under alla förhållanden icke kan tänka på några andra utvägar att framföra sina önskemål och kraf än dem, som anvisas af de båda reservantgrupperna.

Nu har det i utskottets yttrande sagts, att utskottet anser, att man, för att binda personalen vid statens företag med de starka intressefördelar, som ensamt i längden bereda garanti mot arbetsinställelser, icke har någon annan väg att gå än att gifva personalen någon medbestämmanderätt i dess lifsfrågor. Jag håller fortfarande före, att vill man betrygga ett allmänt företag mot arbetsinställelser, är detta en långt säkrare väg att beträda än om man såsom föreslås i den af herr Bäckström m. fl. afgifna reservationen vill fastslå ett ovillkorligt förbud mot arbetsnedläggelser, samtidigt med det att man utsäger, att denna personal icke på an-

nat sätt skall beredas något verkligt medinflytande. Ty skall det vara någon principiell skillnad mellan reservanternas och utskottets yttrande måste den ligga just på den punkten, att personalen icke bör få någon verklig medbestämmanderätt. Och det förefaller mig vara en egendomlig metod att betrygga arbetsfreden vid allmänna företag, att man säger, å ena sidan att personalen under inga förhållanden har någon rätt att begagna sig af arbetsnedläggelse och å andra sidan att ej heller tillfälle skall gifvas densamma att få utöfva något verkligt inflytande på personalens lifsfrågor.

Anq. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Mig synes, att vill man här verkligen för framtiden skapa en nödig garanti mot arbetsinställelser vid statens företag, har man endast att gå den väg, som är anvisad i utskottets förslag, nämligen att begära fastställande af en förhandlingsordning, hvarigenom personalen blir i tillfälle att under bestämdt fastslagna normer framföra sina kraf och yrkanden.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Sandler förenade sig herrar *Branting, Sävström, Lindley, Nilsson* i Hagaby, *Palmstierna, Söderberg* i Stockholm, *Sjöblom, Bårg* i Katrineholm, *Johansson* i Uppmälby, *Törnblom, Persson* i Norrköping, *Sterne, Borggren, Kloo, Magnusson* i Kalmar, *Nilsson* i Kristianstad, *Strid, Hage, Svensson* i Skönsberg och *Widlund*.

Herr Lemke: Herr talman! Då denna fråga i högsta grad berör förhållandena sådana de gestalta sig i statens affärsdrifvande verk och i synnerhet statens järnvägar, må det tillåtas mig att i denna fråga yttra några ord, allra helst som jag har den fulla öfvertygelsen, att motionären i sitt yrkande främst och förnämligast afsett statens järnvägar.

Den enligt mitt förmenande i allmänhet oriktiga utgångspunkt, som motionären anlägger vid sin syn på denna sak, består däri, att han angifver de ledande krafterna, inom verken, befälet, som en part i saken och såsom arbetsgifvare.

Vid statens verk är det staten själf, som är den enda arbetsgifvaren, och alla vid verken anställda äro arbetstagare. De ledande i verken hafva ju icke någon som helst personlig fördel af, huru verken drifvas, ej heller något personligt intresse att bevaka, utan det är endast verkens allmänna bästa, statens bästa, som är den drifvande kraften. Någon part i målet förekommer således icke, och förhållandena äro på denna grund icke alls jämförbara med dem, som äro rådande på enskildt område i sådana fall.

Motionären har dessutom ganska öppet fränkändt de ledande ämbetsmännen förståelse och kändedom på det sociala området. Detta är väl ändå ett ganska hårdt ord i vår tid, då de

*Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administrativa
verk samt
deras tjänste-
män och
arbetare.
(Forts.)*

sociala förhållandena tränga sig så på oss alla, att nästan hvarje medborgare måste sätta sig in i desamma, och kanske icke minst de, som hafva en stor personal att leda.

Man skulle kunna tänka sig, att det vore lämpligt och fördelaktigt, att vederbörande personals ombud inom ett verk blefve hörda, då det gällde frågor af allmän natur eller arbetsförhållanden, som berörde deras intressen, och detta sker ju redan nu i ganska stor utsträckning, särskildt vid statens järnvägar. På den linjen ställer jag mig; för en sådan förhandlingsordning vill jag i min ringa mån verka. Men, mina herrar, motionären drifver denna sak ofantligt mycket längre. Han vill vindicera en rätt icke blott för frågor af allmän natur att dragas inför förhandlingsförfarande — och han vill bland andra instanser införa ett skiljedomsinstitut — utan äfven för subjektiva och personliga frågor, för hvilka frågor som helst, och därtill kommer sedermera, att detta skiljedomsinstitut skall vara en högsta instans.

Man kan ju tänka sig konsekvenserna af en dylik ordning. Den styrelse, som alltid skall inför statsmakterna bära ansvaret för verkets skötsel, skall sålunda riskera att kanske vid hvarje sitt steg mötas af ett skiljedomsinstitut, som kanske vill slå in på helt och hållet andra vägar än dem styrelsen tänkt sig såsom lämpliga för skötande af verket efter bästa förstånd. Detta skiljedomsinstitut skulle dessutom blifva en sista instans utan appellationsmöjlighet. Det torde ju utan vidare kunna inses, åtminstone för dem, som en längre tid tjänstgjort vid ett statens verk, att en sådan sakernas ordning är ogörlig.

Dessutom skulle genom en sådan ordning statens högsta myndigheter åsidosättas, och regeringsrätten, som dock är sammansatt af fullständigt oberoende och högt kvalificerade ledamöter, och hvilken just är afsedd att döma i högsta instans i administrativa frågor, skulle komma vid sidan om en administrativ juryinstitution.

Dessutom är här en annan synpunkt, som bör beaktas, och det är, att de båda s. k. parterna för öfrigt icke alls blifva likställda. Ty staten eller dess ämbetsmän måste ju alltid hålla en ingången öfverenskommelse, men det finnes ju ingen fullkomlig visshet om att den andra parten, sedan en skiljedom är fälld, under alla omständigheter skall hålla den. Detta framgår ju tydligt af de rätt hotfulla ord, som motionären i en viss del af sin motivering anför.

Det torde vara af alla erkänt, att en juryinstitution har många betänkliga sidor, men allra mest då det gäller administrativa tvister. Om parterna icke kunna komma öfverens, resulterar detta uti att en enda man, den udda mannen eller ordföranden, blir den som till sist skall afgöra saken. Huru svårt

är det icke mina herrar, att få en sådan man på denna plats, att domen blir sådan den bör vara.

*Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administra-
tiva verk samt
deras tjänste-
män och
arbetare.
(Forts.)*

Men alldeles särskildt måste man hysa betänkligheter i detta afseende, då lagen skall tillämpas på det disciplinära området. Att i en disciplinär domstol hafva, såsom motionären yrkar, personer insatta, hvilka utgöra jämnställda eller meningsfränder till den felande, kan icke åstadkomma fullständig opartiskhet. De förhållanden, efter hvilka dessa ärenden nu handläggas — åtminstone vid det statens verk, som jag tillhör, och med de förändringar, som under den senaste tiden hafva i de disciplinära målen behandling införts — anser jag för min del vara så goda och så riktiga som det öfver hufvud är möjligt att tänka sig. Såsom ett ganska talande bevis för detta torde kunna anföras, att af de mål, som i detta afseende förekommit vid statens järnvägar, är antalet öfverklagade mål procentvis litet, och detta oaktadt att då öfverklagandet af sådana mål skett, rättelse ofta vunnits i den högre instansen. Jag har här skaffat mig några uppgifter, som visa, huru det under de senaste åren ställt sig i nämnda hänseende vid statens järnvägar. Under ett år afdömdes 1,487 disciplinmål. I förhållande till den stora personalen vid statens järnvägar är detta dock endast sex procent. Och af dessa 1,487 mål öfverklagades endast 23 hos järnvägsstyrelsen och endast 5 hos regeringsrätten.

Ett annat år voro de afdömda disciplinmålen 1,203, hvilket utgör endast fem procent af personalens antal. De mål, som gingo till järnvägsstyrelsen voro 33, och af regeringsrätten afdömdes endast 4.

Jag tror mig kunna påstå, att dessa siffror visa, att den rättegångsordning, om jag så får kalla det, som för närvarande finnes vid detta verk, gifver vid handen, att det icke kan vara något berättigadt missnöje med densamma. Vägen för öfverklagande står ju klar, och det är tydligt, att då, såsom det synes, i de öfverklagade målen ofta rättelse vinnes, när en felaktig dom blifvit fälld, det icke finnes någon anledning att antaga, att personalen icke vill begagna den vägen, om den ansåge, att det vore skäl att öfverklaga en dom. Men då så icke sker, får man väl antaga, att flertalet af de fällda domarne varit rättvisa och befogade, och då rättelse bort vinnas, så har den äfven vunnits på den instansväg, som nu finnes.

Nu har man för införande af denna förhandlingsordning och detta skiljedomsinstitut åberopat förhållandena vid de enskilda järnvägarna. Men, mina herrar, jag anser mig böra understryka och ber eder noga observera, att förhållandena där äro helt annorlunda och ingalunda jämförbara. Vid ett enskildt järnvägsbolag till exempel är det alldeles klart, att styrelsen för detta bolag och i sista hand bolagsstämman måste vara högsta instans. Men så kan det icke vara vid statens verk. Dessutom

Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administrativa
verk samt
deras tjänste-
män och
arbetare.
(Forts.)

kan man vid de enskilda företagen och särskildt vid de enskilda järnvägarna verkligen tala om parter, ty där kan det vara subjektiva, ekonomiska och andra intressen, och där är det således parter, men det kan det icke anses vara vid statens verk.

Man har också sagt, att det visat sig, att man ganska sällan appellerat till det rättsinstitut, som etablerats vid de enskilda järnvägarna, och att det således icke skulle vara någon fara att inrätta ett sådant institut. Ja, att det icke ofta appellerats till detta institut vid de enskilda järnvägarna, har nog sina orsaker. En orsak skall jag nämna, och det är den, att där skola båda parterna vidkännas kostnaderna för inkallelsen af skiljedomstolen och för dess sessioner, och detta är en mycket dyrbar sak. Det är en anledning, hvarför man dragit sig för att anlita skiljedomstol. Sådant är icke alls förhållandet vid statens järnvägar, ty där är det alldeles klart, att staten finge betala hela proceduren, och därmed faller det skälet såsom en hämmande faktor.

Hur jag än ser saken, kan jag icke komma till annat resultat, än att jag anser det i hög grad ödesdigert, om den ansvarsfulla, goda skötseln af statens verk finge äfventyras genom att motionärens förslag genomdrefves; och alldeles särskildt vill jag varna för, att man på det disciplinära området skulle, med åsidosättande af statens högsta instans, etablera en juryinstitution, som lämnar åt en oansvarig domstol, den korrigerande myndighet, som naturligtvis styrelsen måste hafva, då den i sista hand alltid blir ansvarig inför statsmakterna för huru den sköter sig i ekonomiskt och administrativt afseende.

Med dessa korta ord — jag vill nämligen ej längre förhåla debatten — ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Holmdahls reservation.

Herrar *Lundström* i Göteborg och *Indebetou* instämde häruti.

Herr *Lindqvist* i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Det har förefallit mig, som om vi alltid varit ense om en sak, och det har varit, att där staten uppträder såsom arbetsgifvare, skall det ske i form af *mönsterarbetsgifvare*. Det har då befunnits ganska egendomligt, att under det enskilda arbetsgifvare med privat kapital städse underkastat sig förhandlingar med sina arbetare och äfven med dem träffat bindande öfverenskommelse rörande löne- och arbetsvillkor, har staten icke under några omständigheter gått med på en dylik anordning. Dessa villkor ha, såsom vi veta, hittills alltid bestämts ensidigt, och all personal vid statens affärsdrifvande verk ha fått foga sig i bestämmelserna, hurudana de än ha blifvit. Det är ju märkvärdigt, kan man säga, att då staten eller Riksdagen ingripit i de privata arbetsgifvarnas verksamhet, såsom skett med införandet af lagen om medling i arbetstvister, genom hvilken man

ingriper i de enskilda arbetsgifvarnas förhållanden och omständigheter och reglerar deras angelägenheter ganska djupgående, under det att man samtidigt häfdar den satsen, att staten själf eller statens affärsdrifvande verk icke under några omständigheter skall underkastas en sådan anordning, och att sålunda ingen som helst medbestämmanderätt öfver arbetsvillkoren skall kunna tillförsäkras den i statens verk anställda personalen.

Det allra märkligaste är emellertid att höra resonemangen i dag först från reservanten herr Holmdahl och nu senast från den siste talaren, herr Lemke. De framhålla ju med skärpa, att en sådan anordning, ett förhandlingsförhållande mellan personalen vid statens verk och staten såsom arbetsgifvare, icke kan införas, därför att det icke finnes, säger man, några sådana motsättningar hos de i denna verksamhet anställda, så att man har några bestämda förhandlingsparter. Herr Holmdahl häfdade ju den uppfattningen, att alla, som äro anställda vid ett sådant affärsdrifvande verk, äro tjänstemän, och att sålunda icke den ena tjänstemannen kan uppträda såsom arbetsgifvare emot den andra. Ja, mina herrar, hvad är det, som har skett hitintills, och hvad sker dagligen? Det är, att de högre tjänstemännen i dessa verk tjänstgöra såsom arbetsgifvare och bestämma den öfriga personalens arbetsförhållanden samt diktera villkoren i allmänhet för dem. Det är ju så, att de affärsdrifvande verkens styrelser bestå af tjänstemän i samma verk, och det är dessa som bestämma arbetsvillkoren för öfriga i samma verk anställda. Det är icke ens alltid så, att detta bestämmande sker kollegialt i ett verk utan så, att det endast sker en öfverläggning inom verkets styrelse, och därefter öfvergår beslutanderätten till chefen. Det är ganska egendomligt och märkvärdigt, att man anser sig kunna vara tillfreds med sådana förhållanden och en sådan anordning, då man, såsom jag förut antydt, finner lämpligt att anbefalla förhandlingar mellan de enskilda arbetsgifvarne och deras arbetare.

Det har nu emellertid af herr Lemke särskildt betonats, att det framför allt skulle vara farligt, om staten såsom sådan skulle gifva sig in på detta område, i det att man skulle tillskapa ett institut, som i händelse förhandlingarna icke ledde till resultat, skulle afdöma uppkomna tvister. Han säger, att detta icke bör under några omständigheter få ske och att stora vanskligheter kunna uppstå genom en dylik anordning. Jag har nu emellertid haft tillfälle att några år deltaga som ledamot i den skiljedomstol, som afdömer tvister för de enskilda järnvägarna här i landet, och jag har med alldeles särskildt intresse följt händelsernas gång för att se, huru detta institut skulle verka och hvilka principer man skulle kunna draga fram därur och äfven tillämpa på andra områden. Jag ber då att få säga, att jag under denna min verksamhet kommit till den öfvertygelsen, att såväl de enskilda järnvägarnas förvaltningar som dess personaler i närva-

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

rande stund ingalunda skulle vilja afstå från den säkerhetsventil, som tillskapats för lösande af lönefrågor och äfven andra tvister på det området. Vål har jag funnit, att man icke alltid kan känna sig fullt tillfredsställd med de utslag, som komma från en sådan skiljedomstol, och jag vill gå med delvis på det, som herr Lemke sade, att det är ganska svårt att finna en udda man, som skall vara ordförande i en sådan skiljedomstol. Det är ganska svårt, att finna en man, som har så klar blick för förhållandena på ifrågavarande områden, att han noggrant afväger och faller utslaget, när det icke nås enighet inom domstolen. Men om den betingelsen blifvit uppfylld, och om en sådan man kan uppletas, och det tror jag vi kunna säga, att det har skett i skiljedomstolen för de enskilda järnvägarna, då är jag öfvertygad om, att detta är ett institut, som på ett tillfredsställande sätt kan lösa sina uppgifter och att en sådan anordning alltså är att anbefalla.

Hvad som emellertid förvånade mig mycket under denna diskussion, var det uttalande som gjordes af herr Cederborg. Han framhöll med skärpa, att Riksdagen eller Andra kammaren skulle se sig noga före, så att det hos personalen vid statens af-färsdrifvande verk icke under några omständigheter finge ligga kvar någon möjlighet till strejkrätt eller ens en tanke hos personalen, att sådan strejkrätt skulle förefinnas. Han vill således redan nu för sin del säga ifrån, att vi i dag skola absolut bestämdt fastslå, att en sådan tanke under inga omständigheter kan få finnas hos personalen inom dessa verk, och att denna personal sålunda ej skall få begagna sig af något som helst påtryckningsmedel. Hvad som särskildt förvånade mig i detta anförande och i sammanhang med detta uttryck, var, att herr Cederborg för sin del sätter så ofantligt litet i stället för det, som han på detta sätt vill beröfva denna stora personal, nämligen hvarje möjlighet till påtryckning då det gäller för denna personal att reglera sina förhållanden på tillfredsställande sätt. Han tillstyrkte endast den liberala reservationen, som är afgifven vid utskottsutlåtandet, mellanlinjen, som endast säger, att personal och tjänstemän vid dessa verk skola få i viss mån göra sina erinringar till vederbörande verks styrelse, och att i den mån styrelsen vill ta hänsyn till dessa erinringar, skall den göra det, men vill den icke, få vederbörande naturligtvis finna sig däri.

Jag får då säga, att detta är ganska litet att ge, då man samtidigt skulle kräfva, att denna omfattande personal skulle helt afstå från den rätt, som eljest tillkommer arbetarne i Sveriges land. Jag erinrar mig i detta sammanhang, hurusom det liberala partiet, när det 1910 framlades förslag från dåvarande regeringen om att kommunernas arbetare skulle jämställas med ämbetsmän i straffrättsligt hänseende men ingalunda komma i åtujutande af ämbetsmannaförmåner i öfrigt, då sade ifrån i en

reservation, att det kunde partiet under inga förhållanden gå med på, att denna personal, dessa kommunernas alla arbetare skulle afstå strejkrätten utan att det i stället gafs dem någon säkerhet för att deras löneförhållanden blefve tillfredsställande, reglerade, exempelvis genom ett skiljedomsinstitut, hvarigenom lönevillkoren och uppstående tvister eventuellt kunde lösas.

Nu förefaller det mig, som om herr Cederborg i dag företrädde en afvikande mening från den ståndpunkt, som det liberala partiet då intog. Jag får beklaga, om det parti, som nu sitter vid regeringsmakten, skulle vilja följa på denna väg, och därigenom utan vidare fastslå, både för statens och för kommunernas stora arbetarpersonal, sådana bestämmelser, att man beröfvar dem i stort sedt hvarje medinflytande utan att sörja för att deras lifsfrågor bli på tillfredsställande sätt lösta.

Herr Cederborg framhöll äfven i sitt anförande, att vi skola besinna, att det här gäller icke vanliga arbetare, det gäller icke personer, som stå i vanlig arbetarställning, utan det är fråga om, såsom han sade, tjänstemän. Jag har många gånger haft anledning att tänka på, hvad som skedde här i Riksdagen, när vi senast reglerade löneförhållandena för statens järnvägars personal. Då inträffade, såsom vi minnas, att Riksdagen skänkte åt personalen vid statens järnvägar titeln af *tjänstemän*, och sedan har man, efter hvad jag funnit, oafbrutet utnyttjat detta och velat påstå, att denna personal endast på grund af namnet tjänstemän står i en annan ställning, än hvad den tidigare gjort. För mig står det alldeles klart, att det endast var en namnförändring, att det var en vackrare beklädning, så att säga, som man skänkte åt denna personal, men i själfva verket är deras ställning alldeles likadan nu som den var, innan de blefvo betitlade tjänstemän. Jag kan för min del icke annat än beklaga, att Riksdagen vid det tillfället kom att falla för det kraf, som framställdes ifrån det hållet, när de ville ha en dylik likställighet med dem, hvilka förut betitlades såsom tjänstemän. Man borde icke ha fallit undan för det anspråket, utan man skulle ha vidhållit, att denna personal fått kvarstå på sin gamla grundval och icke betitlats med detta fina namn, ty vid sådant förhållande skulle man ej nu kunnat begagna sig af denna tjänstemannatitel för att därmed drifva dem tillbaka, då det för dem gällde att häfda sina intressen.

I den fråga, som här i dag föreligger, har det framhållits af några talare och särskildt af ordföranden i det utskott, som har behandlat denna motion, att det vore välbetänt, om man tillsåge, att särskildt disciplinmålen finge ett annat behandlingsätt, än hvad för närvarande är fallet. Det stod också, det får jag säga, klart för mig, att ingenting är väl ändå mera riskabelt än om dessa bestraffningar skulle kunna ske ensidigt och bestämmas efter några fås individuella uppfattningar, när det gäller att

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

döma angående eventuella försummelse, utan att motparten kanske blir i tillfälle att på fullödigt sätt få saken belyst från sin synpunkt. Det är alldeles säkert, att det nu inom statens verk förekommer en mängd disciplinära bestraffningar, där, i fall de komma under en allsidigare, mera omdömesgill och mera omfattande pröfning, bestraffningens art otvifvelaktigt skulle blifva en annan, än den nu blifvit. Vi skola betänka, hvad det kan gälla för den personal, som träffas af sådana bestraffningar och hur den skall känna dem. Jag vet icke, om det ändå skall kunna gå i längden, så att denna personal skall, oaktadt allt, känna sin ansvarsplikt och sin ansvarsmedvetenhet, som det här talats om, och som denna personal hittills i så hög grad ådagalagt. Nej, mina herrar, man får nog sörja för, att det sker så stor rättvisa som möjligt mot denna personal, i fråga om hvilken jag är öfvertygad, att det icke finnes den bittersta anledning att säga, att den icke känner denna ansvarsmedvetenhet och denna pliktuppfyllelse, som af densamma kräves.

Sedan vill jag säga till herr Holmdahl i hans egenskap af reservant, att han i sin reservation har gjort sig saker till en hel del uttalanden, som äro högst egendomliga. Men det är icke nog med detta. Han har dessutom gjort ett uttalande på sid. 42 uti utskottets utlåtande, mot hvilket jag för min del måste be att få inlägga min bestämdaste gensaga. Han skriver nämligen, bland annat, där följande: "Man har framhållit, att införandet af en förhandlingsordning skulle medföra arbetslugn samt motverka arbetsinställelser vid statens affärsdrifvande verk. Jag hyser emellertid ej några större förhoppningar om ett dylikt resultat. Det finnes ju ingen garanti för att personalen, därest i något visst fall ett af skiljedomsstolen fattadt beslut ginge densamma emot, skulle böja sig för detsamma. Tvärtom torde den möjligheten ej vara utesluten, att personalen i sista hand skulle tillgripa arbetsnedläggelse för att genomdrifva sina fordringar." Ja, det synes mig vittna, minst sagdt, om den högsta grad af okunnighet om de förhållanden, hvarmed reservanten här har rört sig, när han på detta sättet kan med beråd mod skriva i en reservation till ett utskottsutlåtande. För visso skulle vi här i svenska riksdagen om denna reservation antages, sätta den stämpeln på Sveriges arbetare och speciellt på den stora personal, som är anställd vid statens affärsdrifvande verk, att vi icke ha den ringaste tilltro till rättskänslan hos denna klass af medborgare. Ty äfven om vi skapa fram ett skiljedomsinstitut, föreligger icke någon som helst säkerhet för, säger ju reservanten, att, när en skiljedom är fälld, denna skall följas af arbetarna. Nej, de kunna bryta den och tillgripa arbetsnedläggelser, ehuru detta då skulle vara dem bestämdt förbjudet. Jag ber, mina herrar, att vi må betänka oss två gånger, innan vi i Andra kammaren fastslår något sådant. Jag tror icke, att

denna stora personal har gjort sig förtjänt af någon sådan tillvitelse som den i reservationen uttalade. Det har redan nu, herr talman, diskuterats rätt omfattande om denna fråga, och jag vill icke längre uppehålla tiden med att orda om den. Jag ber endast att till sist få säga, att för mig står det alldeles klart, att om Riksdagen vill sörja för, att ett godt förhållande allt fortfarande skall bli rådande vid statens verk, och om man vill sörja för att staten skall i någon mån stå som mönsterarbetsgifvare, då bör man slå in på sådana vägar, att full medbestämmanderätt lämnas åt personalen vid dessa verk, då det gäller att fastställa dess arbets- och löneförhållanden. Sker det, då är jag öfvertygad om, att vårt land äfven måhända i fortsättningen skulle kunna stå främst, då det gäller plikttröhet hos den kår, som sysselsättes vid statens verk, hvilket jag tror vi kunna göra nu, och som jag är viss om, att vi äfven skola kunna göra i framtiden endast sakerna ordnas på ett förnuftigt sätt. Men vill man kräfva mer af denna personal, vill man, att den absolut skall afstå från hvarje påtryckning, i form af arbetsnedläggelse, när tvistefrågor icke på annat sätt kunna regleras, ja, då är det också klart, synes det mig, att det äfven bör skapas fram ett institut, som på ett tillfredsställande sätt löser tvistefrågorna, och då går det icke an att, såsom herr Cederborg ville, gifva dem detta magra mellanting, som ligger i den från liberalt håll utgångna reservationen.

Jag ber således, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Molin* i Södertälje, *Tengdahl*, *Larsson* i Västerås, *Uddenberg*, *Forssell*, *Rundgren*, *Edbom*, *Svensson* i Skönsberg, *Helger*, *Holmström*, *Wallin* och *Rydén*.

Herr *Molin* i Dombäcksmark: Herr talman, mina herrar! Då jag är en af dem, som med min röst bidragit till utskottets förevarande utlåtande, ber jag att i allra största korthet få angifva några af de skäl, som föranledt mig taga detta steg. Det är hufvudsakligast de liberala reservanternas mycket sväfvande uttryck i deras kläm, som föranledt mig att gå med på det förslag, som framstälts af de socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet. De liberala reservanternas, herrar Bäckström m. fl., säga, att de önska en utredning, "i hvad mån bestämmelser kunna träffas i syfte att vid behandlingen inom statens förvaltande verk af viktigare frågor etc." Inför detta ordet "viktigare" har jag varit tvungen att sätta ett stort frågetecken. Önskligt vore att veta, hvem som skall afgöra, hvilka frågor, som äro viktigare eller mindre viktiga. Utredningen manne? Nej, ty den utredning, som tilläfventyrs kommer till stånd till följd af ett riksdagsbeslut i enlighet med herr Bäckströms m. fl. reservation, har icke rättighet att gifva sig in på mindre viktiga frågor;

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.

Forts.

Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administrativa
verk samt
deras tjänste-
män och
arbetare.

(Forts.)

Riksdagen har ju icke begärt, att utredningen skall verkställas rörande mindre viktiga frågor. Frågar man sedan, om Riksdagen själf skall angifva, hvilka frågor som äro "viktigare" härvidlag, måste man också säga nej. Ty Riksdagen kan för närvarande icke afgöra, hvilka frågor, som i detta afseende äro mera eller mindre viktiga. Återstår då att regeringen själf, innan utredningsarbetet företages, skall afgöra, hvilka frågor, som äro mer eller mindre viktiga. Men då frågar man sig, huru detta skall tillgå? Ja, regeringen kan ju visserligen höra sig för hos vederbörande verks styrelser. Det är tydligt, att styrelserna skola inkomma med förslag på hvad de anse vara "viktigare" frågor, men det är icke sagdt, att de uttalanden, som komma därifrån, äro riktiga, lika litet, som det skulle vara välbetänt att endast fråga den andra parten, arbetarna, hvad de mena med "viktigare" frågor. Återstår då ingen annan möjlighet än att tillsätta en särskild kommitté rent af för att afgöra, hvad som menas med ordet "viktigare".

Om nu det uttrycket är oklart, hvarom jag talat, så är det desto mera märkvärdigt att i herr Bäckströms reservation i fortsättningen se uttrycket: "göra sina synpunkter gällande". Det beror alldeles på den tonvikt man lägger på orden, hvad betydelse de kunna få. Jag tycker icke, att det är välbetänt att använda sådana uttryck, som man kan ge flera tolkningar. Mena reservanterna, att "synpunkter gällande" skola angifva, att arbetarna själfva skola få styra och ställa, med andra ord rentaf ha majoritet i förhandlingarna? Ja, så måste man tolka detta uttryck, försävidt man lägger tonvikt på ordet "gällande". Jag för min del är för konservativ för att kunna gå med på något sådant. Ovillkorligen måste jag karakterisera detta uttryck såsom *en mycket illa funnen fras*. För att taga ett exempel: Jag har i egenskap af ledamot af denna kammare visserligen medbestämmanderätt, men det är icke därmed sagdt, att jag kan göra alla mina synpunkter *gällande*.

Sammanställas dessa uttryck, å ena sidan: "viktigare frågor" och å andra sidan: "göra sina synpunkter gällande", måste man fråga sig, hvad reservanterna verkligen mena. Det skulle ju vara rim och reson i att gifva arbetarna rättighet att göra sina synpunkter gällande, om det rörde sig om *mindre viktiga frågor*, men det synes mig alldeles omöjligt att låta dem få göra sina synpunkter gällande, då det gäller *mera viktiga frågor*.

Jag skall icke längre uppehålla tiden, jag vill endast på samma gång jag beklagar, att denna fråga behandlats som partipolitisk sådan, säga, att jag i hufvudsak instämmer i hvad utskottets ärade ordförande anført. Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Herr talman! Af utskottets här före-

liggande förslag och af de vid detsamma fogade tvenne olika reservationerna framgår, att meningarna inom utskottet uti denna fråga varit rätt delade. Af den diskussion, som nu förts här i kammaren, framgår yttermera, huru meningarna äro ganska delade och hur oklara begrepp man å en del håll synes ha, om hvad som i hvarje fall bör kunna anses vara det lämpligaste tillväggångssättet och de lämpligaste vägarna att här beträda. Jag ber här att få vända mig mot en anmärkning, som ganska ofta gjorts mot det förslag, som jag tillåtit mig framställa, nämligen den anmärkningen, att jag med denna motion åsyftat att införa alldeles samma förhållanden vid statens verk som de, hvilka äro gällande på det privata arbetsområdet. Jag har redan vid ett föregående tillfälle påpekat, hur fullkomligt oriktigt och ohållbart ett dylikt påstående är. Om man vill ha alldeles samma förhållanden rådande vid statens verk som de, hvilka gälla på det privata arbetsområdet, då behöfver man gifvetvis icke komma fram med sådana förslag som det nu föreliggande, eller att man skulle försöka att beträda andra vägar än de, som man hittills valt för att bilägga tvister mellan arbetsgifvare och arbetare på det privata området, och detta just därför, att förhållandena vid statens verk äro sådana, att man icke gärna bör låta det gå därhän, att samma förvirrade förhållanden, samma skarpa motsattställning och samma stridigheter komma in vid dessa statens verk, som äro tillfinnandes på det privata arbetsområdet. Men då är det alldeles klart, såsom här äfven förut påpekats, att ingen lär kunna förhindra sådana stridigheters uppkommande därigenom, att man, såsom herr Cederborg uttryckte sig, förväntar af statens personal, att den icke skall låta något sådant komma sig till last, som störande inverkar på driftens vanliga gång inom statens olika verk. Ja, mina herrar, om det vore så lätt att aflägsna de olika delarne af den sociala frågan och förekomma de stridigheter, som vi nog ha att emotse på dessa olika områden, att man endast behöfde säga, att vi förvänta detta af arbetarne, då vore sannerligen den sociala frågan mycket lätt löst. Men jag förmodar, att litet hvar af Eder, mina herrar, äro fullt medvetna om, att denna fråga icke löses på ett så lättvindigt sätt. Om man vill undgå, att de skarpa motsattförhållanden och de stridigheter, som under senare tiden kommit till uttryck på det enskilda arbetsområdet mellan arbetsgifvare och arbetare, förr eller senare äfven skola smyga sig in i och få insteg inom statens verk, så måste detta, såsom här redan har påpekats, ske på annat sätt, nämligen genom att anvisa andra vägar för slitande af uppkomna tvistigheter.

Det har här såväl från reservanternas sida i deras reservationer som af en del talare här i kammaren med mycken stark pondus gjorts gällande och drifvits den satsen, att något motsattförhållande mellan öfver- och underordnade icke existerar vid sta-

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

*Ang. en
förhandlings-
ordning
mellan statens
administrativa
verk samt
deras tjänste-
män och
arbetare.
(Forts.)*

tens verk. Man måste emellertid vara tämligen omedveten om, huru förhållandena faktiskt föreligga, när man på allvar kan komma med ett dylikt påstående från det hållet, och det har ju icke heller uppvisats något, som talar för, att detta påstående håller streck. Det är ju så, att på hvarje område, där den enskilde skall uppträda såsom arbetsgifvare, vare sig nu han själf är arbetsgifvare eller representerar en sådan gentemot andra, som stå i arbetareställning till honom, äro dessa underlydande i hvarje fall, där den enskilde personen har att fastställa aflöningsvillkor, tjänstgöringsförhållanden eller dylikt, som skall gälla för den andra parten, för personalen, och då måste väl med turnödvändighet inträda ett motsatsförhållande mellan de båda parterna i fråga. Så snart det finnes några, som på ett eller annat sätt kunna anses direkt representera en arbetsgifvare och som ha att besluta öfver andras ekonomiska och tjänstgöringsförhållanden eller annat, så måste det gifvetvis komma att uppstå ett motsatsförhållande mellan öfver- och underordnade. Att de personer, som ha kommit att vid statens verk representera arbetsgifvaren, skulle vara så fullkomligt främmande från hvarje inflytande att på något sätt ställa sig partiska gentemot de andra, att de skulle vara ägnade att skipa absolut rättvisa i hvarje fall, det är endast en from önskan, mina herrar. Den, som något känner till de verkliga förhållandena, kan icke på allvar drifva en dylik sats.

Det har här sagts — jag tror, att det var af herr Cederborg — att all den vid statens verk anställda ordinarie och extra ordinarie personalen äro tjänstemän och som sådana tillförsäkrade den ställningen, att man af dem har rätt att förvänta, att de icke på något sätt skola låta missnöjet förleda sig till att begå vare sig den ena eller andra handlingen, som kan verka störande. Nu är, såsom här äfven har påpekats, denna benämning tjänstemän fullkomligt missvisande, när det rör sig om dessa stora administrativa verk inom statsförvaltningen. Det är väl ändå ingen, som vill påstå, att t. ex. en extra ordinarie lokomotivputsare eller någon annan i hans ställning här i Stockholm med en lön af 100 kronor i månaden intager en sådan tjänstemannaställning, att man af den personen har rätt att kräva, att han icke på något sätt skall göra sina kraf på förbättrade förhållanden gällande i ena eller andra afseendet. Under sådana förhållanden är det också fullkomligt meningslöst att säga, att hela denna personal, som är anställd i statens verk, intager en sådan ställning, att det icke är nödvändigt att söka att på några som helst nya vägar bereda möjlighet för biläggande af där möjliga uppkommande tvistigheter.

Det har här af herr Lemke såsom bevis för, att det skulle vara alldeles onödigt att inrätta ett nytt institut för biläggande af disciplinära tvister inom dessa verk, framhållits, att af det

stora antalet under ett år afkunnade bestraffningar vid statens järnvägar endast en liten del öfverklagats i högre instans. Jag ber att få säga, att man egentligen skulle kunna lämna alldeles ur räkningen, *huru många* af de ådömda bestraffningarna som öfverklagats eller ej, redan med hänsyn till det förhållandet, att den dömande myndigheten i många fall intager en sådan ställning gentemot den, öfver hvilken dom skall afkunnas, att det ovillkorligen ligger i öppen dag, att det är svårt — jag vill icke säga, att det är omöjligt, utan jag inskränker mig till att säga, att det är svårt — för denna myndighet att intaga en så opartisk ställning, som gifvetvis måste krävas af den, som skall döma öfver andra. Den omständigheten, att af de afkunnade domarna icke mer än ett visst antal blifvit öfverklagade, bevisar, mina herrar, alldeles icke hvad herr Lemke ville, att den skulle bevisa, eller att alla dessa domar, som icke öfverklagas, skulle vara fullt rättvisa och att äfven de, som drabbades af desamma, skulle inse detta. Det reser sig ju en hel mängd svårigheter för denna underordnade personal, om den vill öfverklaga ådömda bestraffningar. Redan rent praktiskt sedt möta många gånger stora svårigheter, men det är dessutom äfven något annat, som här ställer sig i vägen, och det icke endast för de lägre tjänstemännen, utan äfven för de högre, och det är, att man kan nog vara alldeles öfvertygad om, att en person, som kanske gång efter annan öfverklagar ådömda bestraffningar, får anseende för att vid alla tillfällen vilja hålla på och bråka, och det kan inträffa och har äfven inträffat, att man haft den personen i åminnelse, när man så kunnat.

Det förefaller märkvärdigt, att man på den sidan, där man eljest håller på samhällslugn och samhällsro på alla områden, icke kunnat komma till insikt om, att den enda möjligheten härvidlag och det enda, som är staten värdigt, när den sålunda uppträder som arbetsgifvare, är att se till, att på dessa områden sådana förhållanden och sådana former införas, som skapa största möjlighet för såväl underordnade som öfverordnade att kunna komma till rätta med de tvistigheter, som i hvarje fall måste komma att uppstå inom så stora arbetsområden. Det är den enda väg, som staten såsom arbetsgifvare enligt min mening bör beträda och ovillkorligen *måste* beträda, dels för statens egen skull, för att få förhållandena tillfredsställande på detta område, dels äfven för att gifva ett exempel, som i sin tur kan komma att vara af mycket stort inflytande, då det kanske gäller att på lämpligaste och bästa sätt ordna förhållandena inom öfriga arbetsområden.

Då det här icke är fråga om att fatta ett direkt beslut om, i hvilken utsträckning frågan här skall tagas, utan det endast gäller krafvet på en utredning, finner jag det, såsom jag redan vid ett föregående tillfälle uttalat, oklokt att i frågans nuvarande

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

läge begränsa de möjligheter, som vi nu ha, att kunna utreda hvilka vägar, som här äro möjliga och lämpliga, hvilket institut, som bör handhafva denna sak och hvilka arbetsområden detta institut skall omfatta. Jag menar, att det är riktigtast beträffande en så pass genomgripande fråga som denna, att man icke på förhand binder händerna för den utredande myndigheten, så att den saknar möjlighet att här åstadkomma det bästa tänkbara resultat. Med de begränsningar, som förefinnas i båda de till utskottets utlåtande fogade reservationerna, anser jag, att man genom ett antagande af någotdera af dessa förslag skulle redan på förhand förfuska och tillkrångla saken och minska möjligheterna att nå ett tillfredsställande resultat, som nu erbjudes. Om man här vill något verkligt i detta afseende, om man är så fördomsfri, att man vill att en undersökning utan förutfattad mening skall verkställas på detta område, är den riktiga vägen för att här komma till något resultat just den som utskottet anvisat, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Cederborg: Blott några få ord. Jag vill endast be att på nytt få fästa uppmärksamheten vid en invändning, som här framställts emot den reservation, hvilken är afgifven af herr Holmdahl m. fl., den invändningen nämligen, att man genom det förslaget skulle försätta den extra ordinarie tjänstemannapersonalen i en mera gynnad ställning än den ordinarie. Den anmärkningen har, såvidt jag förstår, icke här blifvit upptagen eller på något sätt bemött. Jag tror, att den reservation, som är afgifven af herr Bäckström m. fl., är vida mer konsekvent och ger hvad man verkligen här kan och bör gifva och att den framför allt afser något, som det torde vara möjligt att genomföra.

Det förvånade utskottets ordförande, herr Sandler, att man icke kunde vara med om en sådan förhandlingsordning som den af utskottet här ifrågasatta, och han åberopade i sitt anförande särskildt ett uttalande i utskottets utlåtande å sid. 35, där det säges, att äfven utskottet tänkt sig, att förhandlingsordningen skulle ha olika innehåll för olika grupper af personal. Ja, det är nog riktigt, men det framgår af utskottets uttalanden på många andra ställen i betänkandet och äfven af de anföranden, som här i afton hållits af de talare, som förordat utskottets hemställan, att man afser att gifva personalen medbestämmanderätt vid afgörandet af alla frågor med undantag af den ordinarie personalens aflöningsfrågor. Man säger nämligen, att för sådana vill man göra ett undantag, ty de tillhöra Riksdagens pröfning. Jag tror dock, att man icke skall kunna annat än medgifva riktigheten af, att då aflöningsfrågorna med afseende å såväl den ordinarie som den extra ordinarie personalen för närvarande hand-

läggas på sätt, som sker, så är detta på grund af statsmakternas bestämmelser.

Herr Lindqvist yttrade, att det var bra magert, då man från den sida, där herr Bäckström står, ville begära, att statens tjänstemannapersonal skulle afsäga sig rätten att strejka för att få hvad som gifves i den Bäckströmska reservationen, nämligen rätt att vid förberedande rådplägingar göra sin röst gällande. Men det är ju ingen, som har sagt något dylikt. Hvad som blifvit sagdt och hvad som ligger bakom den Bäckströmska reservationen är, att för statens tjänstemannapersonal existerar icke strejkrätten, så snart som den inträder i tjänstemannaställning. Anledningen till, att staten anser sig ha fog för sin begäran, att strejkrätten för i dess tjänst anställda i så fall skall upphöra, är den, att de äro garanterade alla de förmåner, som tjänstemannaställning innebär, såsom fast anställning och aflöning, pension m. m. Jag ber särskildt att få erinra om, att när kommunalarbetarnas lönefråga här i Stockholm var uppe till behandling och det då talades om, att kommunalarbetarna skulle afsäga sig sin strejkrätt, opponerade man sig icke, såvidt jag vet, från något håll, icke ens från socialdemokratiskt, mot att arbetarna skulle afstå denna strejkrätt i samma ögonblick, som de tillförsäkrades fast anställning och pension. Det är dessa fördelar, som Riksdagen och Kungl. Maj:t redan förut ha tillförsäkrat denna tjänstemannapersonal, och strejkrätten är således icke alls beroende af hvad här är tal om.

Så säger herr Lindqvist, att personalen har dock icke på detta sätt fått någon säkerhet för att dess aflöningsförhållanden och öfriga förmåner bli på tillfredsställande sätt ordnade. Jag undrar ändå, om Riksdagen, efter erfarenheterna från de stora aflöningsfrågor, som under de sista åren afgjorts, vill vara med om, att Riksdagen icke skulle ha gjort allt, som rimligen kunnat göras för att reglera dessa förhållanden på ett tillfredsställande sätt. Jag skulle tro, att till och med på åtskilliga håll inom det parti, som herr Lindqvist tillhör, den uppfattningen gör sig gällande, att, om man ser på dessa materiella förmåner, man har gått så långt, som skäligen kan begäras, och att det till och med är fråga om, huruvida vi icke måste göra en paus för en tid.

Detta hindrar emellertid icke, att man i öfrigt icke anser allt vara bra som det är. Den brist, som man anser vidlåda de nuvarande förhållandena, är att med den omfattning, som förvaltningen har tagit, det icke är möjligt för dem, som ha att handlägga hithörande frågor hos vederbörande verk och styrelser, att vara så inne i de dagliga förhållandena för hvarje gren af personalen, som icke är vid styrelsens bord representerad, att det icke kan vara till gagn, att de i det hänseendet erhålla upplysningar. Det är detta, man genom den Bäckströmska reservationen vill skaffa, d. v. s. man vill trygga, att man vid afgörandet

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administration samt två verk och deras tjänstemän och arbetare. af dessa frågor erhåller en så allmängiltig och omfattande utredning som möjligt.

Jag ber slutligen att än en gång få erinra om, att de flesta länder ännu icke vågat sig på eller kommit sig för att gå så långt, och att ingen ännu gått längre än hvad som här i den liberala reservationen har ifrågasatts.

(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen afslutad; hvarefter herr talmannen gaf propositioner 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på bifall till det af herr Bäckström under öfverläggningen framställda yrkandet, samt 3:o) på bifall till den af herr Holmdahl vid utlåtandet afgifna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den under 2:o) upptagna propositionen. Votering begärdes emellertid, till följd hvaraf herr talmannen för bestämmande af kontraproposition ånyo upptog de båda återstående yrkandena, af hvilka det under 1:o) omförmälda yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Som votering jämväl äskades i fråga om kontrapropositionen, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som till kontraproposition i hufvudvoteringen angående fjärde tillfälliga utskottets utlåtande nr 8 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den af herr Holmdahl vid utlåtandet fogade reservationen.

Den omröstning, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 87 ja mot 103 nej, hvadan den af kammaren nu godkända propositionen för hufvudvoteringen blef så lydande:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, bifaller det af herr Bäckström under öfverläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan samt bifallit den af herr Holmdahl vid utlåtandet afgifna reservationen.

Ang. en förhandlingsordning mellan statens administrativa verk samt deras tjänstemän och arbetare.
(Forts.)

Hufvudvoteringen utvisade 80 ja och 54 nej; och hade kammaren alltså bifallit det af herr Bäckström under öfverläggningen framställda yrkandet. Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

Härefter yttrade:

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Jag ber att till protokollet få antecknadt, att, då den socialdemokratiska gruppens ledamöter icke ha deltagit i den slutliga voteringen, anledningen härtill varit den, att voteringen om kontraproposition fått det resultat, som den lämnade. I den voteringen har ju ett antal af det liberala partiets representanter gått med den Holmdahlska reservationen, oaktadt den har sådant innehåll, som i diskussionen här förut blifvit belyst, och dessa representanter ha sålunda i denna första votering uttalat sig för denna reservation framför utskottets förslag. Det vittnar, synes det mig, om huru den samverkan, som det i så många omgångar varit tal om vid olika tillfällen, i vissa fall kan taga sig uttryck.

Jag har, som sagdt, herr talman, endast velat till protokollet anteckna detta om anledningen till att vi afhållit oss från deltagande i den slutliga voteringen.

Med herr Lindqvist i Stockholm instämde herrar *Branting*, *Söderberg* i Stockholm, *Palmstierna*, *Källman*, *Molin* i Södertälje, *Sjöblom*, *Kropp*, *Persson* i Norrköping, *Törnblom*, *Johansson* i Uppmälby, *Bärg* i Katrineholm, *Lindqvist* i Kosta, *Widlund*, *Kloo*, *Ingvarsson*, *Magnusson* i Kalmar, *Nilsson* i Kristianstad, *Lindberg*, *Thorsson*, *Holmström*, *Borggren*, *Uddenberg*, *Larsson* i Västerås, *Nordström*, *Forssell*, *Lindley*, *Sävström*, *Edbom*, *Svensson* i Skönsberg, *Jansson* i Falun, *Eriksson* i Grängesberg, *Sandler*, *Tysk*, *Nilsson* i Hagaby, *Hallén*, *Hage* och *Carlsson* i Frosterud.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, angående herr Brantings m. fl. motion, nr 249, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om bestämmelser, afseende att omöjliggöra militärens utkommenderande mot fredliga arbetare vid arbetskonflikter.

Angående militärens utkommenderande vid arbetskonflikter.

I motion inom Andra kammaren, nr 249, hade herr Branting

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

m. fl. hemställt, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huru i lag, författningar och instruktioner måtte införas lämpliga bestämmelser, hvarigenom hittills rådande system att vid arbetskonflikter utkommendera militär mot fredliga arbetare omöjliggjordes, samt till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren i anledning af den föreliggande motionen ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru genom lämpliga bestämmelser trygghet kunde vinnas för att vid arbetskonflikter militär icke måtte till ordningens upprätthållande utkommenderas annat än i sådana fall, då fara för oordningar af den omfattning, att tillgänglig civil ordningsmakt icke ansåges tillräcklig, vore för handen, samt till Riksdagen inkomma med förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Vid utlåandet voro dock fogade reservationer:

af herrar *Sandler*, *Lindqvist* i Kosta och *Sävström*, hvilka hemställt, att Andra kammaren, i anledning af den föreliggande motionen, ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huru i lag, författningar och instruktioner måtte införas lämpliga bestämmelser, hvarigenom det omöjliggjordes att vid arbetskonflikter utkommendera militär mot fredliga arbetare, samt till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda; samt

af herrar *Holmdahl*, *Andersson* i Hägelåkra och *Nilsson* i Linnås, hvilka yrkat, att Andra kammaren måtte besluta, att ifrågakvarande motion ej måtte till någon åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr *H o l m d a h l*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Af det föreliggande utskottsbetänkandet framgår, att jag icke kunnat biträda vare sig utskottets hemställan eller motionärernas yrkande, och jag ber därför att i korthet få något närmare angifva de skäl, som varit bestämmande för mitt afslagsyrkande.

Utskottsmajoriteten har, som synes, icke ansett sig kunna gå med på motionärernas yrkande om förbud för militärens utkommendering vid arbetskonflikter; men utskottet har dock ansett, att något borde i saken åtgöras, och har därför hemställt om lagbestämmelser i syfte att bereda ökad trygghet mot missbruk af militärens användning vid dylika tillfällen. Jag kan för min del icke finna, att sådana lagbestämmelser äro af behofvet påkallade. Redan det stadgande vi i detta afseende nu äga synes

mig, rätt tillämpadt, lämna erforderlig garanti mot ett onödigt användande af militär för ordningens upprätthållande. Stadsgandet återfinnes som bekant i landshöfdinginstruktionens 18 §, där det heter, att Konungens befallningshafvande äger att rekvrirera militärhandräkning, då sådan för ordnings upprätthållande finnes af nöden. I detta stadgande ligger klart och tydligt uttryckt, att militärens användning för ordningens upprätthållande är en nödfallsåtgärd, som icke får tillgripas i annat fall, än då oordningar kunna befaras och då sannolika skäl tala för att den vanliga civila ordningsmakten icke är tillräcklig för ordningens upprätthållande. Längre torde man väl knappast i lagstiftningsväg kunna komma för beredande af den trygghet mot missbruk, som utskottsmajoriteten åsyftar, såvida man ej skall tillgripa sådana restriktiva bestämmelser, som komma att verka lika mod ett förbud. Men dithän vill ju utskottsmajoriteten icke komma, och det vore helt visst icke i samhällsordningens intresse att rekommendera.

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

Motionärerna hafva i motiveringen framhållit, att de arbetskonflikter, som hittills förekommit i vårt land, varit af fredlig natur, och att därför militärens utkommending i dessa fall icke varit af behovet påkallad. Jag kan i detta afseende icke gifva motionärerna obetingadt rätt; ty det torde vara allmänt känt, att visst icke alla arbetskonflikter i vårt land haft det fredliga förlopp, som motionärerna velat göra gällande. Jag behöfver ju endast erinra om namnen Sandö och Malmön, för att nu icke uppräknas några flera. Men äfven om det verkligen förhölle sig så, som motionärerna påstått, eller att arbetskonflikterna hittills i vårt land varit af fredlig natur, kan detta dock icke utgöra något skäl för ett förbud mot militärens användande vid kommande arbetskonflikter.

Såsom i reservationen framhållits, kan en arbetskonflikt, som från början varit af fredlig karaktär, lätt nog på grund af omständigheter, öfver hvilka hvarken arbetarnas ledare eller arbetarnas flertal kan råda, leda till allvarliga förvecklingar. Man måste ju räkna med att bland arbetarna — särskildt det yngre släktet — förekomma oroselement, som äro genomträngda af mera moderna idéer och som helst visst icke skulle draga i betänkande att söka uppagitera andra och kanske icke heller att tillgripa våldet såsom medel för att främja sin och sina kamraters sak. Det är ett känt förhållande, som jämväl i dessa dagar bekräftats från socialdemokratiskt håll, att syndikalismen under senare tider börjat alltmera vinna terräng bland de organiserade arbetarna. De arbetskonflikter, som under senare tider förekommit i Frankrike, Belgien och Portugal, hafva varit af utprägladt revolutionär karaktär och föranledt revolter, som måst med vapenmakt undertryckas. Det är icke mera än några månader sedan i vårt närmaste grannland den norska syndikalistiska samor-

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

ganisationen på ett möte i Trondhjem antog en resolution, däri bland andra kampmedel jämväl sabotage förordades. Det är emellertid icke blott i utlandet syndikalismen breder ut sig. Jämväl inom våra egna gränser predikas den nya moralens läror, jämväl här tillåtas agitatorer uppträda, som inför lyssnande arbetarskaror framhålla sabotage såsom ett rättmätigt kampmedel i striden mot arbetsgifvare och kapitalister.

Med detta för ögonen må man ej förundra sig, om de myndigheter, som hafva att svara för ordning och lugn inom samhället, vid arbetskonflikter af större omfattning vidtaga nödiga mått och steg för att möta alla eventualiteter. Man kan ju ej a priori veta, hur vidt den nya moralens läror gripit omkring sig, och icke heller huruvida ej dessa läror vid en arbetskonflikt kunna komma att omsättas i handling. Hvad myndigheterna därför vid arbetskonflikter i första hand hafva att taga under öfvervägande, är, huruvida den vanliga civila ordningsmakten kan anses tillräcklig för att möta eventuella oordningar. Visar det sig att detta icke är förhållandet, är det myndigheternas oafvisliga skyldighet att i den allmänna samhällsordningens intresse begära erforderligt biträde. Men å andra sidan är det en lika oafvislig skyldighet för statsmakterna att ställa till myndigheternas förfogande alla de hjälpmedel, som erfordras för att de rätt må kunna fylla sin uppgift. Men hvarifrån skulle dessa hjälpmedel erhållas, om man ej för sådant ändamål finge använda militär? Man kan ju ej rimligtvis begära, att staten eller kommunerna skola ständigt hålla en polisstyrka tillräckligt stor för att möta alla eventualiteter. Man har sagt, att arbetarna skulle kunna själfva sköta om ordningen genom sina så kallade ordningsmän. Jag vill visst icke förringa värdet af den vakthållning, som arbetarna själfva kunna åstadkomma; men jag tviflar på, att dessa ordningsmän, om verkliga oordningar uppstå, skulle äga tillräcklig auktoritet och tillräckligt gehör för att kunna återföra arbetarna till ordning och lugn. Ja, jag är till och med öfvertygad om att, därest det skulle komma till revolter, solidaritetskänslan skulle taga öfverhand, och att ordningsmännen komme taga parti för sina kamrater gentemot den legala ordningsmakten. Man har i motionen pekat på förhållandena under storstrejken 1909 såsom ett bevis för arbetarnas lugna och besinningsfulla uppträdande. Villigt skall jag medgifva, att i stort sedt arbetarna under sagda strejk uppträdde på ett behärskad sätt. Men måne icke hertill väsentligt bidrog just medvetandet, att samhället stod rustadt att möta eventuella oroligheter? Eller äro herrar motionärer fullt säkra på, att de personer, som ställde sina krafter till förfogande för att hålla samhällsmaskineriet i gång, eller de arbetsvilliga, som återgingo till sina sysslor, skulle ha fått oantastadt utföra sitt arbete, om de icke ägt att påräkna skydd från militärens sida?

Genom hela motionen går som en röd tråd den uppfattningen, att i de fall, då militär utkommenderats vid arbetskonflikter, detta skett för att taga parti för arbetsgifvarna och för att skada arbetarnas intressen. Motionärerna hafva gifvit uttryck för denna sin uppfattning genom uttalanden sådana som dessa, att "armén i hvardagslag egentligen gör tjänst som kapitalets vaktpost mot arbetarna i de sociala striderna", att "värnpliktsarmén tillåtes göra drängtjänst åt enskilda kapitalistiska intressen", att "vår värnpliktsarmé missbrukas till polistjänst åt kapitalet vid sociala konflikter".

*Angående
militärens
utkommenderande vid arbetskonflikter.
(Forts.)*

Om motionen hade varit författad af strejkande arbetare, skulle jag tänkt mig, att de med dessa uttalanden syftat på det skydd samhället genom militärkommendering sökt bereda de arbetsvilliga. Ty från de strejkandes synpunkt torde en dylik åtgärd te sig såsom ett ingrepp i deras rättigheter och såsom ett partitagande för arbetsgifvarna. Men då jag läser namnen på de personer, som undertecknat motionen, anser jag den möjligheten utesluten, att en dylik tanke ligger bakom de uttryck jag förut citerat. Jag kan nämligen icke tänka mig, att motionärerna skulle hysa den uppfattningen, att de arbetsvilliga, de som under en arbetskonflikt vilja redligen försörja sig och de sina, icke skulle äga att åtnjuta rättsskydd. Men jag får på samma gång bekänna, att, om en dylik mening icke får läggas i dessa uttalanden, jag ej kan förstå deras rätta innebörd. Ty man kan väl icke kalla det för ett partitagande, för den ena eller andra af de stridande parterna, att myndigheterna i samhällsordningens intresse begära militärhandräckning. Skall man tala om något partitagande i detta fall, så skulle det väl vara för samhället i dess helhet, som har rätt att fordra, att lugn och ordning skola vara rådande.

Om man från ledande håll försökt att göra klart för våra arbetare, att detta och ingenting annat varit syftet med militärens utkommendering vid arbetskonflikter, skulle den misstämning mot vår värnpliktsarmé, om hvilken motionärerna talat, helt visst icke behöft ifrågakomma. Jag hyser nämligen den tilltro till våra arbetare, åtminstone de mera omdömesgilla och besinningsfulla bland dem, att de gärna se, att ordning och lugn äro rådande i samhället, och att de med tillfredsställelse hälsa de åtgärder, som af myndigheterna för sådant ändamål vidtagas. Men äfven om jag skulle misstaga mig härutinnan, äfven om våra arbetare skulle finna det anstötligt, att militären utkommenderas vid arbetskonflikter, får dock en dylik känslöstämning icke utgöra något skäl för sådana lagstiftningsåtgärder, som i motionen ifrågasättas. Ty hvad skulle väl ett förbud mot militärens användande vid arbetskonflikter innebära? Jo, det *kan* innebära ingenting mer och ingenting mindre än samhällsmaktens fullständiga kapitulation vid första bästa arbetsinställelse. Men

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

dithän får det icke komma i ett ordnad samhälle. Så länge staten är hvad den rätteligen bör vara — en rättsstat — är det också statens uppgift och plikt att lämna skydd för person och egendom samt att tillse, att lugn och ordning äro rådande. Men däraf följer också, att statens organ — de som hafva att svara för ordningen inom samhället — icke kunna fränsäga sig de maktmedel, som äro nödvändiga för att fylla denna deras ansvarsfulla uppgift. Sådan är rättsuppfattningen i andra civiliserade länder, och jag kan därför icke tänka mig, att de svenska statsmakterna skulle kunna eller vilja fatta ett beslut i motsatt riktning.

På grund af hvad jag sålunda anfört, herr talman, får jag yrka afslag å utskottets och motionärernas hemställan och bifall till den af mig m. fl. afgifna reservationen.

Herr *Söderberg* i Hobborn instämde häri.

Vidare anförde

Herr *Sandler*: Herr talman, mina herrar! Jag ber att något få utveckla skälen, hvarför de socialdemokratiska reservanterna inom utskottet icke hafva ansett sig kunna biträda vare sig utskottets yrkande eller viktiga delar af dess motivering.

Hvarom är det som den nu föreliggande motionen handlar, och hvad är det, som i den begäres? Som kammaren torde finna, handlar den om militärmaktens användande i ett särskildt fall, nämligen för andra ändamål än för det yttre försvarets. Motionen har emellertid icke i sitt yrkande upptagit det spørsmålet i hela dess omfattning, utan yrkandet har begränsats till att omfatta åtgärders vidtagande gentemot det hittills gängse systemet att utkommendera militär under arbetskonflikter mot fredliga arbetare. Motionen har icke på något sätt godkänt de stadganden, som för närvarande förefinnas i vår värnpliktslag rörande militärens användande för vissa inre politiska ändamål, men med bortseende för tillfället från detta, har yrkandet, som sagdt, blifvit begränsadt till att omfatta militärkommenderingar under arbetskonflikter gentemot fredliga arbetare.

Frågan är då: förefinnes det verkligen någon anledning begära ett särskildt ingripande af statsmakterna på detta område? Ja, allt sedan den svenska arbetarörelsens begynnelse har det varit en mångfaldiga gånger upprepade företeelse, att innan någonting alls inträffat, som kunnat motivera användandet af den väpnade makten som en sista förtviflad nödvärnsåtgärd från samhällets sida, militär upprepade gånger blifvit utkommenderad för att bevaka fredliga arbetare, som om de hade våldsåtgärder i sitt sinne. Till en början har denna företeelse framträd som ett alldeles obeslöjadt försök att med klasstatens

militära maktmedel slå ned en uppspirande arbetarerörelse. Så exempelvis i den historiskt ryktbara Sundsvalls-strejken år 1879, då man med militärt brutalt våld sprängde en fullt fredlig arbetsnedläggelse, som hade frampressats såsom en spontan nödvärns-handling under det nödläge, som arbetarna i Norrland råkat i. Sedermera hafva dessa militärkommenderingar ej haft samma utpräglade karaktär af ett statens partitagande mot arbetareklassen i dess kamp. Man har, kanske på grund af arbetarerörelsens egen växande makt och i följd af en mognande opinion om strejkrätten nödgats alltmer bemantla dessa kommenderingar, såsom afseende hvad man kallar "ordningens upprätthållande". Men att den gamla andan i alla fall finnes kvar, det visade sig under år 1909. Trettio år efter Sundsvalls-strejken borde det ha hört till det otänkbara, att man betraktar en arbetsinställelse såsom ett angrepp mot samhället. Trettio år efter den stora Sundsvalls-strejken borde det ha varit otänkbart att behandla svenska arbetare, som voro de fiender inom landets egna gränser. Men det visade sig då, att Curry Treffenbergs anda, visserligen i en efter omständigheterna något moderniserad form, gick igen hos den regering, som då satt vid styret. Man nöjde sig icke med att mobilisera alla borgerliga klassinstinkter mot den stora nödvärnsstrejken, utan man tillät sig att möta arbetareskarornas mönstergillt stränga ordning med ett militäruppbåd, som hade det varit fienden, som stod i landet.

*Angående
militärens
utkommendering
vid arbetskonflikter.*
(Forts.)

Behöfver man — det kan man väl fråga efter dessa nära liggande händelser — några ytterligare bevis för, att det verkligen finnes fog för att bringa den frågan på tal, hvarom motionen handlar? Att det här verkligen förefinnes ett allvarligt missförhållande, därom är ju också utskottsmajoriteten fullt medveten, och däri skiljer den sig på fördelaktigt sätt från den af utskottets högermän afgifna reservation, som är fogad vid betänkandet. I den liberala motiveringen framhålles det sålunda, att "fall inträffat då militär blifvit utkommenderad i otid, och då en dylik kommendering för de i arbetskonflikt inveklade arbetarne liksom ibland törhända för den öfriga befolkningen tett sig som ett partitagande för arbetsgifvaren eller åtminstone som ett omotiveradt och kränkande misstroende till arbetarnes laglydnad, hvarigenom dels stridens häftighet kunnat blifva skärpt i stället för undertryckt, dels i många sinnen nedlagts harm och bitterhet mot myndigheterna".

Jag ber att få taga fasta på ett uttryck här, nämligen att genom dessa militärkommenderingar i otid, enligt utskottsmajoritetens mening, "stridens häftighet kunnat blifva skärpt i stället för undertryckt", ty jag menar, att därmed har utskottsmajoriteten på ett rätt så tillfredsställande sätt besvarat, hvad som i högerreservanternas motivering utsäges om de militära utkommenderingarna till förekommande af oordning. Det framgår af

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.

utskottsmajoritetens yttrande här, att äfven efter dess mening dessa militärkommenderingar i många fall kunna verka motsatsen till hvad man afsett, verka skärpande af stridens häftighet i stället för dess undertryckande.

(Forts.)

Men låt oss återgå till utskottsmajoriteten. Sedan den gjort detta uttryckliga medgifvande, att här förefinnas bestämda missförhållanden, så väntar man sig den slutsatsen att ett sådant tillstånd bör för framtiden omöjliggöras. Men utskottet har icke dragit denna slutsats. Det säger visserligen, att det anser det högeligen angeläget att "dylikt i möjligaste mån för framtiden förebygges". Då man läser detta uttryck "i möjligaste mån", må man väl fråga sig, om utskottet funnit det särskildt angeläget att bokstafligen pointera, att här får icke vara fråga om mer än en halfmesyr.

Nu är det ju klart, att utskottsmajoriteten icke anser det vara en sådan och icke anser, att det här föreligger bristande konsekvens, utan att hvad utskottet begärt skulle innebära en tillräcklig rättelse i nu rådande missförhållanden. Men hvad innehåller då denna utskottsmajoritetens hemställen? Jo, den innehåller faktiskt, att militärkommenderingar *skola* få föresättningar. Såvidt jag kan finna, har det aldrig förut händt, att detta blifvit direkt sanktioneradt af den svenska Riksdagen, och under sådana förhållanden är det väl af oerhörd betydelse, att man ser till, hurudana dessa förutsättningar äro.

Man möter då i utskottets kläm två synnerligen sväfvande uttryck: "Militär må icke till ordningens upprätthållande utkommenderas annat än i sådana fall, då fara för oordningar af den omfattning, att tillgänglig civil ordningsmakt icke anses tillräcklig, är för handen." Sålunda här möter oss å ena sidan det sväfvande och tånjbara uttrycket "*fara* för oordning", och sedermera den begränsningen att omfattningen skall vara sådan, att "tillgänglig civil ordningsmakt icke *anses* tillräcklig". Vederbörande myndighet, som har i sin hand att utkommendera eller rekquirera militär, skall sålunda bedöma, för det första, om oordningar eventuellt komma att uppstå och för det andra, om dessa *kommande* oordningar skola komma att bli af den omfattning, att tillgänglig civil ordningsmakt icke är tillräcklig. Hur tånjbart och otillfredsställande ett sådant stadgande måste anses vara, framgår nog bäst, om man tänker efter, hur man skall kunna utöfva en nödig kontroll öfver ett sådant stadgandes efterlevande. Enligt utskottet har det ju förekommit militärkommenderingar i otid, och det lär väl då också vara utskottets mening, att ifall sådant äfven för framtiden händer, man skall kunna på något sätt utkräfva ansvar af vederbörande. Men hur skall kontroll öfver detta utöfvas, då stadgandet är af den formulering, som här föreligger? Man kan tänka sig två olika fall. Det ena,

att det uppstår oordning, kanske just på grund af militärkommenderingen, och då heter det helt naturligt från den myndighets sida, som bär ansvaret: "Här se ni, hur nödvändigt det var att utkommendera militär". Det andra fallet är, att ordningar icke uppstå. Då heter det lika naturligt från myndighetens sida: "Där se ni, hvilken lugnande inverkan militärkommenderingen haft! Tänk om det icke alls funnits militär tillgänglig!"

Ja, att en sådan tankegång icke ligger fjärran, därom vittnar icke minst det anförande, som nyss hölls från denna plats af herr Holmdahl, i hvilket han uttalade sig med anledning af förhållandena under år 1909. Mig förefaller det, som om det i såväl det ena som det andra fallet bör bli synnerligen lätt för vederbörande myndighet att fria sig ifrån en påminnelse om ansvar i detta hänseende.

Jag ber att få fästa alldeles särskild uppmärksamhet på en punkt i utskottets motivering, där utskottet framkastat, för att sedan återigen förkasta, en tanke, som verkligen skulle hafva ineburit ett framsteg ifrån det nuvarande tillståndet. Vi socialdemokratiska reservanter hafva understrukit denna uppfattning i vår reservation, att här förelåg en möjlighet till framsteg, och jag ber att ytterligare få göra det ifrån denna plats.

Det är naturligtvis af yttersta vikt, att man noga betänker sig innan man fastställer, hvilka myndigheter, som skola hafva denna rätt, som nu enligt den liberala utskottsmajoritetens mening bör tillkomma myndigheterna, att rekvirera militär, innan någonting alls förekommit. Ty det är ju då helt och hållet på dessa myndigheters omdömesgillhet det beror, hurudan utgången blir, och hvilka verkningarna kunna bli. Nu har inom utskottet framkastats den tanken, att man möjligen skulle kunna lägga befogenheten helt och hållet i regeringens hand. Vi hafva gjort gällande i vår reservation, att om man hade gått denna väg och bestämdt utsagt, att det är endast hos landets regering, som en sådan befogenhet bör läggas, så hade det här förelegat ett verkligt framsteg från det nuvarande. Att detta icke är tillräckligt hafva vi också betonat under hänvisning till händelserna år 1909. Men utskottsmajoriteten har icke velat gå vidare på denna tankelinje, utan den har förkastat idén och säger, att man får ifrågasätta, om icke den definitiva pröfningen fortfarande skall förläggas hos lokala myndigheter. Då har man väl anledning fråga: anser man verkligen på de håll, där man rekommenderar en "tillmötesgåendets politik", arbetareklassen vara så farlig, att man icke anser sig tryggad, utan att lokala myndigheter ha att efter sina subjektiva farhågor utkommendera militär, har man verkligen anledning misstänka svenska arbetare för sådana upprorstendenser, att icke ens regeringsmaktens befogenhet vore garant i nog?

I det betänkande, som här föreligger, och i de reservationer, som åtfölja detsamma, skönjer man bakom meningsolikheten

Användande
militärens
utkommenderande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

i detta fall nog en viss grundåtskillnad i uppfattningen om arbetskonflikterna. Det uttalas nämligen öppet i högerreservationen, att man på det hållet förutsätter, att arbetskonflikten inrymmer, som det heter, "alla eventualiteter", fram emot det organiserade upproret, menar man väl. Så uttalar sig ju icke den liberala utskottsmajoriteten i detta sitt utlåtande, utan där har skett det framsteget, att arbetskonflikten icke betraktas i och för sig såsom ett hot mot samhällsordningen. Men det förefaller i allt fall, som om man skulle vilja betrakta arbetskonflikten som en företeelse på gränsen till samhällsfarlighet. Ty hvad vore väl eljest anledningen till att man anser, att det föreligger ett särskildt behof af militär i detta fall, och att detta behof skulle vara så starkt och trängande, att militären bör vara synnerligen lätt-tillgänglig, hvarför de lokala myndigheterna allt fortfarande skulle ha befogenhet att rekvirera sådan?

En annan grundolikhet möter nog i uppfattningen om statens ställning i de sociala striderna. Där vet högern icke om något annat än att rättsordningen, den bestående rättsordningen, skall upprätthållas, och det talas också i den reservation, som är afgifven af herr Holmdahl m. fl., om medborgarnes moraliska plikt att bevara samhällsordningen, hvarmed också bör följa deras juridiska plikt i detta hänseende som värnpliktige. Till detta vill jag foga den anmärkningen, att efter vårt förmenande är det här fråga om ett synnerligen dåligt medel att trygga samhällslugn och samhällsordning, och jag vill vidhålla den uppfattningen, som är uttalad i motionen och som vi gjort oss till 'tolk för inom utskottet, att det särskildt är förhatligt att till detta ändamål de värnpliktige användas.

Det framhålles i herr Holmdahls m. fl. reservation, att ifall man omfattar denna ståndpunkt, så skulle man kunna göra samma invändningar äfven gentemot polismännens användning, då ju äfven i detta fall kan förekomma, att en polisman får ingripa mot "egna medborgare, klassbröder och anhöriga", som det heter i herr Holmdahls m. fl. reservation. Men här råder den väsentliga grundskillnaden, att det icke föreligger någon obligatorisk polistjänst, utan den, som inträder i poliskåren, inträder frivilligt och med åtanke af den risk, som tillkommer hans yrke, under det att landets värnpliktiga ju icke på frivillighetens väg åtagit sig att fullgöra den tjänstgöring, som här är ifrågasatt.

Visserligen bör det vara medborgarnes moraliska plikt att medverka till ordningens upprätthållande i samhället, men jag skulle önska, att man då utvidgade detta icke bara till det yttre lugnet utan till åstadkommande af verkligt lugn och verklig ordning i samhället, och skall man gå fram på den vägen, får man väl se till att göra något mera än att blott upprätthålla den bestående rättsordningen. Då får man också se till, att orsakerna

till det bristande lugnet blifva aflägsnade genom att de samhällseliga orättvisorna komma bort.

*Angående
militärens
utkommande-
rande vid ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

Det är beklagligt, att den formalistiska uppfattningen om staten går igen på ett sådant sätt äfven i utskottsmajoritetens utlåtande. Där understrykes med all kraft, att staten skall vara opartisk vid sociala konflikter. Detta är ett framsteg från den tid, då staten icke var opartisk, utan direkt tog parti för arbetsgifvareintresset mot arbetarnes intressen. Men från den ståndpunkt, som jag här representerar, kan man icke gå med på, att denna opartiska neutralitetsställning är det slutgiltiga resultatet af den sociala utvecklingen. Staten kan ingalunda få vara likgiltig för de brister, som finnas i samhället. Ställer man sig på den rent formalistiska statsidéns ståndpunkt, så möter däri en liten genklang af den statsidé, som Lassalle en gång på sin tid kallade "nattväktareidén", hvilken jag för min del måste anse vara stridande äfven mot det socialreformatoriska program, som från det liberala partiets sida framlagts.

Vi socialdemokratiska reservanter ha, som sagdt, icke kunnat biträda vare sig utskottets hemställan eller viktiga delar af dess motivering af skäl, som redan nu i korthet antyds. Jag ber att därtill blott få lägga en enda sak. Hvad blir resultatet af ett bifall till utskottets hemställan? Jo, resultatet blir, att man öppnar möjligheter till militärkommenderingar vid så godt som hvarje arbetskonflikt i vårt land, men man lämnar synnerligen små möjligheter öppna till beifrande af nervösa myndigheters tilltag. Och de kommenderingar, som komma till stånd efter det utskottets hemställan eventuellt blifvit Riksdagens beslut, de komma icke längre till stånd på myndigheternas eget ansvar, utan de komma till stånd efter direkt sanktion af den svenska Riksdagen. Det är det, som jag finner vara det mest beklagliga i en sådan utgång, icke minst därför att denna sanktion skulle gifvas af den första Riksdag, som samlats efter det så kallade stora politiska genombrottet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den af under-tecknad jämte herr Lindqvist i Kosta och herr Sävström afgifna reservationen.

Med herr Sandler instämde herrar *Lindhagen, Magnusson* i Kalmar, *Eriksson* i Grängesberg, *Helger, Nilsson* i Hagaby, *Hallén, Svensson* i Skönsberg, *Tysk, Hage, Carlsson* i Frosterud, *Jansson* i Falun, *Nilsson* i Kristianstad och *Lindqvist* i Kosta.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Jag går nu att med några ord närmare angifva skälen till att utskottsmajoriteten intagit den ståndpunkt, som synes af dess betänkande och slutyrkande, och jag vänder mig då direkt mot den fråga, som den närmast föregående ärade talaren framställde:

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.)

finns det verkligen något skäl till att medelst militärkommenderingar vakta arbetarne vid arbetskonflikter? Ja, jag väddar till er alla, mina herrar: kan det icke tänkas — för att begagna motionens egna ord — att "de individuella förlöpningar, som förekommit i alla tider och som väl äfven i framtiden torde förekomma", skulle kunna — låt än vara i ytterst enstaka och sällsynta fall — vålla sådana oordningar på en plats, att en militärkommendering vore det enda effektiva skyddsmedlet? Jag för min del kan icke alldeles bortse från en sådan möjlighet och en sådan tanke utan att därmed anse mig ha uttalat något särskildt kränkande misstroende mot vårt sansade och laglydiga folk.

De liberalaste utländska regeringar ha i ord och handling visat sig stå på en liknande ståndpunkt. I Frankrike t. ex. ha regeringar, i hvilka till och med socialdemokrater haft säte, utan tvekan gång efter annan anlitat militärmakt till förebyggande af oroligheter, och i England framhöll under den stora kolstrejken den liberale utrikesministern å regeringens vägnar, att skyddandet af samhällslugnet vore en elementär regeringsplikt, hvars fyllande regeringen ej skulle undandraga sig. Sådana militärkommenderingar företogs ju också i några fall till platser, där oroligheter utbrutit eller hotade utbryta, och detta hade alltid en lugnande inverkan.

Att sådana efter behörig pröfning i samhällsordningens intresse företagna skyddsåtgärder skulle utgöra kommenderingar af militär mot "*fredliga arbetare*", måste vi väl säga är ett tal, som vi icke borde få höra hos oss. Erfarenheten visar till fullo, att fredliga arbetare icke ha att frukta vare sig den civila eller den militära ordningsmakten under något förhållande, där åtminstone myndigheterna med takt och ansvarskänsla fylla sin plikt, och detta måste vi väl alla, mina herrar, erkänna, våra myndigheter till heder, har varit regel hos oss i vidsträcktare mån kanske än i något annat land.

Om än utskottets majoritet varit öfverens med motionärerna därom, att militärkommenderingar under vissa förhållanden kunna blifva förbittrande — och det måste medgifvas, att det någon gång vid konflikter inträffat, att gällande föreskrifter blifvit misstolkade — samt i något fall ledt till ökande i stället för stillande af oron, så har dock utskottet icke kunnat vara med om att under förhandenvarande förhållanden afhända samhället möjligheten att, när andra medel visa sig otillräckliga, anlita militärkommenderingar. Undantagsfall bruka ju i allmänhet icke skapa regler, hvarför skulle de då göra det i detta fall? Jag måste framställa detta spörsmål med hänsyn till herr Sändlers och medreservanters uttalanden. De säga, att utskottet medgifvit, att "fall inträffat, då militär blifvit utkommenderad i otid".

Och så anföra de vidare: "Efter detta uttryckliga erkännande, att det i motionen framställda yrkandet har till bakgrund

svåra missförhållanden, som faktiskt inträffat och väl således, om ingenting allvarligt åtgöres, när som helst kunna åter framträda, hade utskottet efter vår mening, bort komma till den slutsatsen, att hittills gängse system att utkalla militär mot fredliga arbetare bör i öfverensstämmelse med motionens yrkande omöjliggöras."

Angående militärens utkommenderande vid arbetskonflikter.
(Forts.)

För min del anser jag, att utskottet, om det dragit nämnda slutsats med innebörd att alldeles afhända myndigheterna möjligheten att i nödfall använda sig af den militära ordningsmakten, gjort ett afsteg af betänkligaste slag, äfven om "sådana fall någon gång inträffat". Vederbörande myndigheter, som ha sig ålagdt att under alla förhållanden ansvara för medborgares lif och egendom, måste väl få bibehålla rättigheten att i yttersta nödfall anlita de medel, som samhället äger för sitt värnande, sålunda också militärmakten, och detta äfven vid arbetskonflikter, då ju erfarenheten från olika håll säger oss, att vid sådana tillfällen, utan att arbetarna eller deras organisationer kanske bära skulden därför, verkligen samhällsvådliga omständigheter kunna inträffa.

På samma gång anser jag mig dock böra framhålla, att utskottet velat markera, att samhället vid eventuella oroligheter eller konflikter låter sig vara synnerligen angeläget att handla fullt opartiskt, så att inga berättigade klagomål för partitagande må kunna framställas, samt att se till, att i bredd med den civila ordningsmakten, som i första hand bör utnyttjas, äfven arbetsreorganisationernas egna skyddsåtgärder för ordningens be tryggande, hvilka visat sig synnerligen verkningsfulla, erhålla det beaktande, som de gjort sig förtjänta af.

Skulle nu motionärerna, såsom jag för sakens skull velat hoppas, men icke vågat tro, afsett vidtagande af åtgärder till förebyggande af det i något enstaka fall framträdande missförhållandet, att militärmakt utkommenderats i otid af uppskrämda och irriterade myndigheter, ja, då torde väl meningsskiljaktigheterna icke bli så stora bland oss. Det missförhållandet kan ju, såsom utskottet framhåller, afhjälpas genom förtydligande bestämmelser i gällande instruktion för landshöfdingar, hvilken ju ock berör kronofogdar samt polis- och borgmästare m. fl., som ha en viss befogenhet att uppåda och rekvirera militär för ordningens upprätthållande. Dessa bestämmelser skulle då, såsom utskottet framhåller, gå i den riktningen, att vederbörande, om möjligt, i hvarje fall skulle hänvända sig till regeringen och inhämta order från vederbörande departementschef. Med den utveckling vårt lands telefon- och telegrafnät nu äger, erbjuder en sådan anordning ju inga nämnvärda olägenheter. Hvad herr Holmdahl och medreservanter häremot framhålla, anser jag mig nu icke behöfva ingå i något särskildt bemötande af. Jag vill endast betona, att genom i det verkliga lifvet timade fall erfarna

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

ämbetsmän fått den uppfattningen, att de icke hysa några betänkligheter mot att gå med på, hvad utskottet här föreslagit.

Min förvisning är också, att genom bestämmelse i nu antydd riktning och genom det resultat, som man har att förvänta af arbetet inom kommittén för fögderiförvaltningens ordnande, nämligen en bättre organisation af polisväsendet på landsbygden, skall vinnas det syfte, som motionärerna uppställt, nämligen "att aflägsna i görligaste mån nu befintliga möjligheter att missbruka vår värnpliktshär till polistjänst åt kapitalet vid sociala konflikter". Ja, jag anser, i motsats till herr Sandler, det till och med högst sannolikt, att till följd af den växande förståelsen inom alla samhällslager för de sociala spörsmålen, såväl regeringen som våra myndigheter i öfrigt, skola utan närmare bestämmelser med den grannlagenhet saken kräfvat endast i utomordentliga nödfall begagna sig af rätten att uppbåda militär till ordningens upprätthållande.

Det är af nu angifna skäl, herr talman, som jag icke kan biträda motionärernas eller reservanternas förslag, utan yrkar bifall till utskottets hemställan. Utskottet har visserligen i en af reservationerna beskyllts för att gifva med ena handen och taga tillbaka med den andra; men, mina herrar, så är icke förhållandet. Utskottet har, efter moget öfvervägande, sökt gifva hvad som är möjligt att gifva. Utskottet har också, såsom herr Sandler och hans medreservanter delvis medgifvit, velat samförståndets, tillmötesgåendets politik, men hur har det mötts? Jo, de socialdemokratiska reservanterna fråga: "Talar icke ändå ur utskottets såväl motivering som yrkande den grundåskådningen, att arbetskonflikten dock är en företeelse på gränsen till det samhällsfarliga, mot hvilken man anser sig ha alldeles särskilda och starka anledningar att söka värn hos militärmakten, som därför måste vara någorlunda lätt till hands?" Jag vill i stället för ett svar, som skulle komma att omfatta vidlyftiga utredningar om en mängd möjligheter, sannolikheter och verkligheter, framställa en motfråga: Dristar någon af er, mina herrar, i denna församling med de exempel för ögonen, som den lefvande erfarenheten från världens olika delar gifvit och ständigt gifver, under känsla af ansvar såsom lagstiftare och anspråk på att såsom sådan bli trodd, dristar sig någon, säger jag, garantera, att under en vanlig arbetskonflikt hos oss icke kan — om vi ock ha stor tilltro till den svenska arbetarens själfukt — inträffa händelser, som utgöra en oafbruten följd af nyanser från det obestriddligen berättigade till det absolut orimliga och samhällsvådliga? — Först när en sådan vederhäftig garanti gifvits, först då kan Riksdagen, anser jag, taga i ompröfning ett rent bifall till den nu väckta motionen.

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Af den

första ärade talarens anförande framgick, hurudan åskådningen på hans håll är om den svenska arbetareklassen och dess uppträdande. Han gaf ju till känna, att hvad vi hade att tacka för att vi i dag kunna konstatera, att det under de kritiska veckorna 1909 rådde ordning och lugn i landet, det vore den omständigheten, att ute i landet verkställdes en hel del militärkommenderingar. Han vill sålunda för sin del påstå, att hade icke Sveriges arbetare under de kritiska dagarna haft gevärsmynningarna riktade emot sig samt stått inför risken, att det skarpa skottet skulle kunna smälla, så hade det icke funnits någon säkerhet för att något annat kunnat inträffa, än hvad som nu skedde. Det är dock än mera sorgligt att nödgas konstatera, att till och med den siste ärade talaren från det liberala partiet i ganska stor utsträckning skattade åt samma uppfattning. Det förefaller sålunda, som om de borgerliga klasserna här i landet äro af den meningen, att vi här i Sverige ha en arbetareklass, som icke kan tyglas, med mindre man går ut mot densamma med gevär, bajonetter och skarpa skott. Jag skall bli i tillfälle under mitt anförande att något närmare vidröra, hur det ställde sig 1909, och jag vill nu blott säga, att det har tydligt och klart ådagalagts, att det svenska folkets sinne ingalunda är böjdt för att skrida till sådana oordningar, att militärens ingrepp i arbetskonflikter skulle vara nödvändigt.

Emellertid har det här påståtts, att detta skulle vara behöfligt och att man icke kan lita till den civila ordningsmakten allena. Jo, mina herrar, det kan man enligt min öfvertygelse göra, och man kan göra det så mycket hellre, som det visat sig, att arbetarna själfva äro i tillfälle att utgöra denna civila ordningsmakt på ett det mest tillfredsställande sätt. Jag vill i förbigående i detta hänseende nämna om en händelse, som det i detta sammanhang kan vara rätt så bra att taga i betraktande.

Vi minnas nog alla, hurusom här i Stockholm det inträffade en särskild händelse den 20 april 1902. Vi hade då här i hufvudstaden anordnat en arbetaredemonstration. Tåget ställdes upp vid Lilljans, och därifrån fortsatte det sin marsch, utan att polisen på något sätt sökte hindra detsamma. Nej, polisen stod uppställd utefter gatorna och gjorde icke bittersta min af att hejda tågets marsch nedåt de centralare delarna. Men så, när vi kommo ned till Jakobstorg, ingrep polisen på ett det mest brutala sätt, må jag säga. Jag var själf med i denna demonstration, och när jag kom till Jakobstorg, höll jag på att bli öfverriden af två poliskonstaplar, som foro fram i vildaste fart uppe på trottoaren vid Operan. Vi minnas, hur den dagen aflopp, vi minnas, hur det slutligen kunde konstateras, till och med i Riksdagens Andra kammare, att det var en skam för ordningsmakten att hafva så betett sig mot fredligt demonstrerande arbetare. Men hvad skedde sedan efteråt? Jo, vi besökte, en deputation på tre man,

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

*Angående
militärens
utkommend-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

den då nyligen tillsatte öfverståhållaren Dickson och gjorde en framställning till honom att följande söndag få anordna ett demonstrationståg genom Stockholm med musik och fanor, och vi begärde, att polisen icke skulle deltaga såsom ordningens upprätthållare, utan att arbetarne själfva skulle få sörja för den saken. Själfallet blef öfverståhållaren ganska förvånad, när vi först framställde denna begäran, men jag tror icke, att jag gör mig skyldig till någon indiskretion, då jag säger, att han snart nog insåg, att det kunde vara bra att pröfva det systemet. Men den person däremot, som då tjänstgjorde såsom t. f. polismästare, Svenska Arbetsgifvareföreningens nuvarande chef, var den mest omedgörlige. Emellertid gafs tillstånd till att anordna denna demonstration, och herrarna veta nog alla, hvad tidningarna hade att förmåla om den demonstrationen, ni veta, att i den deltog en hel del af de akademiskt bildade här i landet, en hel del studenter och en del af Riksdagens ledamöter. Tåget gick igenom hufvudstadens gator och när vi kommo till Norra Bantorget, där avslutningen skulle ske, upplöste sig tåget på ett sätt, som man aldrig skådat förut. Arbetarne gingo hem lugnt och stilla och utan att man visste något af, var upplösningen verkställd, stiltigt, lugnt och ordningsfullt. Aldrig hade man bättre kunnat konstatera, huru arbetarna själfva kunna sörja för ordningen, om det bestyret öfverlämnas åt dem.

Men nu anser man det dock icke tillräckligt, vare sig att arbetarna själfva erbjuda sig att upprätthålla ordningen vid arbetskonflikter eller att man härför har att tillgå den civila ordningsmakten, utan nu skall det vara militärkommenderingar. Jag skall då be att, ehuru utskottets ordförande i förbigående omnämnde ett par fall, då sådana kommenderingar förekommit i större utsträckning, något närmare få behandla dessa fall.

Vi ha då först, såsom vi minnas, att anteckna händelserna från 1879. Det märklige är, kan jag nämna i förbigående, att vi här i landet haft tre stora konfliktår med mellanrum på jämna tiotal år och med början 1879. Då hade vi den stora sågverksstrejken i Sundsvallsdistriktet. Sedermera 1899 hade vi en ny strid där uppe och ytterligare tio år senare hade vi den svenska storstrejken. Talet nio tyckes sålunda vara kritiskt, i det att dylika jättestrider upprepa sig vid dessa tidsperioder. När Sundsvallsstrejken 1879 utbröt, kommenderas dit upp mot arbetarne en militärstyrka på sammanlagdt omkring 1,000 man jämte sex kanonbåtar. Om man då uppställer den frågan, huruvida vid det tillfället förelåg behof att skicka en sådan militärstyrka mot dessa sågverksarbetare och hvilken karaktär denna strid hade, så vill jag försäkra och påstå, att något sådant behof ej förelåg. Man var vid tidpunkten för striden inne i en lågkonjunktur inom sågverksindustrien och sågverksägarne hade sökt att pressa ned arbetarnes löner. Sågverksägarne ansågo sig

befinna sig i en så tryckt belägenhet, att de af svenska staten begärde att få ett lån på 3 miljoner kronor, hvilket också beviljades. Men omedelbart efter det de erhållit detta lån, dekreterade sågverksägarna en nedsättning uti arbetarnas redan förut låga löner, och detta var det, som alldeles spontant framkallade den jättestrid, som då utbröt. Jag kan nämna, att det angafs, att lönerna före våren 1879 voro mellan 1 krona och 3 kronor 50 öre per dag, men då, på våren 1879, nedsattes dessa löner till resp. 90 öre och 2 kronor 50 öre.

Angående militärens utkommenderande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

Det är, synes det mig, icke så underligt, att den striden tillkom såsom skedde spontant och på ett naturligt sätt, då arbetarne funno, att sågverksägarna skyddades i sin näring genom statens ingripande, men detta oaktadt grepo in på arbetarnas låga aflöning och försökte afknappa den. Striden kom till stånd och arbetarna samlades på skarpskytteläget vid Sundsvall under (sina provisoriska) fanor, där de i fria luften sökte få en samlingsplats för sina öfverläggningar. Omedelbart vidtogo arbetarna åtgärder för att om möjligt få all spritförsäljning förbjuden i trakten. Redan däri ligger ett klart bevis, hvilken karaktär striden hade, och denna begäran af arbetarna vittnar oförtydligt om att i deras sinnen icke låg någon upprorisk känsla eller tanke, utan att afsikten endast var att med lagliga medel kämpa för sin rätt och behålla så mycket af förutvarande aflöningsförmåner som möjligt.

Emellertid verkställdes då militärkommenderingar. Först togs det upp en kontingent af Hälsinge regemente, och därefter rekvirerades och afsändes från Stockholm 300 man af, som det då hette, Andra gardet, och det uppgifves, att dessa 300 man samtliga voro försedda med tjugu skarpa skott hvar. Därefter sände man dit upp icke mindre än sex kanonbåtar med 300 mans besättning och ytterligare rekvirerades sedan från Hälsinge regemente mera militär, så att det blef omkring 1,000 man sammanlagdt. Striden pågick under pingsthelgen, och 3:dje dag pingst hade dåvarande landshöfdingen Curry Treffenberg, som genom den striden för evärdeliga tider ristat sitt namn på historiens blad på ett särskildt sätt, gjort upp sin stridsplan och satte den i verkställighet. Då drog han kring arbetareläget på skarpskytteplatsen en interneringskedja af militär, och när han hade den färdig, trädde han själf med andra myndighetspersoner inom kedjan och dikterade villkoren och sade till arbetarna, att nu vore tiden inne att kapitulera. Det hotades med häktning för lösdrifveri, det meddelades omkring 1,000 vräkningar från arbetarebostäder, och man trakasserade arbetare under militärens skydd på det mest ogranllaga sätt för att tvinga dem tillbaka och till fullständig underkastelse. Samtidigt som man drog denna militära kedja kring skarpskytteläget, ångade kanonbåtarna upp på sjön och vände sina kanonmynningar mot läget.

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

Mina herrar, nu äro vi så långt från den tiden, att jag tänker mig, att litet hvar, hvilken åskådning och politisk uppfattning vi än hafva, säkert kan bedöma dessa händelser och själf afgöra den frågan: Kan man i dag anse, att dessa utmanande militärkommenderingar till Sundsvall voro behöfliga? Hade dessa arbetare visat sådana oroande tendenser, att man mot dem behöfde skicka ut både militär och kanoner för att hålla dem i schack? Nej, förvisso icke! Och jag skulle önska, att herrarna ville forska litet närmare i just den stridens faser för att se, hur herr Treffenbergs handling skildras, och jag tror, att man då skulle komma på det klara med, att den kommenderingen var ett sannskyldigt öfvergrepp mot de svenska arbetarna, en åtgärd, alldeles obehöflig med hänsyn till den ställning, som rådde där uppe.

Jag skall emellertid icke uppehålla mig vid denna markanta Sundsvallsstrid. Jag ville endast omnämna den som en af de kraftigaste bevisen för hur militärkommenderingar kunna användas vid en arbetskonflikt.

Det andra tillfället, då militärkommenderingar otvifvelaktigt lika fullständigt oberättigadt, men till ganska stort omfång verkstälts, var det händelserika året 1909. Det verkställdes då genom den Lindmanska regeringens ingripande en mängd af dylika militärkommenderingar i landet, och det hette äfven då naturligtvis, att det skulle vara såsom stöd för den civila ordningsmakten och som skydd mot dessa upproriska arbetare.

Ja, mina herrar, nu skall jag be att få nämna särskildt några ord om, hur det såg ut, när storstrejken år 1909 utbröt, för att sedan få ställa det spørsmålet till herrarna, om Ni anse, att händelserna då nödvändigt betingade dessa militärkommenderingar, som verkställdes på dåvarande regeringens inrådan.

Redan innan storstrejken utbröt — jag tror, att jag nämnt det i annat sammanhang förut i kammaren, men det gör icke så mycket, om det blir upprepadt i detta fall — blef jag som representant för de organiserade arbetarna och i den funktion jag har uppkallad till civilministern. Den ordinarie var då icke i tjänstgöring, utan det var herr Hederstierna, som uppehöll statsrådssysslan i departementet. Jag blef då tillfrågad af honom, hvad vi vidtagit eller ämnade vidtaga för åtgärder för ordningens upprätthållande under storstrejken. Jag hänvisade då till den proklamation, vi utgifvit, och han meddelade, att han hade läst den och uttalade sin synnerliga tillfredsställelse med den starka mening vi redan före stridens utbrott ställt till arbetarna, att de skulle framför allt sörja för, att det under den striden skulle råda *lugn och ordning* uti landet. Jag sade honom vidare, att vi ingalunda skulle stanna vid detta, utan att vi komme att vidtaga äfven andra åtgärder för att säkra oss för, att det icke skulle inträffa något, som skulle göra det nödvändigt att verkställa mi-

litärkommenderingar. Och jag skall be att få läsa upp ett par citat ur ett cirkulär nr 102, som från landsskretariatet utgafs, och hvilket cirkulär återfinnes i den redogörelse, som inom civildepartementet utarbetades öfver storstrejken 1909. Detta cirkulär är dagteckadt den 2 augusti och expedieradt samma dag. Där säges till en början: "Med hänvisning till, hvad i Landssekretariatets proklamation i cirkulär nr 98 anförts, och de undantag, som i nämnda proklamation gjorts för vissa arbetens indragande i den allmänna arbetsinställelsen, samt den maning till lugn och ordning, som däri riktats till landets arbetare, får sekretariatet härmed utsända följande närmare ordningsföreskrifter". Så upptages i cirkuläret en del sådana ordningsföreskrifter, och så säges slutligen i en punkt följande: "I och för ordningens upprätthållande skola strejkutskotten omedelbart gå i författning om utseendet af tillräckligt antal ordningsmän bland härför fullt tillförlitliga personer. Utskotten böra hvar på sin ort rådgöra med vederbörande polismyndigheter om utöfvandet af dylik ordningsmannabefattning, och må ordningsmännen förses med skriftlig fullmakt samt bära synligt tecken på, att de ha uppdrag att tjänstgöra som sådana. Ordningsmännen skola noggrant handla i öfverensstämmelse med polismyndigheternas föreskrifter". Vi sände samtidigt ut sådana tecken, som de skulle bära synliga, samt blanketter till sådana fullmakter, som skulle fyllas i, för att personerna skulle kunna legitimera sig som ordningsmän och som deltagande i ordningens upprätthållande. I den officiella redogörelse, som är afgifven, ha vi fått erkännande för dessa åtgärder, och där har betonats, att de haft sin ofantligt stora betydelse. Men oaktadt detta kände sig ändå icke regeringen och myndigheterna i landet trygga och lugna inför den situation, vi då befunno oss i, utan verkställde en mängd militärkommenderingar, utmanande i högsta grad mot arbetarna, som fredligt kämpade den hårda kampen mot i första hand arbetsgifvarna. Sedan öfvergick striden, som vi minnas, tack vare den Lindmanska regeringen, till att bli en kamp mellan arbetarna och samhället.

Man bör ju nu i alla fall fråga sig: Fanns det icke då, 1909, tillräcklig civil ordningsmakt för att, i händelse det ute på någon plats i landet skulle ha inträffat oordningar eller störande af lugnet, denna civila ordningsmakt skulle kunnat sörja för att upprätthålla ordningen? Jo, i den af mig nyss omnämnda redogörelsen kunna herrarna finna de uppgifter, som jag här skall läsa upp. Af denna redogörelse framgår, att det före 1909 års konflikt i landet fanns 7,387 polismän, och att för denna konflikts räkning speciellt tillsattes eller förordnades ytterligare 13,075 personer med polismans myndighet för ordningens upprätthållande. Men nu är att märka, mina herrar, och det skola vi särskildt fästa oss vid, när vi granska frågan om dessa militärkommenderingar,

Angående militärens utkommenderande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

att af dessa nyförordnade polismän kom underorstrejken icke att tjänstgöra ett större antal än 5,299, under det att 7,776 polismän icke togos i bruk för ordningens upprätthållande i landet. Ja, ligger icke däri bland annat det allra klaraste bevis i världen för att militärkommenderingarna voro obehöfliga? Det fanns civilordningsmakt, men den togs icke i bruk. Nej, det tyckte naturligtvis framför allt den man, som ville föra herr Treffenbergs runor år 1909, nämligen herr Hamilton i den Lindmanska regeringen, att det icke var hårdhänt nog att skicka polis mot arbetarna, utan det skulle, som jag sagt en gång förut, vara militär med bajonetter och skarpa skott. Det har nu emellertid i denna officiella berättelse i olika omgångar framhållits, att denna stora polisstyrka icke togs i anspråk på grund af de ur ordningsmannasynpunkt synnerligen tillfredsställande förhållanden, som i allmänhet rådde under konflikten. I ett meddelande, som gjordes i Posttidningen från regeringens sida, om jag icke missminner mig, den 9 augusti, således åtskillig tid efter stridens utbrott, säges af civilministern ifrån, att "den allmänna ordningen har ännu icke — det må sägas till arbetarnas heder — blifvit i nämnvärd grad störd". Vi finna sålunda, att till och med herr Hamilton icke ansåg, att lugnet blifvit stördt. Han visste själf-fallet, att det fanns öfver 7,000 poliser att tillgå för ordningens upprätthållande, men ändå skulle dessa militärkommenderingar verkställas.

Som ett typiskt uttryck för den uppfattning, som gjorde sig gällande inom regeringen vid denna tidpunkt, skall jag be att få läsa upp ett cirkulärtelegram, som utsändes från civilministern den 5 augusti 1909 till samtliga länsstyrelser. Det säges där: "Med afseende å den nu föreliggande situationen bör iakttagas, att rekvisition af militärhandräckning, som blott är att anse såsom stöd för den civila ordningsmakten, sker endast, där det finnes ovillkorligen nödvändigt för oroligheters afvärfande eller stillande eller för ordningens upprätthållande och civilordningsmakt i tillräcklig mängd ej är tillgänglig, att sålunda större truppafdelningar icke böra, där ej omständigheterna nödvändiggöra annat förfarande, utkommenderas till sådana platser, dit de utan större tidsutdräkt kunna förflyttas från sina vanliga förlägningsplatser, och att alla dispositioner böra ske på sådant sätt, att minsta uppmärksamhet fästes vid desamma. Med ett ord, håll allt i beredskap, men visa så litet som möjligt." Ja, jag undrar, hur ett sådant telegram skulle verka på länsstyrelserna, då civilministern avslutar telegrammet med de orden: "*Håll allt i beredskap, men visa så litet som möjligt!*" Ja, det är ett typiskt drag för den regeringens uppträdande i striden mellan arbetare och arbetsgifvare år 1909.

Det har sagts i diskussionen och skrifvits i olika vändningar i utskottsutlåtandet, att hvad man har rätt att kräfvat af

statsmakten är ett opartiskt uppträdande i arbetskonflikter. Jag vill som en jämförelse med den Lindmanska regeringens uppträdande år 1909 erinra om, hvad som skett i några andra länder sedan dess. Jag vill påminna om, hur den norska regeringen ställde sig förstående i den stora jättestriden, som arbetsgifvarne etablerade i Norge år 1911. Där ingrep den norska regeringen på det kraftigaste sätt och sade till dessa kamplystna arbetsgifvare: "Sluta ni icke upp med denna bittra strid, komma vi att kräfva af stortinget att omedelbart genomföra en lagstiftning, som stäcker detta edert förehafvande." Vi hafva sedermera erfärit, huru den liberala engelska regeringen framträdde först vid sjömansstrejken och nu senast i kolstrejken, där den har genomfört en sak, som principiellt sedt får sägas vara enastående. Man har således funnit, att sådant låtit sig göra i andra länder. Men här vill man icke ens ställa sig på den ståndpunkt, att man, efter alla de erfarenheter man haft, nu år 1912 skulle kunna förklara sig böjd för att från Riksdagens sida åtminstone föreskrifva ett sådant regulativ, att icke militärkommenderingar verkställas i egoistiskt syfte vid arbetskonflikter såsom ett vapen mot arbetarne i den kamp, som då och då själfallet måste komma till stånd på grund af de intresse-motsatser, som göra sig gällande mellan arbetare och arbetsgifvare.

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

Jag tror, herr talman, att det vore ytterst välbetänkt, om Riksdagens Andra kammare i dag ställde sig på den ståndpunkt i denna fråga, som bestämdast och klarast uttalar, att Riksdagen icke längre vill veta af dessa militärkommenderingar på det sätt de hittills skett, och att man sålunda säger ifrån, att ett sådant tillvägagångssätt måste upphöra i ett land, där vi ha en laglydig, pliktrogen och alltid hänsynsfull arbetareklass, som icke begått sådana förlöpnigar, att dessa militärkommenderingar framstått såsom nödvändiga i något afseende.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till hvad jag här framhållit få yrka bifall till den af herr Sandler m. fl. vid utlåtet fogade reservationen.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag kunde ju förstå, när herr Lindqvist begärde ordet, att han skulle komma in på åtskilliga förhållanden, med hvilka äfven jag haft något att göra, nämligen storstrejken 1909, och jag blef naturligtvis icke heller bedragen i min tanke, att så skulle komma att ske. Innan jag öfvergår till att tala just om de episoder, som han nu relaterat från hösten 1909, skall jag emellertid be att få yttra ett par ord om den föreliggande motionen.

Motionären säger i sin motion, att han vill ha slut på det gängse systemet att utan någon som helst anledning tillkalla militär mot fredliga arbetare, och på ett annat ställe strax därefter

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.)

talar han om det bedröfliga faktum, att det ännu i dag kan förekomma, att en fredlig arbetsinställelse likställas med uppror. Ja, herr Branting är känd för att vara en skicklig regissör, och det har han visat sig vara, äfven då han författade denna motion. Han ger oss här först en fond, på hvilken han målar upp förhållandena i så drastiska färger som möjligt. Han talar upprepade gånger om militärens användande mot fredliga arbetare. Det förefaller, som om han gjort detta för att bibringa läsaren den föreställningen, att det oupphörligt förekommer här i landet, att militär användes mot fredliga arbetare. Herr Branting vet nog hvad han gör, och han får också den framställning, han vill måla, sådan, att den gör den tillbörliga effekten. Men om den också alltid är så öfverensstämmande med verkligheten, det vågar jag lämna därhän. Det talas icke om hur det verkligen gått till, när det har förekommit arbetsinställelser i vårt land.

Och utskottet! När utskottet skall behandla denna motion, kan jag för min del icke förstå annat, än att utskottet kommer med ett betänkande, som jag skulle vilja kalla typiskt för liberal ljumhet. Det håller ibland med motionären. Författaren ser tydligen herr Brantings bild framför sig, och då håller han med motionären, men dessemellan får han andra tankar: "Ja, men det är bestämdt ändå icke så. I verkligheten förhåller det sig nog annorlunda, jag har icke hört, att det går till så", och då börjar författaren skriva på ett annat sätt samt komma med ganska förståndiga tankar, enligt min mening. Men när han har slutat med sitt betänkande, utmynnar det hela i en kläm — såsom sig bör i ett utskottsbetänkande — och hvad innehåller denna kläm? Jo, den innehåller kort och godt, såvidt jag kan förstå, att man skall skriva till Kungl. Maj:t och begära, att det skall förfaras på sätt som hittills har skett.

För att ge ett exempel på de sunda tankar, som utskottet har, vill jag anföra hvad det säger på sid. 9: "Utskottet anser, att statsmakten bör i striderna på arbetsmarknaden och konflikterna mellan arbetsgifvare och arbetare iakttaga en sträng opartiskhet." Däri instämmer jag till fullo med utskottet.

Vidare säger utskottet, att det är en själfklar sak, att staten har både rätt och skyldighet att upprätthålla laga ordning under alla förhållanden, sålunda äfven om densamma skulle störas vid dylika sociala konflikter. Äfven i denna mycket riktiga och sunda sats ger jag utskottet fullkomligt rätt. Men sedan framträder den där bilden, som jag talade om, för utskottet, och då kommer utskottet med en hel del andra uttalanden och säger, att det gäller att pröfva, huruvida ökade garantier äro af nöden, och så besvarar utskottet märkvärdigt nog denna fråga med ja. Utskottet säger nämligen: "Det lär ej kunna förnekas, att fall inträffat, då militär blifvit utkommenderad i otid, och då en dy-

lik kommendering för de i arbetskonflikt invecklade arbetarne liksom ibland törhända för den öfriga befolkningen tett sig som ett partitagande för arbetsgifvaren eller åtminstone som ett omotiveradt och kränkande misstroende till arbetarnas laglydnad." Och strax därefter, att "det bör för alla myndigheter göras klart, att de vid uppkommande arbetskonflikter icke hafva att betrakta konflikten i och för sig som ett hot mot samhällets ordning".

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

Jag skall icke återropa mera af hvad utskottet säger i detta fall. Utskottet får emellertid beröm för hvad det har sagt af de tre socialdemokraterna i deras reservation, och det är ju tydligt, att utskottet kan få beröm både från höger och vänster för sitt betänkande. Jag undrar för min del sannerligen icke på, att de socialdemokratiska reservanternas ge utskottet beröm för hvad det sagt, ty de taga fasta på, att utskottet har sagt något i sådan riktning, att det skulle ge stöd för den socialdemokratiska reservationen, men ingalunda för utskottets eget betänkande. Utskottet framhåller i detta yttrande saker, som äro överkliga. Jag skulle vilja fråga utskottet: När har det under senare år förekommit sådana saker, som utskottet här talar om?

Jag hörde någon säga: "Jo, år 1909."

Ja, jag kommer strax till 1909. Förhållandet är emellertid det, mina herrar, att utskottet finner, att det är bra, men har icke vågat säga detta rent ut.

Nu skulle jag för min del gärna vilja fastslå, att det är önskvärdt, riktigt, och fullkomligt befogadt att uttala sig för att man icke skall använda militärkommendering, där det icke är nödvändigt. Men jag vågar påstå, att under den tid, om hvilken herr Lindqvist talade, nämligen under den tid jag stod i spetsen för regeringen, har regeringen också tänkt på det sättet och handlat därefter.

Vid storstrejken 1909, som naturligtvis skulle komma in i denna debatt, förhöll det sig så, att polis användes i största möjliga utsträckning, men den kunde icke användas så, som herr Lindqvist säger, därför att man icke kunde taga den från en plats, där den icke behöfdes, och flytta den till en annan, där den behöfdes, utan dispositionen fick ske efter helt andra grunder. Jag kan erinra om den åtgärd, som på den regeringens förslag af Riksdagen vidtagits, nämligen inrättandet af reservpolis. Sådan fanns då i bruk och användes i mycket stor utsträckning, men det är ju klart, att äfven om man gjorde det, stod man dock inför en konflikt af den stora omfattning, att jag tror man skall ha bra svårt att verkligen på fullt allvar förebrå en regering, att den på förhand sökt försäkra sig om, att icke några våldsamheter skulle kunna komma att begås.

I allmänhet är det ju så, att dessa åtgärder med tillkallande af militär ske af de lokala myndigheterna. Nu har utskottets ordförande här polemiserat mot att så sker. Jag skall härom

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.)

endast helt kort säga, att det enligt min mening är alldeles nödvändigt, att så sker, ty det kan inträffa fall, då de lokala myndigheterna icke kunna erhålla order från den högsta myndigheten, nämligen regeringen, och då måste man väl få sätta den tilliten till dessa myndigheter, att de kunna uppträda på egen hand i sådana fall. Vid storstrejken voro emellertid förhållandena helt annorlunda. Då gingo de i så stor skala, att regeringen ansåg sig vara pliktig att taga saken i egen hand och ge direktiv till de olika myndigheterna för att försöka få allt att gå på ett likformigt sätt.

Herr Lindqvist talade nyss om, hvad han vid det tillfället hade vidtagit för åtgärder. Han berättade, hur han talat vid den tillförordnade civilministern och gifvit honom del af hvad han tänkte göra, och han talade om de cirkulär, han utskickade o. s. v. Härför fick han också erkännande, emedan man tyckte, att det var bra gjordt och väbetänkt af honom såsom chef för hela storstrejken, att han verkligen sökte hålla den bästa ordning, som stod i hans förmåga att göra. Men jag tycker, att det är nästan för mycket begärtdt i alla fall, om man fordrar, att därför den myndighet, regeringen, som *verkligen* var den ansvariga för att ordningen upprätthölls, uteslutande skulle sätta sin lit till, icke att herr Lindqvist skulle göra, hvad han sagt, men att alla de, som af honom blifvit befallda att göra, som han sagt, skulle lyda honom öfverallt och i alla afseenden. Regeringen har i det fallet ett ansvar, som den icke kan öfverflytta på någon annan; andra må sedan göra, hur de behaga, och vidtaga sina åtgärder. Regeringen kunde icke dra sig ifrån sitt ansvar, och det kommer ingen regering i en framtid heller att känna, att den kan komma från sitt ansvar i en sådan situation som denna.

Nu har herr Lindqvist talat litet om ett cirkulärtelegram, som gick ut till vederbörande landshöfdingar. Ja, jag skulle vilja tala om det, jag också, men som ett bevis för, att man förfor på lämpligt sätt och ingalunda var för hårdhänt eller för våldsam eller förfor olämpligt. Det talades i det telegrammet om, att allt skulle göras för att tillgodose medborgarnas fordran på frihet till arbete. Där ha vi genast en stöttesten. Därvidlag äro motionären, herr Branting, och herr Lindqvist icke öfverens med mig, när det är fråga om att upprätthålla medborgarnas frihet till arbete. Det var den saken jag förmodar, herr Lindqvist icke tillräckligt beaktade, när han skickade ut sitt cirkulär. Vi hade däremot den åsikten, att detta skulle beaktas, och det lämnades de allra noggrannaste föreskrifter till vederbörande, hvad de i detta hänseende hade att iakttaga. Så skulle t. ex., som herr Lindqvist nämnde, enstaka våldshandlingar, som icke innebure fara för truppafdelning i dess helhet, icke föranleda vapenmakts användande. Rekvisition af militärhandräkning skulle endast förekomma, när det var absolut nödvändigt för oroligheters afvärjande, och större truppafdelningar skulle icke utkommende-

*Angående
militärens
utkommende-
rande tid ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

ras till sådana arbetsplatser, dit de utan större tidsutdräkt skulle kunna förflyttas från sina vanliga förläggingsplatser. Så slutade herr Lindqvist med att referera slutet af telegrammet, som innehöll de orden: "Håll allt i beredskap, men visa så litet som möjligt." Det är klart för hvar och en, att "håll allt i beredskap" skulle betyda, att man skulle vara beredd på att möta alla de eventualiteter, som kunna inträffa, där herr Lindqvists ordningsmän eventuellt icke räckte till att hålla ordningen uppe. Att det vidare stod "visa så litet som möjligt", var icke heller underligt. Man ville naturligtvis icke utmana och skicka ut trupper i tid och otid för att visas för alla, men man ville, att de skulle finnas så att säga konsignerade, så att man hade dem till hands.

Jag ber att i det sammanhanget få erinra om ett uttryck, som just samme talare har fällt vid ett tillfälle någon tid efter storstrejken och som i alla fall kunde ge ett visst stöd åt den uppfattningen, att det var riktigt af regeringen att vidtaga dessa dispositioner vid detta tillfälle. Det var i Kristiania, som detta yttrande fälldes. Jag har yttrandet från ett referat i tidningen "Socialdemokraten", så att det torde väl få tillerkännas vederhäftighet. Herr Lindqvists ord vid detta tillfälle föllo sig så, att storstrejken är den rätta vägen att genomföra en oblodig revolution. Nu förmodar jag, att detta yttrande verkligen har blifvit fällt, men då förmodar jag också, att de tankarna funnits, och om de tankarna funnits, må väl ingen förtänka den regering, som då fanns, att den hade *sina* tankar fästade på, hvad som möjligen skulle komma att inträffa. Allt, som enligt hvad utskottet i sitt betänkande här säger borde ske, är just precis, hvad som gjordes vid det tillfälle här är tal om.

Jag vill särskildt ett ögonblick dröja vid de militärkommenderingar, som gjordes till vissa järnvägsstationer. De gjordes på framställning af järnvägsförvaltningar, både statens och enskilda, och de gjordes till järnvägsstationer både vid statens järnvägar och de enskilda. De voro naturligtvis icke, såsom framstälts en och annan gång, gjorda för att trupperna vid vederbörande stationer skulle se efter och öfvervaka, att järnvägspersonalen gjorde, hvad den skulle göra. Det är naturligtvis ett fullkomligt misstag, utan trupperna voro ditkommenderade för att hjälpa järnvägspersonalen, om den icke skulle kunna få i fred utföra sina åligganden, d. v. s. det var till personalens skydd, men icke till någonting annat.

Jag återkommer ett ögonblick till de tillsyningsmän, som herr Lindqvist vid detta tillfälle tillsatte, och om hvilka han meddelade, att de vid ett tillfälle visat sig fungera så utmärkt, nämligen vid det af honom nyss omtalade tåget genom Stockholm, i hvilket också deltog riksdagsmän och studenter o. s. v. Ja, det är ingen alls, som tviflar på, att det förhöll sig på det

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

sättet, jag tror till och med, att jag själf kommer i håg, att det förhöll sig så, att jag kan bekräfta det. Men därutaf följer väl icke, att sådana civila ordningsmän under alla förhållanden skulle vara tillräckliga för att upprätthålla ordningen, och jag undrar, om det skulle ha varit klokt, att ordna saken så, att man uteslutande skulle ha litat på dem. Jag vill icke bestrida, utan jag skall tvärtom vitsorda, att de civila ordningsmän, som användes under storstrejken och som utaf arbetarnas ledning tillsattes, gjorde stor nytta och i många fall väl fyllde sitt värf. Men hvad jag däremot vågar påstå, är, att de icke hade blick för och icke kunde vara benägna för att upprätthålla den ordning, som består i att skydda arbetsvilliga, när de ofredas, ty där passa icke de civila ordningsmän, som utgå från arbetarledningens högkvarter i Stockholm. Det torde kunna få anses bevisadt.

Hvad nyttan af militärkommenderingarna beträffar, skall jag endast tala om ett fall, och det var ett fall, som inträffade här på Söder, som visade, att det verkligen var af behofvet påkalladt eller åtminstone vittnade om, att det var synnerligen förutseende och klokt handladt att ha militärkommenderingar. Det kan nämligen mycket starkt ifrågasättas, om icke vattenledningen hade blifvit förstörd, ifall icke militärkommenderingar då funnits. Nu vill jag naturligtvis icke påstå, att det var någon vanlig laglydig och fredlig arbetare, som skulle ha gjort det attentatet. Men vi måste komma i håg, att vid sådana tillfällen, då ungefär 300,000 arbetare äro ute i konflikt, kan det finnas andra personer, som kunna vilja begagna tillfället att bedrifva ett visst ofog, och mot dem är regeringen skyldig att tillse, att ordningen upprätthålles.

Slutligen skulle jag vilja säga, att det är en älsklingsfras, som nog uttalats åtskilliga gånger af motionären och som nog äfven förekommit i herr Lindqvists mun en och annan gång, liksom den förekom här i det anförande, utskottets ordförande hade, nämligen den, att trupper, att militär verka så uppretande. Jag vill däremot påstå, att erfarenheten gifvit vid handen, att förhållandet är det alldeles motsatta. Detta påstående är obefogadt. När anledning förefinnes att misstänka, att möjligen någon orolighet skall utbryta på en plats, och en trupp kommer dit, mottas den med allra största glädje af den fredligt sinnade befolkningen, och erfarenheten visar äfven, att sådana utskickade, som möjligen kunna direkt eller indirekt härstamma från dem, som stå vid ledningen, försvinna vid detta tillfälle, och det är för den fredliga och laglydiga befolkningen en önskan att bli af med dem. Detta har truppernas utkommendering visat sig kunna åstadkomma. Utskottets ordförande påstod här, att när en trupp utkommer till en plats, kunna två fall inträffa: antingen uppkommer det ordningar och då säger man från myndigheternas sida: där se Ni huru nödvändig militärkommende-

ringen var, eller ock inträffa inga oordningar, och då säges: se hvilket lugnande inflytande kommenderingen åstadkom. Men jag tycker, att utskottets ordförande skulle äfven ha tänkt på sådana fall, där icke militär utkommenderats. Låt oss antaga, att en ordning utbryter, att våldsamheter komma att begås — och det lär väl i alla fall vid ett sådant tillfälle som en storstrejk icke vara omöjligt, att sådana *kunna* inträffa — och att myndigheterna icke förutsett det och skickat polis eller militär för att upprätthålla ordningen. Då frågar jag: hvem drabbar då ansvaret för detta? Får någon annan ansvaret än regeringen? Tro herrarna, att herr Lindqvist med sina ordningsmän är beredd att bära det ansvaret? Jag förmodar, att han nog skulle hitta på en utväg att komma ifrån det. Men den myndighet, som är den verkligt ansvariga, drabbas också af ansvaret, och efter min uppfattning med rätta.

Angående militärens utkommenderande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

När man hör herrar Branting och Lindqvist tala om storstrejken, tänker jag alltid på, att det ser ut, som om dessa militärkommenderingar, som gjordes då och som icke gjort något annat ondt, än att de kostade staten litet pengar, i alla fall på något sätt dragit ett streck öfver några planer eller någonting, som möjligen kunde vara påtänkt, ty annars kan jag icke förstå, hvarför man i så hög grad kan ondgöra sig öfver, att vissa försiktighetsmått vidtagits. Jag skall emellertid icke uppehålla mig vidare vid denna sak. Jag vill sluta med detta och säga, att jag för min del är absolut på det klara med, att jag kan stå för allt, som blifvit gjordt, och jag tror, att jag skall stå för den saken väl så bra, som herr Lindqvist kan stå för det själftagna öfverståthållardöme, han då upprättade i Stockholm.

Slutligen vill jag säga, att skall staten verkligen se efter, att ordningen hålles uppe i ett land under alla förhållanden, skall staten kunna bestå som rättsligt och lagligt samhälle, måste den också vara satt i tillfälle att kunna begagna sig af de hjälpmedel, som därtill kunna finnas. Riksdagen får icke nu, därför att här komma vackra locktoner, att man icke får använda militär mot fredliga arbetare, låta förleda sig till att stryka ett streck öfver de möjligheter, som nu kunna förefinnas och som säkerligen hädanefter icke komma att utnyttjas på något hänsynslöst sätt, utan tvärtom kanske med allt större och större hänsynsfullhet. Det får staten icke afsäga sig, ty om den det gör, tror jag, att det verkligen kan inträffa, att Riksdagen, som föranleder detta, kan begå en mycket oklok handling.

Herr Liljedahl: Herr talman, mina herrar! Jag skall nu komma med "den liberala ljumheten", som herr Lindman talade om, och jag hoppas då, att vi kunna vara ense därom, att, när de politiska ytterligheterna beröra hvarandra så nära, att

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

genom friktionen uppstår en eldsvåda, det kan behövas ett parti, som har till uppgift att åstadkomma eldsläckning.

Jag har deltagit i en del militärkommenderingar af den art, som det här är fråga om, och jag har sålunda en del erfarenheter att bygga mitt omdöme på. Jag skall icke uppehålla mig vid frågans rent principiella sida, därför att jag är fullt på det klara med, att vi alla dock innerst i hjärtat hysa den åsikten, att statens lif står öfver alla andra lif. För oss soldater gäller den satsen, som jag icke vackrare kan uttrycka än med den gamla fänrikens ord, att "soldaten skall kunna mista lif och lycka, arm och ben". Soldaten skall vara beredd att i sådana situationer, då statens lif står på spel, med risken utaf sitt eget lif värna statens.

Men så komma vi i den föreliggande frågan till det spörsmålet: hvilka är det då, som här hota staten? Ja, icke är det fredliga arbetare; det tror jag, att vi alla kunna vara ense om. Jag har hört herr Lindqvist med stort intresse och måste erkänna inom mig, att jag gillar många af de synpunkter, herr Lindqvist framställt. Jag hörde också herr Lindman med stort intresse, och jag känner inom mig, att jag jämväl måste instämma i mycket af det herr Lindman yttrade. Det är detta, herr Lindman kallar för "den liberala ljumheten", men som jag skulle vilja kalla, att man vill ge rättvisa åt alla håll.

Jag var med 1907 vid den stora militärkommendering, som då åkte hit upp till Stockholm. Man grep så djupt ner, att man först tog upp en bataljon östgötar och sedan en bataljon smålänningar, fast man här i Stockholm har en sju à åtta regementen. Vi åkte hit upp och inkvarterades i Sievertska kaserne på Söder; och hvad fingo vi för intryck af förhållandena här? Jo, att arbetarna och deras ledare upprätthöllo den mest mönstergilla ordning. Vi vandrade omkring här på gatorna, tittade på muséerna och besökte Skansen; och det var ett sannskyldigt nöje, men icke hade vi något att göra för ordningens upprätthållande. Alltså vill jag säga, att jag tror, att man vid det tillfället skulle betydligt kunnat ha inskränkt dessa militärkommenderingar. Här vill jag alltså ge herr Lindqvist rätt.

Nu kommer jag till ett annat tillfälle, då jag kan ge herr Lindman rätt; och det var under storstrejken 1909. Då måste det erkännas, att hvad som gjorde situationen kritisk var, att det gällde ett försök — det uttalades tydligen — att sätta samhället i gungning. Det var attentatet mot järnvägarna, som man särskildt var rädd för. Man visste, att kunde man få järnvägarna med i strejken, skulle man också ha vunnit sitt syfte. Armén är fullt neutral i denna fråga, när det gäller konflikt mellan arbetsgivare och arbetare. Men nu vidgade sig konflikten till att vara en kraftmätning mellan *staten* och en del utaf samhället. Det var ju gifvet, att man icke kunde tänka sig, att man från

fredliga arbetare, ja, jag vill tillägga: från någon, som förtjänar hederstiteln arbetare, kunde riskera några attentat mot järnvägsbroar, järnvägsväxlar och dylikt, men man kunde riskera, att en del unga individer af samma brottslingstyp som t. ex. general Bäckmans mördare, lade dynamitpatroner under en järnvägsbro eller under en stationsväxel. Jag fick order att med mitt kompani resa till en plats, där ungefär 2,000 arbetare voro indragna i strejken. Jag kom dit, vi blefvo inkvarterade, och jag satte mig i förbindelse med stationsföreståndaren, och vi ansågo, att hvad man här egentligen befarade, så icke var det någonting från arbetarnas sida. Det var tvärtom en allmän åsikt i samhället, att arbetarna voro fullt pålitliga. De voro, som herr Branting säger, fredliga arbetare, mot hvilka denna militärkommendering icke heller var riktad. Men man kunde, som sagdt, riskera, att det fanns några unga individer med förvillade omdömen, som i hätskhet och fanatism kunde åstadkomma ett attentat mot en dyrbar järnvägsbro, som gick öfver ett större vattendrag, eller ock bryta sig in i ett dynamitförråd strax invid samhället. Jag utsatte då en post vid dynamitförrådet och två poster vid järnvägsbron, och för att kunna göra detta, måste jag ha med mig 60 man. Detta är en sak, som man i civila kretsar icke alltid kan förstå, att det behöfs så många man för att ha en post vid ett dynamitförråd och två poster vid en järnvägsbro, en vid vardera ändan. Det måste emellertid vara så därför, att hvad beträffar dynamitförrådet, som ligger ett stycke utanför staden, var jag tvungen att där ha tre aflösningar af det manskap, som skulle tjänstgöra under nattens lopp. Man ställer alltid två man tillsammans, och där stå de i två timmar och få hvila i fyra. På det sättet behöfs det tre aflösningar eller sex man med en befälhafvare, tillsammans alltså sju man. Men man kan icke kommendera ut dessa pojkar på en dylik tjänstgöring mer än hvar tredje natt. Alltså behöfver jag tre aflösningar, summa 21 man, för att ställa ut en post på två man. Vid järnvägsbron kan jag räkna ut, att där behöfver jag på samma sätt 39 man för tre aflösningar. Och $21 + 39$ gör precis 60. Nu är det klart, att, när jag kom på järnvägståget med mina 60 man och folk tyckte, att det enda, som behöfdes, var bevakning vid dynamitförrådet och vid järnvägsbron, man tyckte, att detta var onödigt många soldater. Men jag skulle önska, att de, som ha hand om upplysningsarbetet vid strejker eller arbetskonflikter, ville för arbetarna klargöra dylika synpunkter.

Jag hade också socialdemokrater i mitt kompani och litade på dem lika mycket som på de öfriga. De strejkande voro väl så godt som alla socialdemokrater. Det första jag sade åt mina pojkar, som väl i början voro litet frågande och egentligen icke visste, hvad det skulle bli af, var, att de nog kunde vara fullt

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.)*

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

säkra på sina klassbröder, socialdemokraterna eller hvilken poli-
tisk åskådning de än måtte ha. Af dem hade de ingenting att
frukta, och det var icke för deras skull, som vi kommit dit. Men
det kunde finnas en och annan ung individ, som kunde begå ett
inbrott i dynamitförrådet och kanske ville spränga järnvägsbron,
och för deras skull var det, som vi utkommenderats. Så ställde
jag ut mina pojkar, sedan jag instruerat dem, hur de skulle bete
sig. En mörk natt klädde jag ut mig, icke till fredlig arbetare,
utan till bandit för att se, om posten vid dynamitförrådet upp-
fattat mina instruktioner. Jag hade instruerat dem, att de icke
skulle skjuta, hvarken löst eller skarpt. "Om det kommer nå-
gon", hade jag sagt, "så ska ni inte vara rädda, utan ta honom
i kragen". Så smög jag mig då rakt på dynamitförrådet och
försökte öppna dörren, då jag fick mig en kraftig näfve i nacken,
och när posten fick se, hvem det var, fingo vi roligt bägge två.

Efter min åsikt kan man i denna sak med upplysningsarbete
åstadkomma mycket. Jag skulle vilja särskildt framföra ett tack till
civilkommissionen med anledning af dess sista skrifvelse till
Kungl. Maj:t, där civilkommissionen på grund af några förhål-
landen vid ett regemente i Stockholm — missförhållanden, som
man trodde existerade, men som i själva verket icke förefunnos
— påpekade, att orsaken till den anonyma skrifvelse, som kommit
från en del värnpliktige till kommissionen, var bristande upp-
lysning från befällets sida. Det behöfs upplysning såväl bland
militären som bland arbetarna.

När nu utskottet föreslår en skrifvelse till Kungl. Maj:t
och begär, att Kungl. Maj:t skall utarbeta särskilda bestämmel-
ser, skulle jag vilja framhålla särskildt tre synpunkter, som äro
värda att taga i öfvervägande. För det första, att, som jag redan
har sagt, det måtte för militärbefälhafvaren framhållas vikten af
att han meddelar sitt manskaf sådana instruktioner, att solda-
terna tydligt förstå, att deras bevakningstjänst icke gäller arbe-
tarna, utan gäller sådana individer af brottslingstyp, som man
icke kan gifva hederstiteln arbetare, utan som man kan riskera
någonting farligt utaf och hvilkas antal lätt ökas i kritiska situa-
tioner. Det är det första.

Det andra är, att en liknande upplysning måtte lämnas af
arbetarnas ledare, och jag skall då be att få ta fram ett exempel
på en arbetare å den plats, där jag låg, som i det hänseendet
skötte sig alldeles utmärkt. Jag hade förbjudit mina pojkar att
svara, om de skulle få glåpord af de unga bland de strejkande.
Först om de blefvo öfverfallna, skulle de ta karlen och leda ho-
nom till kasernen, så att han blef arresterad, men de skulle icke
få svara och icke slåss, utan endast, om det så behöfdes, till själf-
försvar häkta vederbörande. Då var det några af mina pojkar,
som voro ute och gingo en ledig afton, och blefvo öfverfallna

med glåpord af några unga individer. Då kom det en gammal arbetare, som läxade upp dessa och frågade, hvad beväringen hade gjort dem för ondt. Sedan anmälde han saken för arbetarnas ledare, och så fingo dessa unga en offentlig uppsträckning i "Folkets hus". Det är alltså den andra synpunkten, som bör beaktas, nämligen upplysningen bland arbetarna.

Den tredje anordningen är, att, när en militärkommendering äger rum, samverkan måtte sättas i gång från ömse sidor mellan parterna. Vi gjorde så, där vi lågo. Vi ställde till bland annat ett gemensamt möte och som diskussionsämne valde vi det, som låg närmast till hands: storstrejken, och jag inledde diskussionen. Mina pojkar fingo gå dit, och arbetarna voro också där. Vi debatterade teoretiskt och principiellt detta ämne och hade ganska trefligt. Vi förstodo i mycket hvarandra, och jag tänker, att det är på detta sätt, som denna fråga skall lösas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen, som under herr Liljedahls anförande öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lämnade nu ordet till

Herr B r a n t i n g, som yttrade: Ja, herr talman vi stå här i denna fråga inför ett utskottsbetänkande, som går efter tre olika linjer. Men den här gången har det inträffat, att mellanlinjen ifrån båda hållen har rönt delvis erkännande och delvis kritik. Jag kan dock icke säga annat, än att jag finner den kritik, som denna mellanlinje har rönt ifrån bägge hållen, vara synnerligen välbefogad. Ty från de utgångspunkter, som den själf uppställer, och till det slut, hvartill den kommer, är ovillkorligen ett språng. Det finns intet sammanhang mellan de uttalanden, som uti motiveringen ställvis göras, och det totalt intetsägande slut, hvartill man kommer uti klämman. Jag kan ju icke underlåta att på samma gång konstatera, att det är en något komprometterande berömmelse, som det liberala utskottsutlåtandet på sina punkter har fått uti herr Lindmans anförande. Efter herr Lindmans utläggning och tolkning går detta utlåtandes kläm ju därpå ut, att det egentligen skall bli så, som det hittills har varit. Och jag har icke hört af de liberala talare, som här ha uppträdt, att de ha haft något att invända egentligen mot att så skulle bli i verkligheten.

Den senaste ärade talaren, som nyss stod här, han hade sin egen sed i afseende på, huru man skulle förfara vid arbetsinställelser, när militär utkommenderas, och jag vill ingalunda säga, att den metoden är oriktig. Men jag frågar mig: hvad ha arbetarna för garanti för att sådana välvilligt tillmötesgående metoder komma att bli använda, när militär kommer i rörelse mot dem? Och när jag ställer den frågan och så frågar mig:

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.)*

Angående
militärens
utkommande-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

hvad ha arbetarna för garantier, om nu eventuellt detta utskottsutlåtandes kläm blir kammarens beslut, hvad ha de för garantier, att det skall bli annorlunda i framtiden, än hvad det har varit, så måste jag svara, att garantien härvidlag är försvinnande liten. I bästa fall kunna vi ha den garantien, att en välvillig stämning finnes bland dem, som ytterst bland de beslutande ha att träffa sina afgöranden. Men de politiska konjunkturena växla, situationerna kunna förändras, en annan regering kan komma, som ställer sig ganska fränt afvisande mot arbetarnas uppträdande. Och hvad återstå då på denna viktiga punkt för garantier såsom resultat utaf den "samverkan", som man har talat om så pass mycket? Det "fruktbarande" i densamma har åtminstone då varit af synnerligen efemär och öfvergående beskaffenhet, om det icke satt något som helst resultat i lagbundna former, hvarigenom större garanti gifvas, än hvad f. n. finnes vid dessa tillfällen.

Nu förklarade ju herr Lindman två ting uti sitt anförande samtidigt, nämligen dels att dessa militärkommenderingar icke på något sätt verka uppretande eller utmanande, dels några minuter förut, när han skulle försvara herr Hamiltons cirkulärskrifvelse och slutsatsen i densamma, att det var helt naturligt, att man icke visade dem så mycket: man ville icke utmana. Hur herr Lindman skall bringa dessa bägge uttalanden i samma sitt anförande till gemensamhet och öfverensstämmelse, öfverlämnar jag till honom själf att bedöma, och jag tror i alla fall, att man kan gå förbi dem båda, till dess herr Lindman bestämt sig för endera läsarten — bägge kan man ju i hvarje fall icke upprätthålla. När emellertid på herr Lindmans fråga: när har det förekommit något onödigt, något olämpligt i afseende å militärkommenderingar? från något håll i kammaren fick såsom svar det spontana ropet: "jo, 1909!" så ställde han till sist som slutresultat af sin skildring, att han stod för *allt*, som den gången förekommit.

Nu är det ingalunda min mening, att vi skola använda denna fråga till att gräfvä upp i alla detaljer stridsyxan gentemot 1909 års händelser, därför att därtill ha vi haft tillfällen gång efter gång, medan herr Lindman satt på statsrådsbänken här. Men så mycket är väl i alla fall i allas erfarenhet — jag vädjar till denna kammares medlemmar, jag hade så när sagt, öfver lag, oafsedt om de tillhöra det ena eller andra partiet — så mycket är väl gifvet, att vi alla ha haft kännedom ifrån 1909 års militärkommenderingar om fall, då dessa militärkommenderingar verkat enbart besynnerliga och därjämte från arbetarsynpunkt utmanande på grund däraf, att man icke kunnat fatta, hvarför just den orten och den orten skulle bli huggnad med dessa militäruppbåd. Alla känna vi till, ifall vi raunsaka en smula i vårt minne, historier om, huru dessa militärer gått där,

utan att någon människa kunnat begripa, hvarför de gått där och hvad de haft att göra. Ingen fanns på platsen, som skulle kunna antagas tänka i minsta mån på någon slags revolter eller orolighet, och de exempel, som äro anförda om att det skulle vara som skydd mot rent individuella förbrytelser, mot illdåd, som enskilda förbrytare skulle vara betänkta på att begå — det är ju dock icke för *detta*, som militärkommenderingar komma till stånd, ty då skulle vi ju ständigt lefva under dessa militärkommenderingar, då det ju alltid föreligger den risken, att någon af dessa brottslingstyper, om hvilka talas, smyger omkring i mörkret och kan fundera ut den ena eller andra skadegörelsen under sin kamp för att hålla sig mer eller mindre dåligt uppe. Jag vill icke alls göra någon uppräknig, men jag erinrar mig exempelvis, att en militärkommendering fanns i Djursholm. Man får väl säga, att Djursholms villabefolkning icke är en sådan oroshärd, att man så lätt kan förstå anledningen till denna kommendering. Militärkommendering fanns vidare bland Dalarös villor. Dalarö hade icke ens, efter hvad som sagts mig, en enda socialdemokratisk röst vid 1911 års valförrättning, och befolkningen hade således synnerligen ringa förutsättningar att delta i den stora kampen mellan industriens arbetsgifvare och arbetare. Det är tydligt, att här ha andra synpunkter spelat in. Nej, man kan inte så nonchalant, som herr Lindman — jag höll på att säga sin vana trogen — ytterligare här markerat inför kammaren, bara påstå, att år 1909 allting skett, som skulle och bort ha skett och att allting gjorts fullt befogadt och var en nödvändig åtgärd för säkerhetens, för lugnets och den allmänna ordningens vidmakthållande.

Medan jag ännu talar om dessa saker, så kan jag icke underlåta att göra en liten erinran och lämna en liten upplysning, som jag fick nyss rörande ett fall, där en sådan där militärkommendering också skett, och huru den faktiskt verkade på en arbetarekår. Det var vid statens järnvägars verkstäder vid Liljeholmen. Det var meningen från början, att där skulle en militärkommendering läggas inne i själfva verkstäderna. Men förständigare män än de, som handhade militärkommenderingarna, ingrepo, så att det blef tillåtet att förlägga kommenderingen utanför, och därigenom kunde arbetet ostördt fortgå, utan att det inträffade, som eljest skulle ha blifvit den oundvikliga följden af detta, att arbetarne skulle ha känt det som en olidlig utmaning, så att äfven de dragits in i arbetsnedläggningen, — och således efter herr Lindmans logik gifvit ytterligare anledning till ytterligare militärkommenderingar! Jag vill nämna, att detta var icke blott socialdemokraternas uppfattning där på orten, utan kommunalnämnden, bestående af representanter med olika politisk uppfattning, var alldeles enig om att beklaga hela den där militärkommenderingen.

Angående militärens utkommenderande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.)

Jag tror, att litet hvar stans ifrån skulle man kunna få fram exempel på, att just de, som sett verkligen på nära håll, huru militärkommenderingar ströddes ut öfver vårt land, måste erkänna, att det var kompletta onödigheter, som därvid tillgrepos på initiativ af regeringen. Herr Lindman har ju själf betygat, att här var det regeringen, som tog initiativet, och som öfvertog ansvaret för hvad som gjordes. Det kostade "bara litet pengar", förklarade herr Lindman, flott och gemytligt som vanligt, men jag får uppriktigt säga, att det dock icke går att handskas med statens medel på det sättet. Vi ha sedermera fått betala de där räkningarna i åtskilliga hundratusental kronor, den ena riksdagen efter den andra, och det var icke de, som åstadkommo konflikten, det var icke masslockoutens män, som fingo bära de kostnaderna, utan det är det svenska skattdragande folket, som fått betala dessa hundratusental, som dessa tillställningar kostade det svenska samhället.

Nu är det emellertid, som jag sade, icke hufvudsyftet med denna motion att åter få ett tillfälle att gräfva upp 1909 års händelser, utan vårt syfte med densamma har verkligen varit att försöka rikta oss *framåt* och att få någon smula bättre garantier än hvad vi hittills haft i detta afseende, beträffande dessa ytterst ömtåliga och svåra frågor. Ty det är *icke* tillräcklig garanti, så som det f. n. är ställdt, det är *icke* nog med att, som herr Bäckström yttrade, "takt och ansvarskänsla" i regel varit det utmärkande vid våra myndigheters öfverväganden, om de borde göra rekvisitioner af militär. Det har måhända i somliga fall varit så, att de försökt att använda dessa goda egenskaper, men det är ju alldeles gifvet, att det också förekommit andra fall, och hvar och en, som vet, att det finns nervositet, att det finns en viss mot arbetareklassen mången gång rent af fientlig stämning inom de kretsar, där dessa myndigheter röra sig och hafva sin varelse, hvar och en, som vet detta och tänker därpå, skall säga, att, så länge det icke göres något för att skjuta en regel för sådana inflytelser, utan allt öfverlämnas åt "taktan" och "ansvarskänslan" hos vederbörande myndigheter — och det myndigheter ganska långt nere på skalan till på köpet — ja, då måste det också bli på samma sätt som 1909, när det går några större oroligheter — nej, jag menar naturligtvis arbetsinställelser ut öfver vårt land.

Jag fick ordet "oroligheter" på tungan därför att jag just tänkte komma öfver till att för min del inlägga en protest mot den jämförelse, som har uppdragits mellan England och Sverige i afseende på dessa förhållanden. Som om det verkligen skulle förhålla sig så, att den liberala engelska regeringen vid kolstrejken och vid de föregående stora konflikterna skulle ha strött ut en massa militär öfver landet på sådana rent af obefintliga och chimäriska anledningar, som varit regel här i Sverige, särskildt

under år 1909, som vi nu talat om, men äfven förut vid mångfaldiga tillfällen! Men så var *icke* förhållandet i England, utan tvärtom gick där så till, att först efter det att uti Wales med dess lättrorliga keltiska befolkning uppstått verkligt allvarsamma oroligheter, som efter våra svenska förhållanden skulle bedömts på det ohyggliga sätt, som våra gammaldags paragrafer föreskrifva för hvad som kallas uppror i lagens mening, och först efter det att verklig demolering, förstöring af byggnader ägt rum — för att nu icke tala om sådana småsaker som fönsterinslagning och eldspåsättning — först då fann sig regeringen föranlåten att förstärka den civila ordningsmakten med militär. Och trots detta långa dröjsmål med tillkallandet af militär reste sig på grund af denna åtgärd en fruktansvärd storm inom Englands arbetarevärld emot den regering, hvars sympatier för arbetarnes kraf intill en viss gräns voro ganska uppenbara och påtagliga. Jag tror, mina herrar, att vi kunna konstatera förefintligheten af en genomgripande och grundväsentlig *skillnad* i uppfattningen om, när man bör sända militär, och man må icke komma med Englands föredöme för att försvara den trafik, som här i Sverige varit regel.

Så talades det af den liberale talaren herr Bäckström om den kedja af nyanser, som går ifrån det berättigade och öfver till det absolut oberättigade uti en arbetareskaras framfart. Ja, naturligtvis är det klart, att det existerar ett oberättigadt uppträdande, till hvilket arbetare kunna göra sig skyldiga likaväl som alla andra samhällsmedlemmar. Vi hade vid föregående ärendes behandling tillfälle att från den socialdemokratiska sidan genom utskottets ordförande framhålla såsom vår den uppfattningen, att statens intressen naturligtvis *måste* vara det primära, det som går före en enskild grupps särskilda intressen. Den ståndpunktens riktighet har jag för min del aldrig ett ögonblick dragit i tvifvelsmål, men icke följer väl däraf, att man skall ha rättighet att gå fram emot dessa stora folkgruppers intressen, som om man på förhand toge för gifvet, att de skulle vara fientliga mot statsintressena. Nej, det förhåller sig nog så, som det påpekats i den socialdemokratiska reservationen, att till och med det formella upprätthållandet af ordningen får lof att ses icke såsom någonting i och för sig fristående, öfver allt annat sväfvande, utan ses i sammanhang med alla de åtgärder, som staten vidtager för att skapa den *verkliga* ordningen. Och om staten då betar sig som — jag måste återkomma därtill — 1909 här i landet skedde, om staten i sitt uppträdande gentemot parterna faktiskt tar parti för arbetsgifvareintresset, såsom med den svenska staten var fallet 1909 — då måste man vara blind för att icke se, att det fanns de lifligaste förhoppningar om att genom att dröja med medlingen kunna åstadkomma, att arbetarne bringades ned på knä — om, säger jag, staten intar en sådan

Angående
militärens
utkommande-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.).

ställning, då hjälper det *icke*, att den själf sedan kommer och påpekar: våra militärkommenderingar rikta sig icke mot arbetarne, vi iakttaga bara, att ordningen skall upprätthållas. Nej, då väcker staten själf genom ett sådant skenbart "opartiskt" argumenterande en känsla af harm och indignation bland de folkklasser, mot hvilka statsmakten vänder sig, och då blir med nödvändighet däraf också följden, att staten icke vinner ett verkligt biläggande af tvisten, icke vinner den verkliga inre ordning, hvaraf den yttre är blott ett uttryck.

Ja, så förhåller det sig. Och det är därför, som motionen afser att söka få blicken riktad litet längre än till blott detta tränga, att man skall se på den yttre ordningen först och främst. Detta räcker icke, det måste vidtagas en mängd andra åtgärder, och bland dessa åtgärder är också den, att staten ser till, hvad det här i motionen särskildt är fråga om, ser till, att statens egna tjänstemän icke göra sig skyldiga till sådant, som måste verka utmanande, måste verka såsom ett moment till störande i stället för till främjande af ordningen.

Ser jag då på, hvad som bjudes i det liberala utlåtandet, nämligen att trygghet skall beredas för att vid arbetskonflikter "militär icke måtte till ordningens upprätthållande utkommenderas annat än i sådana fall, då fara för oordningar af den omfattning, att tillgänglig civil ordningsmakt icke anses tillräcklig, är för handen", så måste jag, liksom förut herr Sandler här gjort, komma till det resultatet, att detta utlåtande säger absolut ingenting. Ty hvilken kronofogde som helst, hvilken borgmästare som helst, som tappar hufvudet inför en strejksituation, skall naturligtvis kunna svara: *jag* ansåg icke den civila ordningsmakten tillräcklig, och åtminstone förelåg det en fara. När föreligger icke i vårt samhälle fara för det ena eller andra? Det är alldeles uppenbart, att en sådan bestämmelse icke ger någon som helst trygghet emot missbruk. Då gäller det att i stället söka få fram, hvad vi motionärer peka på, nämligen bestämmelser, som reglera myndigheternas rättigheter på dessa ömtåliga områden. Men likväl måste vi säga oss, att troligen blir affattningen, äfven om den göres något mera preciserad än den absolut intetsägande, som utskottet föreslår, dock af den beskaffenhet att en sådan bestämmelse icke kan lämna fullständig trygghet, utan alltid något kryphål blir öppet för det subjektiva godtycket.

Såsom förut anmärkts, har utskottets motivering i detta hänseende upptagit, liksom den socialdemokratiska motionens motivering, en tanke, som är förtjänt af den allvarligaste ompröfning, den tanken nämligen, att innan en sådan riskabel förstärkning af den civila ordningsmakten skall kunna ske från myndigheternas sida, ett samråd måste äga rum mellan dessa lokala myndigheter och deras chef i regeringen. Denna tanke

grundar sig icke blott därpå, att man har rätt att förutsätta af departementschefen en större omsikt och större betänksamhet än af en uppskrämd man ute i orterna, utan framför allt, hade jag så när sagt, därpå, att om saken så ordnas, blir det i hvarje fall möjlighet att i Riksdagen tala med den departementschef, som på sitt ansvar låtit en militärkommendering komma till stånd. Jag vill genast fullfölja den tanken och framställa den frågan, huruvida, därest det, till följd af några olyckliga förhållanden, uppstått fullkomligt upprorsmässiga, tumultuariska scener, och vederbörande sett sig rakt ingen annan möjlighet än att skicka militär, någon här i kammaren med den kännedom man har om arbetarepartiets representanters uppträdande inom Riksdagen, verkligen skulle kunna tro, att den kritik, som skulle ägnas en *sådan* åtgärd, skulle kunna blifva alldeles förintande för den man, som anbefallt densamma. Nej, det skulle den säkerligen icke blifva, men hvad som skulle ske, det vore, att man finge den *parlamentariska kontrollen* öfver alla de tillfällen, då militär utkommenderats utan tillräcklig anledning.

Det är detta, som utgör tyngdpunkten i motionen, det är mot dessa utmaningar emot fredliga arbetare, som motionen väsentligen riktar sig. Jag vill ytterligare understryka och betona, att äfven med utskottets uttalande kvarstår detta uttryck "sådan fara för oordningar, att den civila ordningsmakten icke anses tillräcklig". Uti ordet "fara" ligger ju, att oordningar alls icke ägt rum, utan att *risken* för sådana skall underkastas vederbörandes bedömande. Det är således mot faktiskt fredliga arbetare, hvilka emellertid någon misstänker för att icke längre förblifva fredliga, som man skulle vända sig. Således kvarstår äfven med utskottets formulering, att det är mot fredliga arbetare, man vill bevara rätten att gå fram på ett sätt, som man visserligen söker försköna och ursäkra på allehanda vis, men som lika fullt den samhällsklass, mot hvilken det är meningen att rikta dessa vapen, såsom hot om icke annat, *måste* känna för sig upprörande, och som också måste bringa denna klass på särskilda tankar, när den sålunda ser, hur de militära anordningarna och den militära drillen användes uti sådana inbördes konflikter.

Det har icke förut berörts under diskussionen, och jag skall icke heller, allraminst så här dags, därpå ingå alltför mycket, men vill dock med några få ord fästa uppmärksamheten på, att här stå vi faktiskt inför en af de allra viktigaste punkterna i *Sveriges försvarsfråga*. Alla känna, att genom det sätt, hvarpå den hittills enväldigt rådande öfverklassen har vanskött den svenska försvarsfrågan, har ibland de bredaste lagren af vår befolkning väckts en alltjämt stigande ovilja mot hela försvaret. Skall det kunna i den mån, som det är nödvändigt på grund af det internationella läget, väckas andra känslor än enbart motvilja bland dessa breda lager mot de tunga bördor, som äro förenade med

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

dessas försvarsanstalter, skall detta öfverhufvud taget kunna lyckas, då är det sannerligen också nödvändigt, att det allra mest farliga och mest betänkliga i militärens användande undanröjes. Härför måste garantier ställas, så att folkmeningen verkligen känner sig någorlunda säker på, att icke det missbruk af militärmakten sker, att den kommenderas ut i klassernas inbördes kamp i vårt land. Där är den ömma punkten, kanske den allra viktigaste, och därför är det, som vi verkligen måste från vårt sätt att se hålla så hårdt på, att denna sak får af Andra kammaren en sådan behandling, som svarar emot hvad som kräfvades från folkets breda lager. Det är icke nog, att man endast proklamerar i några satser i motiveringen tankar, som man sedan frånfaller. Det är icke nog, att man skrifver till Kungl. Maj:t och säger någonting ganska intetsägende, som faktiskt öppnar fortfarande möjlighet för militärens utkommending mot fredliga arbetare. Nej, det måste krävas mera, och det bör krävas från denna synpunkt af alla, som äro angelägna om att göra icke blott i vackra ord utan i handling någonting för att motverka den oluststämning gentemot de militära bördorna, som på synnerligen goda grunder faktiskt råder i vårt land.

Så är ställningen, och därför är det, herr talman, som jag för min del, icke minst med hänvisning till de synpunkter, som jag här senast har antydt, ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen. Och jag vill hoppas, att kammaren icke måtte visa genom likgiltighet för denna fråga och genom likgiltighet för att göra någonting positivt i densamma, att den också på samma gång känner sig ganska likgiltig för, huruvida det kan lyckas eller icke lyckas att få en annan syn på vårt lands försvarsfråga ute ibland arbetareklassens vida lager.

I detta anförande, under hvilket herr talmannen återtagit ledningen af förhandlingarna, instämde herrar *Thorsson, Borggren, Kloo, Widlund, Sjöblom, Molin* i Södertälje, *Kropp, Johansson* i Uppmälby, *Edbom, Svensson* i Skönsberg, *Berglund, Nilsson* i Hagaby, *Bengtsson* i Göteborg, *Strömberg, Kristensson* och *Persson* i Norrköping.

Vidare yttrade:

Herr Edén: Herr talman! Det är sent på natten, och jag bör på grund af denna omständighet fatta mig kort. Jag skall också söka göra det, så godt i min förmåga står och det ömtåliga ämnet medgifver.

Det är uppenbart, att vi i denna sak återigen liksom i det ärende, som behandlades nyss, stå inför en fråga, där denna kammare delar sig efter de tre stora partierna, och det kan då heller icke vara öfverraskande, att det parti jag tillhör, och som i detta

fall har dikterat utskottets betänkande såväl till motivering som kläm, kommer att bli föremål för angrepp från tvenne sidor, både från partiet till höger och från partiet till vänster. Det skall icke hindra mig att vara lifligt öfvertygad om, att den linje, som det liberala partiets representanter i utskottet hafva valt, ändock är den rätta. Detta ingalunda bara därför, att den innebär en sådan "mellanlinje", om hvilken herr Lindman nyss talade med en viss ironi, utan därför, att den linjen verkligen söker göra rättvisa åt hvad som kan vara berättigadt i motionen, men på samma gång söker afvisa och måste afvisa det, som i denna motion icke är berättigadt och icke kan af denna kammare efter min mening bifallas.

Herr Lindman gjorde i sitt anförande ett af de små försök, som han ibland gör, att framställa saken så, som om utskottsmajoritetens hållning i denna fråga skulle varit dikterad af ängslan att öfver hufvud taget intaga ståndpunkt — på samma gång han också fann, att det liberala utskottet hade i vissa punkter, där dess yttrande icke riktigt stämde med herr Lindmans egen mening, på något vis låtit skrämma sig af hvad herr Lindman kallade "herr Brantings bild", som vid behandlingen af dessa punkter skulle ha dykt upp för utskottet. Det var i fråga om de delar af utlåtandet, där utskottet nödgades medgifva, att de nuvarande bestämmelserna icke voro tillfredsställande, och likaledes att fall inträffat, då det visat sig, att militär blifvit utkommenderad i otid. Herr Lindman frågade, när sådana fall hade inträffat. De talare, som uppträdde före mig, hafva redan gifvit exempel nog på, att sådana fall inträffat. Jag skall bara lägga till, att herr Lindman icke bör föreställa sig, att det var herr Brantings bild, som trädde fram, när utskottet skref ifrågarvarande rader. Det låter åtminstone tänka sig, att det i stället var herr Lindmans egen bild, som trädde fram, och som gifvit utskottet anledning till dess uttalanden.

Vidare har också denne talare anmärkt, att med allt hvad utskottet medgifvit åt behovet af en förändring, så skulle dock, enligt hans förmenande, klämman utmynna däri, att allt skulle bli som förut. Af utskottets yrkande skulle det, sade han, bli bara det resultatet, att man komme att förfara som hittills. Det samma ha också de socialdemokratiska talarna, nu senast herr Branting, gjort gällande, naturligt nog från dens ståndpunkt, som icke anser, att det tagna steget är tillräckligt. Jag tror, att denna församling icke bör låta bedraga sig af dessa tolkningar vare sig från den ena sidan eller från den andra sidan, från de partier, som af olika skäl icke kunna dela det liberala partiets ståndpunkt. Jag tror, att kammaren i stället bör gå till utskottets eget yttrande. Och då skall den otvifvelaktigt mycket snart komma att finna, att det är icke berättigadt att säga, att man

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.)

med utskottets motivering och kläm skulle afse att låta förhållandena förbli alldeles så som de hittills varit.

I utskottets kläm äro, naturligt nog, ordalagen valda så, att de icke gifva Kungl. Maj:t ett bestämdt direktiv angående sättet för de ifrågasatta förändringarna. Men ensamt den omständigheten, att man verkligen har föreslagit aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t, visar ju, att man anser, att någonting bör förändras. Och i klämman är äfven uttryckligen sagdt, att man vill vinna trygghet för, "att vid arbetskonflikter militär icke måtte till ordningens upprätthållande utkommenderas annat än i sådana fall, då fara för oordning af den omfattning, att den tillgängliga civila ordningsmakten icke anses tillräcklig, är för handen". Man skall icke lyckas att alldeles eliminera bort denna kläm. Ty i den klämman ligger en alldeles otvetydig tankegång, som i viss mån vänder sig emot de bestämmelser, hvilka hittills gälla, och i hvilka det *icke* är på något vis markeradt, att man vid arbetskonflikt bör iakttaga den alldeles särskilda takt och den alldeles särskilda försiktighet, som utskottet nu begär, att Kungl. Maj:t genom nya bestämmelser skall försöka garantera. Men utom i denna kläm har utskottet också i motiveringen haft yttranden, som jag icke kan förstå, att vare sig den ene talaren, den från högern, kan finna vara sådana, att de kunna bagatelliseras, ej heller de andra talarna, de från den socialdemokratiska sidan, kunna finna vara sådana, att de icke äro värda någonting. Det står dock uttryckligen i motiveringen på sidan 10, att "det är utskottets förhoppning, att genom nya bestämmelser rätten att utkommendera militär skulle kringgärdas med starkare garantier mot missbruk, än som för närvarande finnas". Där står vidare en hänvisning därpå, att det är önskvärdt att koncentrera rätten till denna militära kommendering åtminstone till de högsta lokala myndigheterna, Konungens befallningshafvande. När herr Branting i sitt anförande nämnde, att det äfven med utskottets kläm och motivering skulle vara möjligt, såsom han uttryckligen sade, för en borgmästare eller kronofogde att af nervositet utkommendera militär i otid, så strider det direkt mot utskottets uttalande. Slutligen har utskottet också i de sista raderna af sin motivering uttryckligen sagt ifrån, att man icke blott hoppas, att denna rätt koncentreras hos Konungens befallningshafvande, att man icke blott önskar, att alltid de lokala myndigheterna, såvidt det låter sig göra, konferera med regeringen, utan också, som det uttryckligen står, att man äfven begär att denna högsta lokala myndighets rätt att disponera militärstyrka på något sätt "regleras genom närmare bestämmelser".

Det är för mig alldeles ofattbart, hur man under sådana förhållanden kan säga, att icke någon antydning skulle af utskottet vara gjord om behovet af närmare bestämmelser. Det är just

sådana, som af utskottet begäras. Men å andra sidan har naturligtvis utskottet icke förmått — hvilket jag finner fullt rimligt och förklarligt — gifva ett direktiv därom, hvilka dessa nya bestämmelser skulle bli. Frågan är så pass invecklad, att det är för mycket begärddt af ett tillfälligt utskott i Riksdagen, att det skulle åstadkomma en utredning, som för sådant direktiv vore erforderlig.

Sålunda kan jag icke finna annat, än att de anmärkningarna, som af den ärade talaren på Stockholmsbänken, herr Lindman, riktades mot utskottet, och som — fastän från andra synpunkter upprepats af socialdemokratiska talare — jag kan icke finna annat, än att de anmärkningarna mot detta utskottsbetänkande äro mycket oberättigade. En särskild gensaga måste jag i denna punkt rikta mot herr Lindqvist. Herr Lindqvist formulerade sin uppfattning af, huru utskotts betänkande skulle kunna verka, så, att det betänkandet var så innehållsfattigt, att man icke ens velat säga ifrån — som herr Lindqvists ord föllo — att icke militärkommenderingar få ske i egoistiskt syfte eller användas som ett vapen mot arbetarna i deras kamp. Jag vädjar till kammarens ledamöter, hvilka såväl läst utskottets yttrande som hört diskussionen här, om det verkligen kan anses berättigadt att på det viset återgifva utskottets tankegång och de talares tankegång, som fört utskottets talan. Det har ju tvärtom hela tiden varit alldeles själfallet för utskottet och för dessa talare, att militärkommenderingar icke få ske, jag behöfver knappt säga det, ”i egoistiskt syfte”, och icke heller som ”ett vapen mot arbetarna i deras kamp”. Man torde kunna hoppas, tänker jag, att redan nu myndigheterna ha den uppfattningen, att de icke önska föra ut militären i den kampen; i hvarje fall har utskottet för sin del så tydligt sagt sin mening därom, att intet tvifvel borde förefinnas.

Om sålunda utskottet varit på det klara med, att här behöfva införas nya garantier i fråga om rätten att utkommendera militär, att i våra dagars samhälle framträdt ett område, där användning af militärmakten är utomordentligt ömtålig, där den bör så långt någonsin möjligt är, undvikas och endast i yttersta nödfall användas, då frågas: hvarför har då utskottet ändå nödgats betona, att utskottet icke kan vara med på den socialdemokratiska motionen? Jo, det antar jag, att utskottet icke kunnat göra — åtminstone måste jag för min del gifva den motiveeringen — därför, att den socialdemokratiska motionen i hela sin affattning, sin kläm såväl som motivering, icke har med tillbörlig klarhet markerat, att det ändå *kan* finnas sådana ytterligheter, då man icke vågar, och då man icke kan, under ansvar för människors lif och egendom och för laga ordning, undvika att använda militär. Här har i dag under diskussionen oupphörligt talats om, att utskottet icke skulle vilja förbindra,

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

att militär utkommenderas — som termen redan i motionen lyder — ”mot fredliga arbetare”. Med förlof — det är just meningen, att detta *skall* förhindras. Men det kan ju icke hjälpas, att vid arbetskonflikter det också kan finnas, fastän naturligtvis endast i undantagsfall, arbetare, som *icke* äro fredliga. Utan att på något vis underkänna arbetareklassens lugna och mönstergilla hållning under de stora konflikterna här i Sverige, måste man dock räkna med, att det *kan* inträffa sådana fall, då det fredliga tillståndet brytes, och för sådana fall, men också endast för sådana fall, är det, som rätt att tillkalla militär icke kan undvaras. Det är sålunda, tror jag, ganska tydligt, att utskottet här ställt sig på den ståndpunkt, som, såvidt jag förstår, verkligen öfverensstämmer med en modern samhällsutveckling: Utskottet å ena sidan vill taga den största möjliga hänsyn till arbetskonflikternas normala, fredliga förlopp här i landet, men kan å andra sidan dock icke gå med på så oklara bestämmelser, som i den socialdemokratiska motionen äro antydda eller påyrkade. Ty denna motion kunde tolkas så, att man icke ens för nödfall och icke ens under ytterligt hotande omständigheter skulle kunna utkommendera militär, när så behöfs.

Utskottets ordförande frågade i sitt yttrande här: hvarför skall man nu, såsom man gjort i utskottets utlåtande, anse det nödvändigt att särskildt markera, att militären kan användas vid arbetskonflikter? Han ville till och med göra gällande, att innebörden af utskottets utlåtande skulle bli den, att nu först skulle det ordentligt från Riksdagens sida sägas ifrån, att militären får användas vid arbetskonflikter. Jag tror icke, att många i denna kammare blifvit öfvertygade af detta resonemang. Rätten att använda militären finnes ju redan nu faktiskt för alla fall, vare sig det ena eller det andra, då ordningens upprätthållande det kräfver, och den omständigheten, att arbetskonflikter nu blifvit nämnda, den beror icke på utskottet, utan den beror på den socialdemokratiska motionen, som fört fram ett yrkande af sådan art, att utskottet endast hade att yttra sig om den ifrågavarande rättens användning vid arbetskonflikter. Om Andra kammarens majoritet i dag bifaller utskottets hemställan, så har denna kammare icke på något sätt sanktionerat något, som icke förut fanns sanktionerad, men Andra kammaren har väl sagt sig önska, att den rätt, som redan finnes, skall speciellt vid arbetskonflikter användas med all möjlig urskiljning och med ännu större urskiljning, försiktighet och betänksamhet, än den användts förut — äfven om man icke kan alldeles afskaffa den.

Det talades i ett anförande här i början — det var af herr Lindman — om den ”ljumhet”, som skulle ligga nu som ofta i liberalernas yrkande. Stickordet är lika billigt som vanligt — men det är omotiveradt. Höj på värmegraden, herr Lindman.

Ty det ligger verkligen värme i detta utlåtande. Det är genomträngdt af den uppfattningen, att det i de stora samhällskonflikterna är statens absoluta skyldighet att försöka så förfara, att staten icke kan på något vis anses och misstänkas för att ställa sig på den starkares sida. Det ligger också den värmen i detta betänkande, att man där utgår från ett förtroende till de stora samhällsklasser, som kämpa den hårda striden i de sociala missälligheternas nödläge här som i så många andra länder, att man verkligen tror på denna stora arbetarklass' fredliga sinne under normala förhållanden. Men om man också kan bli varm för den förhoppningen, att detta läge måtte fortfara i Sverige, så kan det ändå icke hindra, att man icke vågar afsäga sig den yttersta utväg, som hvarje samhälle och hvarje statsmakt med ansvarskänsla icke kan släppa ur händerna. Man vill reglera och kringgärda densamma med garantier, men släppa den kan man icke.

Den talare, som närmast före mig hade ordet, slutade med en hänvisning till, hvilken betydelse det kan ha för arbetarklassens känslor mot försvarsväsendet, att den rätt, som nu finnes att använda militär vid arbetskonflikter, icke skulle få kvarstå, eller att det yrkande skulle genomföras, som det socialdemokratiska partiets motion har framställt. Jag behöfver knappast från denna talarstol försäkra, att det hör till en af mina käraste förhoppningar att kunna i min ringa mån bidra till, att denna stora arbetarklass skall få upp ögonen och hjärtat bättre, än som hittills på många håll varit förhållandet, för behofvet af ett försvar för Sverige. Hvarje sträfvande som kan på något sätt medverka till att ingifva denna klass känslan däraf, att statsmakt och samhälle vilja taga sig an den klassens behof och intressen, att man vill göra allt hvad göras kan, för att arbetarna skola känna sig som verkliga medborgare med full hemkänsla i detta land — allt detta skall jag med glädje medverka till, och allt detta hoppas jag äfven skall bidra till försvarsviljans tillväxt. Men jag kan icke för de förhoppningarna och önsningarna offra, hvad som hvarje statsmakt i världen anser nödvändigt att bibehålla. Och det är min lifliga öfvertygelse, att i den mån åren gå och arbetarklassen får se, att denna rätt icke kommer till användning annat än i nödfall, att de garantier vi begära verkligen äro sådana, att man icke kommenderar ut militär i otid, det är min lifliga förhoppning, att arbetarklassen då själf skall förstå, att i den kvarstående rätten ligger icke någon utmaning mot arbetarna. Denna kammarens känslor för dem äro lika varma ändå, äfven om kammaren håller fast att rätten till detta yttersta nödvärn kan samhället icke undvara.

Med herr Edén förenade sig herr *Andersson* i Milsmaden.

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 44.

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.)*

Angående
militärens
utkommande-
rande vid ar-
betskonflikter.
(Forts.)

Herr Lindqvist i Stockholm: Jag skulle egentligen icke tagit till orda en gång till i denna debatt, men det fälldes af herr Lindman i hans anförande ett yttrande, som jag ber att få besvara. Han angaf nämligen, att jag skulle på ett möte i Kristiania ha yttrat, att storstrejken i Sverige 1909 visade en sådan tendens, att den pekade hän på möjligheten af en *oblodig revolution*, som på det sättet skulle kunna genomföras. Jag vill för kammaren betyga riktigheten af detta citat. Det är alldeles öfverensstämmande med verkligheten, att jag fällt det uttrycket offentligen och af ren öfvertygelse. Emellertid vet jag icke, om däri kan ligga någonting oriktigt, och jag vet icke hvad min ärade bänkkamrat stötte sig på, om det var ordet "revolution", eller om det var ordet "oblodig". Jag hade emellertid den uppfattningen 1909 och jag har samma uppfattning fortfarande, att då en hel arbetarklass i ett land vid ett visst tillfälle vägrar samhället sin arbetskraft, har en sådan åtgärd en så återverkande kraft på hela samhället, att det blir denna arbetarklass, som dikterar villkoren, och jag tror därför, att händelserna 1909 här i landet ha gifvit en sådan bild åt eftervärlden, att om den eventuellt kan utnyttjas, så är det godt och lyckosamt, ty då slipper man i fortsättningen att använda sig af de blodiga revolutionerna.

Nu vet jag visserligen icke, det får jag uppriktigt säga, hvilken af oss båda, herr Lindman eller jag, det är, som är mest revolutionär. Det är kanske något indiskret att tala om det, men jag vill dock säga, att vi hade häromdagen ett privat samtal här i bänken, och vi talade då om revolutioner. Jag sade då till herr Lindman, att han kunde väl icke gilla någon revolution, och han svarade helt impulsivt: ja, det beror på, hvarifrån den kommer. Jag förstår icke annat, än att det angifver, att herr Lindman skulle kunna under vissa situationer ställa sig solidarisk med en revolution.

Sedan yttrade herr Lindman, att af det, som vi sagt om militärkommenderingarna 1909, hade det förefallit honom, som om dessa dragit ett streck i räkningen öfver våra planer. Den insinuationen träffar icke, utan den går alldeles förbi oss. Och det tror jag, att de herrar, som hörde herr Lindmans yttrande i öfrigt, skola gifva mig rätt i, om herrarne taga i betraktande det erkännande, som herr Lindman själf måste gifva och äfven ärligt gaf åt vårt sträfvande att gifva striden 1909 karaktären af den kamp med fredliga medel, som den i verkligheten också var. Vid sådant förhållande, och då tendensen i den striden är så klar och tydlig, är det själfallet, att den insinuationen icke alls träffar oss.

Till sist ber jag få säga ett par ord, som jag glömde i mitt förra anförande. Jag ber att få erinra om ett fall, då en militärkommendering 1909 åstadkom en öppen konflikt och en mycket

elakartad sådan, hvaraf reminiscenserna än i dag äro klara och tydliga. Det hade nämligen då gjorts en militärkommendering här i Stockholm ut till gasverket vid Värtan. Militären blef där förlagd inom arbetsområdet. Det var föreskrifvet, att gasverkets arbetare icke skulle deltaga i storstrejken, men då militären på detta sätt förlades inom själfva arbetsområdet där ute vid Värtan, kommo arbetarna in till oss och sade: Vi komma icke att stå kvar, vi kunna icke utföra arbetet inom gasverket där ute, då militär går med sina bajonetter på gevären; det verkar på oss så förkrossande olyckligt, att det är oss rent omöjligt att arbeta under sådana förhållanden. Jag vill säga, att jag för min personliga del såväl som min styrelse sökte göra allt, för att afstyra hvarje konflikt i detta fall. Vi hade sammanträden med arbetarna en hel dag, och kl. 10 på kvällen ringde jag på till öfverståthållaren här i Stockholm — jag tillät mig den djärfheten — för att genom hans ingripande få en förändring vidtagen med denna militärkommendering, men öfverståthållaren tycktes icke förfoga öfver bestämmanderätten beträffande militärens förläggning. Vi kunde icke få någon ändring till stånd, och så bröt striden ut borta vid gasverket, och den stridens verkningar känas än i dag. Vi kunna märka det i det afslag, som gasverksstyrelsen i dagarna gifvit å arbetarnas här i Stockholm hemställan angående ändrade lönevillkor; detta afslag är oeftergifligen ett uttryck af den dåvarande stridens verkningar. Men det var endast den omständigheten, att militärkommendering på detta sätt ägde rum, som den gången var orsaken, ty eljest hade icke någon öppen strid utbrutit där ute vid Värtan.

Angående militärens utkommenderande vid arbetskonflikter.
(Forts.)

Herr Lindman: Herr talman! Jag ber att trots den sena timman här få säga några ord såsom replik på ett par yttranden, som här blifvit fällda.

Det förvånar mig, att mitt anförande i denna fråga kunnat framkalla så många uttalanden såväl från det liberala partiets chef som från min bänkkamrat här. Jag skall emellertid för närvarande icke närmare gå in på hvad den förre här yttrade. Han har nu utskiftat värme och köld, solsken och regn. Men själf står han såsom en liberal ägnar midt emellan, och det var ju klart, att han skulle ställa sig där.

Han har sagt, att vid författandet af detta utskottsbetänkande äfven min enkla bild skulle ha framstått för utskottets ledamöter, men den äran vågar jag icke tillräkna mig. Jag framhöll, att nog hade man inom utskottet herr Brantings bild framför sig, när man skref vissa fraser af utlåtandet, och jag förstår nu, att när man skref de andra delarna, hade man framför sig bilden af herr Edén och hans hufvudmän.

Beträffande hvad herr Lindqvist här nämnde om yttrandet i Kristiania och hvad där sagts om, att storstrejken skulle vara

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forta.)

rätta vägen att åstadkomma en oblodig revolution, vill jag endast som svar på frågan angående vikten af "blodig" eller af "revolution" säga, att icke fäste jag mig vid någotdera af dessa båda uttryck, utan det var det att "storstrejken" skulle åstadkomma detta, som fäste min synnerliga uppmärksamhet. Herr Lindqvist ordade åtskilligt om revolution och blandade på ett, som jag tyckte, något ogrannlaga sätt in mig i den saken. Herr Lindqvist och jag komma, trots hvad som hände år 1909, ganska bra öfverens här, men jag vill dock tillägga, att jag numera efter hans yttrande nyss kommit under fund med, att han icke förstår sig på skämt, åtminstone icke alltid.

Slutligen måste jag bemöta ett yttrande af herr Branting, hvilket eljest kanske kommer till synes i någon tidning och som därför icke bör stå oemotsagdt. När jag började mitt förra anförande, gaf jag honom det berömmet, vill jag minnas, att han var en god regissör. Jag får dock taga tillbaka en del af detta beröm, ty han förmådde dock icke, tror jag, att inbilla någon af kammarens ledamöter, att det icke var ett godt sammanhang mellan mina båda yttranden om den inverkan, som militärkommendingar skulle kunna ha. Det är alldeles klart, att när jag talade om, att det i cirkuläret stod, att man skulle göra det hela så litet uppseendeväckande som möjligt, så är detta riktigt. Men jag förstår icke, att det kan ligga någon stor skillnad mellan, att militärkommendingarna skola vara beredda att rycka ut, men att de å andra sidan skola göras så, att de verka så litet utmanande som möjligt. Jag ber att få göra detta uttalande för att blifva besparad från att få dessa ord tillbaka i ett annat sammanhang och i en annan mening.

Herr Branting talade också med ett visst hån om kommendingarna ute på Dalarö och Djursholm, och i hvad herr Branting därom sade instämde herr Edén och ansåg det vara betecknande. Herr Branting tyckte icke, att de personer, som bodde på dessa ställen, hade behof af sådana militärkommendingar. Jag vill nu endast säga, att dessa personer väl i hvarje fall icke kunde känna sig utmanade af de kommendingar, som sålunda gjordes. Men å andra sidan undrar jag, om icke herr Branting skall ge mig rätt i hvad jag sagt, om vi nu skola tala om vissa särskilda platser, och jag vill då endast nämna två: Malmön och Vinbräcka — mera kanske, jag icke behöfver säga om denna sak.

Hvad angår den flotthet med hvilken jag, enligt hvad herr Branting sade, skulle ha handskats med penningar, vill jag endast nämna, att det var 375,000 kronor, som militärkommendingarna kostade. Denna siffra står angifven i utskottsberäkningens; jag har icke verifierat densamma, men jag antager, att den är riktig. Ja, det är sant, att det är mycket penningar

detta, 375,000 kronor, hvilken utgift, såsom jag tror herr Branting yttrade, skulle ha drabbat de fattiga skattdragarna. Men hvad säger herr Branting om alla de miljoner, som han pålade de fattiga skattdragarna för storstrejken. Det var en ganska väsentlig summa, och jag vågar påstå, att i jämförelse med de stora utgifter, som drabbade såväl svenska staten som svenska medborgare, både arbetare och arbetsgifvare, under denna konflikt, kan man väl icke säga, att denna summa, 375,000 kronor, är så öfverväldigande stor. Det var ju bortåt 300,000 arbetare, som voro invecklade i konflikten.

Till slut vill jag endast gent emot herr Branting säga, att när herr Branting här målar upp och säger, att militären vid det tillfället verkade så utmanande och att det var ett tryck, som lades på de strejkande o. s. v., förstår jag icke riktigt hvad som menas därmed. Här var endast fråga om, att ordningen skulle upprätthållas, och äfven herrar Branting och Lindqvist ville ju, att ordningen skulle upprätthållas, fastän ni ville, att den skulle upprätthållas med edra egna ordningsmän. Skillnaden hade väl i alla fall icke blifvit vidare stor.

Hans excellens, herr statsministern Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag hade föreställt mig, att då denna viktiga fråga nu debatteras, det skulle vara af intresse för kammaren att i några korta drag få höra den uppfattning i saken, som man inom den nuvarande regeringen har.

Jag ber då att inledningsvis först få framhålla såsom min uppfattning, att det kan betraktas såsom ett axiom, att hvarje stat måste upprätthålla ordningen; detta kan betraktas såsom en fullkomlig själfklar sats. Alla stater, som icke ha råkat på förfall, ha upprätthållit ordningen, och alla regeringar, de må ha varit af den ena eller andra politiska åskådningen eller beskaffenheten, ha funnit sig pliktiga att upprätthålla ordningen. Det sätt, hvarpå man nästan undantagslöst har i alla länder därvid förfarit, är ju det, att man för vanliga fall använder polis och för extraordinära fall tillkallar den väpnade makten, militären.

Nu är det ju gifvet, att sättet därvidlag icke är lika axiomatiskt som själfva den öfversta grundsatsen. Man kunde ju tänka sig, att ett land icke alls ville använda militär för ändamålet. I så fall måste det uppenbarligen på annat sätt skaffa sig en tillräckligt stor ordningsmakt äfven för de extraordinära fallen. Det kunde förskaffa sig polis i så stor omfattning, att denna alltid kunde påräknas upprätthålla ordningen; det är dock uppenbart, att detta skulle orsaka så enorma kostnader, att man knappast kunde öfverkomma dem. Det är äfven uppenbart — lyckligtvis — att en så stor polismakt för det

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

mesta skulle komma att gå alldeles sysslösa. Det är alltså tydligen opraktiskt att handla på det sättet.

Man skulle också kunna handla på ett annat sätt. Man skulle kunna säga: oordningar i större skala äro ett slags landsolycka, som erfordrar ett särskildt uppbåd af medborgare. Man skulle således kunna stadga en skyldighet för medborgare i allmänhet att i sådana fall rycka in. Det är emellertid tydligt, att äfven detta skulle vara opraktiskt. Det skulle ju nödvändiggöra, att gammal och ung ställdes till förfogande, under det att, ifall man anlitar militär för extraordinära fall, det därvid är de unga medborgarne, som tillitas. Man kan ju äfven säga, att det ur andra synpunkter skulle vara tämligen olämpligt, att ha ett dylikt uppbåd, därför att det vid sådana tillfällen, då svåra oordningar förekomma, hvilka det gäller att lugna, stilla och undertrycka, är i högsta grad påkalladt att ha en fullt disciplinerad makt att lita sig till. Detta är påkalladt ej blott i ordningens intresse utan lika mycket i deras intresse, emot hvilka den repressiva åtgärden måste rikta sig. Ty det är säkert, att en väl disciplinerad makt komme att handla måttfullare och därför riktigare än en icke väl disciplinerad makt. Jag tror således, att man måste säga, att det icke blott är vanligt utan, om man sätter sig in i saken, måste anses högst naturligt och riktigt, att man tillväggår så, som man hittills i allmänhet gjort och som jag uttryckte sålunda, att man upprätthåller ordningen i vanliga fall med polis och för de extraordinära fallen med militär.

Om jag efter dessa förberedande reflexioner går in på den föreliggande motionen, vill jag först säga, att jag vid genomläsningen af densamma icke fullt uppfattade motionärernas mening. Jag har bättre uppfattat den, sedan äfven den socialdemokratiska reservationen kommit till, och jag har ännu bättre uppfattat den, sedan jag här hört de socialdemokratiska talarne yttra sig. Jag förstår nu, att meningen är, att, såsom i reservationen uttryckes, militär aldrig skall få utkallas, då fara föreligger för oordningar, utan blott i händelse af organiseradt uppror eller synnerligen svåra faktiskt inträffade oordningar. Det är på denna punkt, som jag för min del måste bestämdt förklara mig vara af annan mening än motionärerna och de socialdemokratiska reservanterna.

Jag kan icke tänka mig, att man skulle kunna vara tillfredsställd med myndigheter, hvilka tilläfväntas dag efter dag bevittnade, huru lidelserna stege till en sådan höjd, att de måste säga sig, att om man icke förekomme oordningar, komme svåra sådana att inträffa, och hvilka myndigheter likväl icke skulle göra något, förrän oordningarna inträffa. Jag tror icke, att det skulle vara rätt gentemot den befolkning, mot hvilken oordningarna skulle rikta sig, att handla på detta sätt. Jag tror icke heller — och det ber jag att få lägga tonvikten på — att det

skulle vara rätt emot dem, om hvilka myndigheterna kunna befara, att de komma att skrida till oordningar, att handla på detta sätt. Exempel ligga icke fjärran, då unga män till följd af oordningar, uppkomma i samband med arbetskonflikter, ha gjort sig skyldiga till handlingar, för hvilka de sedan dömts till många års frihetsstraff. I sådana fall kan man i sanning säga, att långa år få gälda hvad stunden brutit, ty det är ofta en stundens uppsvallning, som gjorde brottet. Nu frågar jag: är det icke ej blott i ordningens intresse utan äfven i barmhärtighetens intresse att söka förekomma, att sådant sker, då man ser, att det är i färd med att ske?

Jag skulle emellertid icke å andra sidan vilja gå in på, att myndigheterna ju förr dess hellre böra tillkalla militär. Jag kan icke gå in på, att det är det bästa och ur alla synpunkter alldeles riktigt och oklanderligt, ifall myndigheterna, så fort som det är blott den allra ringaste tanke på att oordningar kunna uppstå, tillkalla militärmakt. Jag har icke denna åsikt därför att jag skulle instämma med motionärerna i deras uppfattning, att den tillkallade militärmakten gör "drängtjänst åt kapitalistiska intressen", ty på en militärmakt, som tillkallas uteslutande för att vara till hands och kunna för oordningars stillande ingripa, kan såvidt jag förstår icke ett sådant uttryck rätteligen tillämpas. Men jag icke blott erkänner utan jag betonar, att det likväl finnes vissa synpunkter, som mana till en synnerligen stor försiktighet och urskiljning vid tillkallande af militär.

Det är ju så, att samhällsmyndigheterna under hela den tid, då man öfverhufvud taget haft ett mera mildt och humant rättegångsväsende, ha förstätt, hvilket stort ondt det är för en medborgare att känna sig misstänkt, och det är därför, som man söker, då det gäller vanliga brott, på allt sätt finna garantier för, att icke myndigheterna må ställa en person såsom misstänkt, annat än då verkliga skäl därtill föreligga.

Nu kunna ju arbetare, som strejka och som icke hafva det allra ringaste uppsåt, som går utöfver det fredliga — och det är ju lyckligtvis händelsen i det öfverväldigande antalet fall — med skäl känna sig på obehörigt sätt misstänkta, kränkta och utsatta för en sårande behandling, då de, utan att veta med sig en tillstympelse till något ondt uppsåt, en vacker dag få se en truppstyrka marschera upp, och detta uppenbarligen just för deras skull. De kunna kanhända icke utan allt skäl i sådana fall tänka: det förefaller, som om myndigheterna menade, att vi organiserat oss till brott, under det att vi allenast organiserat oss till svält, det medel som nu en gång blifvit vårt. Detta menar jag är en sida af saken, som man noggrant bör uppmärksamma, och det är en synpunkt som vid sidan af ordnings-synpunkten icke får förbises. Man står i sådana fall ofta nog från myndigheternas sida sedt mellan två olika sinsemellan

Angående militärens utkommenderande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

stridande synpunkter, den ena skulle tala för att man så fort som möjligt inkallade militär, den andra skulle tala för att man så länge som möjligt uppsköte att inkalla militär. Jag tror icke, att man, hur man än ordnar saken genom lagar och bestämmelser, kan lyckas att befria myndigheterna från att för hvarje särskildt fall söka att använda den bästa möjliga urskiljning för att mellan dessa två synpunkter träffa det rätta.

Nu har det bland annat framhållits, att det är af synnerlig betydelse, åt hvilka myndigheter man öfverlåter sådana slags pröfningar, och däri instämmer jag. Jag tror, att det kan vara en god tanke i att denna pröfning bör koncentreras till vida färre myndigheter, än nu är fallet. Däremot är jag mycket tveksam, huruvida det skulle vara möjligt att verkligen drifva koncentrationen ända därhän, att alltsammans skulle komma att ligga i regeringens hand. Det är visserligen tydligt, att med vår tids kommunikationer en sådan koncentration blifvit mera tänkbar än förr och det är också tydligt, att regeringen icke får undandraga sig något tillbörligt ansvar i detta fall. Men det måste erinras, att det likväl torde vara omöjligt att helt och hållet befria de lokala myndigheterna från att i vissa fall bära ansvaret, och det därför, att om det verkligen gäller ett definitivt inskridande, bör ju aldrig detta ske förr, än det afgjort måste ske, och det kan ingen annan bedöma och taga ansvaret för, än den myndighet, som är på platsen, hvilket icke kan vara fallet med regeringen.

Det finnes en annan synpunkt, som motionärerna också berört i sin motion, och som mer än en gång i Riksdagen varit uppe, och det är den, att det icke går an att ställa så till, att man skulle kunna tvinga värnpliktige att rikta, såsom det heter, sina mördande vapen mot anhöriga eller eljest närstående, jag minns icke riktigt, hur uttrycket var. Ja, den frågan uppkom, tror jag, första gången 1901 med anledning af det då föreliggande förslaget till värnpliktslag. Adolf Hedin hade då väckt en motion i saken. Därom yttrade sig det särskilda utskott, som hade att behandla värnpliktslagen, sålunda: " — — — Motionären har fäst uppmärksamheten därå, att genom en bestämmelse om beväringens användande för ifrågavarande ändamål (stillande af uppror) värnpliktige skulle kunna blifva försatta i sådant läge, att de nödgades bruka våld äfven mot sina näraste.

Att dylika plikt-kollisioner möjligen kunna uppkomma, må ju icke förnekas. Det synes dock utskottet icke möjligt att i värnpliktslagstiftningen taga hänsyn till nämnda förhållanden. Däremot torde vid den förestående revisionen af krigslagstiftningen böra tagas under ompröfning, huruvida och i hvad mån berörda förhållanden eller därmed likartade må vid bedömande af brott emot krigslydnaden föranleda straffrihet eller minskning i de för sådana brott eljest stadgade straff eller, med andra

ord, huruvida och i hvad mån de inom vår allmänna strafflagstiftning gällande grunder för uteslutande eller minskning af straffbarhet böra med hänsyn till omständigheter af ofvannämnda eller därmed jämförlig beskaffenhet inom den särskilda strafflagstiftningen för krigsmakten undergå modifikation.”

Angående militärens utkommende-rande vid arbetskonflikter.

(Forts.)

Uti den krigslagskommitté, som sedan tillsattes, erinrades om detta uttalande, och jag påminner mig, att vid den diskussion, som då uppkom inom kommittén, en medlem inom densamma, en synnerligen framstående jurist, numera afiden, förklarade, att efter hans mening det icke vore möjligt att lagstifta rörande dessa undantagsfall, men att det vore lika gifvet, att det icke kunde komma i fråga, att en person skulle kunna straffas därför, att han vägrade att använda vapen emot sina närmaste anhöriga. Hvad som då skulle ske, kunde enligt hans mening icke vara annat, än hvad som alltid sker, då lagen icke kan upptaga alla särskilda fall, men mänskligheten fordrar ett undantag, och det vore, att Konungens nåd måtte komma emellan — om man skulle tänka sig det orimliga, att en person verkligen skulle ställas under åtal för en sådan underlåtenhet. Han ansåg det således vara höjdt öfver allt tvifvel, att det icke skulle kunna tänkas, att man betraktade det såsom en plikt för en människa att bruka vapen mot t. ex. en far, en son eller en bror.

Jag har erinrat mig detta, då jag läste de ärade högerreservanternas reservation, där de för att gendrifva, hvad motionärerna sagt i detta fall, uttala, att det visserligen icke kan förnekas, att en sådan möjlighet förefinnes, men att de icke kunna finna, att detta förhållande utgör något fullgiltigt skäl för att befria våra värnpliktige från skyldigheten att i nödfall lämna ordningsmakten sitt biträde. Samma möjlighet att nödgas ingripa mot klassbröder och anhöriga förefinnes, säger reservanterna, ju jämväl för våra polismän, men icke vilja väl motionärerna ifrågasätta, att dessa af sådan anledning icke skulle få användas till ordningens upprätthållande. Om med detta resonemang skall afses att säga, att en polis är skyldig att på förekommen anledning skjuta på sina närmaste anhöriga och att en värnpliktig likaså bör vara skyldig att vid förefallande behof göra så, då måste jag i mänsklighetens namn inlägga en bestämd gensaga mot en så upprörande grundsats. Jag tror, att man på inga villkor får drifva statsmakternas fordringar så långt. Jag tror visserligen, att det är nödvändigt att upprätthålla ordningen, men jag tror aldrig, att den bör upprätthållas med så omänskliga medel, som här ifrågasätts.

Jag har icke tänkt att något närmare gå in på de yttranden och uttalanden, som göras i motionen och reservationerna. Jag har endast velat framhålla de allmänna grundsatser, som jag tror böra göras gällande uti denna fråga. Jag skulle vilja tillägga, att vi nog allesammans hafva åtskilligt att tänka på med

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*

(Forts.)

anledning af densamma. Jag håller sålunda före, att de, som stå arbetarna nära, borde alltmera söka att stärka dem uti den tanken, att deras sak alltjämt vinner mest, icke genom oro och oordningar, utan genom det fasta och värdiga lugn, som inger tilltro och respekt för dem och deras sak. Jag tror, att statsmakterna — hvilket också här förut från andra håll blifvit betonadt — böra genom en vidsynt och varmhjärtad socialreformatorisk verksamhet lära kroppsarbetarna förstå, att samhället hyser intresse för deras sak, vill arbeta för deras sak och vill söka afhjälpa de svårigheter, hvarunder de lefva. Jag tror, att myndigheterna böra låta sig angeläget vara att vid förefallande händelser uppträda, icke med nervositet, icke med irritation, utan med fasthet och på samma gång lugn. Men jag säger detsamma, som jag redan antydt tidigare i mitt anförande, att hvad man än gör med afseende å lagstiftningen, beror dock det mesta alltid på urskiljning i det särskilda fallet.

Det är på andan och icke på bokstafven, som det ytterst kommer att hänga. Och jag har försökt att med dessa korta ord gifva kammaren en föreställning om den anda, i hvilken den nuvarande lagstiftningen kommer att af regeringen tillämpas. Jag tror visserligen icke att regeringen kan ha någonting emot att söka upptaga till bedömande och pröfning de förslag till ändringar i själfva lagstiftningen, som blifvit framkastade i utskottets betänkande, och kanske kan däraf följa åtskilligt. Men jag vill säga det ännu en gång, att det gäller likväl framför allt den anda, i hvilken lagarna på detta område handhafvas.

Herr Branting: Herr talman! Jag begärde ordet blott för att svara några få ord på herr Lindmans senaste yttrande. Jag trodde knappast, att jag skulle få höra här i Andra kammaren ett så besynnerligt och på samma gång så utmanande ord fällas ifrån den förre statsministern, som att *jag* skulle ha pålagt de svenska arbetarna de bördor, som de åtog sig och måste bära under den *försvarskamp*, herr Lindman, som de förde gentemot de lockoutande arbetsgifvarne. Hvad de namn angår, med hvilka herr Lindman i detta sammanhang sökte afväpna de erinringar, jag gjorde om massan af komplett onödiga och kuriösa militärkommenderingar, såsom exempelvis till Malmön, har, efter hvad jag förspört inom det utskott, som behandlat denna motion, blifvit upplyst, att verkliga förhållandet var, att militärkommenderingen dit just gaf anledning till de beklagliga oroligheter, som där ägde rum, och att dessa försvunno, när landshöfdingen på arbetarnas framställning lagade så, att kanonbåten åter lämnade platsen. Det exemplet är således sannerligen alls icke öfvertygande.

Med anledning af det anförande af herr statsministern, som

vi här nyss hörde och uppmärksamt lyssnade till, vill jag endast konstatera, att han ju visserligen ställde sig i viss mån tillmötesgående gentemot den framställning, som den liberala majoriteten i utskottet här velat göra, men att han på samma gång syntes ha mycken liten tillit till, att någonting skulle kunna göras genom ändringar i förordningar och författningar på hit-hörande område. Jag vågar dock tro, att den "anda", till hvilken han i slutet af sitt anförande oupphörligen vädjade, äfven kan komma till uttryck i lämpliga ändringar af dessa författningar. Och den maning han riktade till arbetarnes förtroendemän i olika ställningar att alltid inpräglade hos arbetarna nödvändigheten af att i sin egen saks intresse visa lugn och värdighet, den föreföll mig, det må jag bekänna, något omotiverad efter den debatt, som här förts och i det sammanhang hvari den kom, allrahelst som jag sannerligen icke vet, att ifrån dessa förtroendemän någonsin något annat i den vägen inpräglats hos arbetarna än just nödvändigheten af behärskning äfven där förhållandena och motsidans eller myndigheternas åtgärder ha varit ägnade att uppegga lidelserna.

Jag skulle för öfrigt blott vilja göra ett par små randanmärkingar till den förra delen af herr statsministerns anförande. Han talade om, att den väl disciplinerade makten blir i själfva verket måttfullare, än hvad fallet är med en mindre disciplinerad makt, om man skulle låta den fara fram vid påkommande oroligheter. Javäl, ifall den väl disciplinerade makten alltid föres af en ledning, som har måttfullhet och sans på sitt program och därtill omdöme, då går det så, men det är där, som det understundom nog kan brista. Herr statsministern tog vidare såsom ett exempel ett sådant fall, då lidelserna stiga dag efter dag, och där ansåg han, att det skulle vara olämpligt, om myndigheterna icke skulle kunna få till sitt förfogande militär för att förebygga oordning; detta sade han, skulle då äfven ske i barmhärtighetens namn. Ja, så kunna måhända någon gång förhållandena vara. Men jag vill dock vädja till kammaren, om icke, när lidelserna på det sättet stiga dag efter dag, däri äfven måste ligga en trängande uppfordran till myndigheterna och vederbörande att genom ett *medlande* inskridande se till, att själfva anledningarna till dessa stigande lidelser upphäfvas. Det är detta, tror jag, som man i främsta rummet bör göra och icke blott tänka på militären, när lidelsen sålunda är i stegring. Det finnes bättre vägar, och det hade varit önskvärdt, om herr statsministern i sitt anförande äfven beaktat den sidan af saken.

Emellertid är det ju uppenbart, att man äfven har att taga fasta på det ord, som här af herr statsministern fälldes om "andan" vid dessa afgöranden. Jag gaf, tror jag, i mitt anförande här nyss för min del ett ganska tydligt uttryck för den tanken, att man från den nu sittande regeringens sida inga-

*Angående
militärens
utkommande-
rande vid ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

Angående
militärens
utkommande-
rande vid ar-
betskonflikter.

(Forts.)

lunda vore angelägen om att tillgripa militärmakt på sådant sätt som exempelvis år 1909. Men för att det för arbetarklassen i Sverige skall följa någon varaktig fördel af den anda, som möjligen i detta fall nu kan råda, måste jag rikta en allvarlig vädjan till regeringen, att vare sig det blir det ena eller andra uttrycket, som kommer att användas i Andra kammarens skrifvelse för att återgifva de tankar, som här röra sig, att allt *icke* är bra, som det nu är, regeringen ändå måtte se till, att den icke släpper hvad som kan göras äfven i det formella, äfven i fråga om ansvarets centralisering och samlande på sådana händer, att det blir möjligt att utkräva detsamma, utan tvärtom ägnar den saken den allvarligaste uppmärksamhet. Ty, såsom jag sade, regeringar och tider växla, och det vill till, att arbetarklassen får ett utbyte äfven på denna punkt, då den dock har hjälpt till så allvarligt, som den gjort, att bringa det parti till makten, som nu sitter där och som understundom synes vara benäget att glömma, att den makten dock är baserad icke *blott* på det egna partiet, utan äfven på arbetarklassens sympatiska medverkan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen propositioner 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på afslag å samma hemställan och bifall i stället till den af herr Holmdahl m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, samt 3:o) på afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Sändlers m. fl. reservation; och förklarade herr talmannen sig anse den under 1:o) upptagna propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande af kontraproposition ånyo de öfriga yrkandena, af hvilka det under 2:o) omförmälda yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapropositionen äskades votering, i anledning hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraproposition i hufvudvoteringen angående fjärde tillfälliga utskottets utlåtande nr 9 antager yrkandet om bifall till den af herr Holmdahl m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till herr Sändlers m. fl. reservation.

Omröstningen enligt denna proposition utvisade 87 ja, men

97 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande af kammaren godkända lydelse:

*Angående
militärens
utkommende-
rande vid ar-
betskonflikter.*
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å berörda utskottets hemställan, bifallit den af herr Sandler m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Hufvudvoteringen utföll med 85 ja mot 75 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 3.

Härefter föredrogs Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i fråga om en af herr Palmstierna väckt motion, nr 246, angående skrifvelse till Konungen beträffande förberedande behandling af frågor, som böra förekomma vid nästa Haagkonferens; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Vidare förekom till behandling Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i fråga om en af herr Lindhagen m. fl. väckt motion angående skrifvelse till Konungen beträffande en hänvändelse till samtliga stater i syfte att utröna villkoren för hvarje själfständig nations rätt att allt framgent lefva sitt eget fria lif.

*Angående
hvarje själf-
ständig
nations rätt
att lefva sitt
 eget fria lif.*
(Forts.)

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 254, hade herr Lindhagen m. fl. hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — helst efter samråd med de båda andra skandinaviska länderna — taga initiativet till en hänvändelse till samtliga stater i syfte att utröna villkoren, under hvilka genom en samfällid konvention måtte kunna fastslås såsom internationell lag, att hvarje själfständig nation vore berättigad att allt framgent lefva sitt eget fria lif, äfvensom eventuellt ombestyras, att denna gärd af »aktning för rätten» komme till behandling vid nästa Haagkonferens.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte föranleda till någon Andra kammarens åtgärd.

*Angående
hvarje själf-
ständigt
nations rätt
att lefva sitt
 eget fria lif.*

(Forts.)

Sedan utskottets hemställen föredragits, lämnade herr tal-
mannen på begäran ordet till

Herr L i n d h a g e n som yttrade: Vi ha nu kommit till den
tidpunkten i riksdagsarbetet, då man gör anspråk på att hvarje
talare skall börja sitt anförande med att säga, att han vid denna
sena timme egentligen borde gifva hela saken öfver bord, då
han icke kan påräkna någon uppmärksamhet för den fråga,
han ämnar vidröra. Nu såg det ett ögonblick ut, som om vi
skulle kunnat få sluta vid denna framskridna tid, men då det
icke lyckades, har jag ingen anledning att i fråga om denna
motion, som jag tror vara ganska viktig, gifva vika för dessa
vidriga omständigheter, utan jag kommer, alldeles som om det
vore kl. 11 på förmiddagen, att föredraga min mening, fastän
det kanske kommer att gå något knaggligt.

Det femte tillfälliga utskottet tyckes i allmänhet hysa en
viss benägenhet till en början att uttala sig ganska välvilligt om
väckta motioner, men så går utskottet och söker upp några ve-
derbörande i verken och talar väl med dem, och de lofva att
göra hvad de kunna, och så säger utskottet i sin motivering,
att utskottet har hört, att vederbörande själfva nog skola göra
något åt saken och att därför utskottet anser motionen icke böra
föranleda någon Riksdagens åtgärd. I den fråga, som nyss be-
handlades, var så förhållandet, så är förhållandet med denna och
så är förhållandet äfven med den nästa. Jag vill för min del uttala
den meningen, att utskottet härvidlag hyser en oriktig uppfatt-
ning om de parlamentariska uppgifterna. Det finnes ju vissa
fall, då man kan vara alldeles säker på, att saken är under
riktigt bra och hygglig behandling, men jag tror icke, att det
i allmänhet är lämpligt att så där gå och lämna sig i våld åt
ämbetsverken och sedan låta sig åtnöjas med deras utfästelser.
Nej, det bör i stället vara Riksdagens uppgift att trycka på, så
att verkligen något göres, och därför anser jag, att om man
finner en motion behjärtansvärd, bör man också tillstyrka en
skrifvelse. Nu medgifver jag, att i fråga om denna motion ut-
skottet äfven hyser någon betänklighet mot själfva saken, fastän
utskottet slutar med att uttala den förhoppningen, att det be-
hjärtansvärda syftet skall tagas om hand af åtskilliga vederbö-
rande, som utskottet letat upp.

Hvad sedan angår själfva saken, så är den ju ett litet
led i de sträfvanden för folkförbrödring, som jag anser att vårt
land bör vinnlägga sig om i sin utrikespolitik. Hittills har vårt
land varit ganska passivt i detta hänseende. Dessutom har man
vid fredssträfvandena särskildt ju inskränkt sig företrädesvis till
att söka utfinna regler för att förebygga och begränsa krig och
därvid utgått från detta såsom en internationell institution.
Hittills har man icke nått längre, men man måste ju komma till

denna punkt, då man börjar att för den internationella samfälligheten af olika nationer stifta verkliga lagar, rättslagar, som äro lagar mot kriget såsom sådant. Det är ett försök i sådan riktning, som denna motion åsyftar. Jag tror för min del, att det är af stor vikt att man med allvar inlåter sig på dessa förhållanden.

*Angående
hvarje själf-
ständig
nationens rätt
att lefva sitt
 eget fria lif.*

(Forts.)

Det förhåller sig med det internationella rättssamhället på samma sätt som med ett statssamhälle. Det består af olika medlemmar, och rättsförhållandet mellan dessa skall uppbyggas och tryggas genom lag. I det internationella rättssamfundet bestå medlemmarne af nationer, och det är dessa nationer, som skola betrakta sig som broderliga medlemmar i sitt samhälle, och det är för detta samhälle, som det skall byggas internationell lag. Till en sådan internationell lagstiftning har, såsom jag nämnde, en början blifvit gjord så till vida, att man sökt begränsa krigen och förebygga deras verkningar, och vidare har man ju äfven på det civila området träffat vissa internationella öfverenskommelser. Men detta förslag afser att kunna stifta en lag, som skulle mera direkt bli begynnelsen till en lagstiftning mot kriget. Detta har utskottet ansett vara ett vackert syfte, och utskottet har vidare med stöd af ett par filosofers uttalanden förklarat, att rättsteoretiskt sedt är det ett axiom, att, såsom i motionen yrkats, de särskilda nationerna skola få lefva sitt eget fria lif. Ja, det är riktigt, att den rättstanken borde vara ett axiom, men den är det icke fullständigt ännu, och det är därför man behöver hafva äfven lag på detta axiom. De flesta grundläggande rättstankar äro ju axiom, men man stiftar dock lagar för dem, för att de olika medlemmarna i samhällena icke skola glömma bort dem.

Utskottet gör sig emellertid enligt min mening skyldigt till en oriktighet, då det säger: "Rättsteoretiskt sedt, är det sålunda ett axiom, att de själfständiga nationerna eller *staterna* officiellt erkännas äga rätt att lefva sitt eget fria lif." Det är icke riktigt att här öfversätta nation med stat. Ty om man t. ex. tänker på den ryska staten, så består den af många nationer, men man kan icke säga, att den polska nationen, som delvis tillhör den ryska staten, lefver sitt eget fria lif därför att ryska staten är själfständig. Tvärtom förhåller det sig, och motionen sysslar t. v. endast med de "själfständiga nationerna". Här har utskottet till och med kursiveradt ordet "staterna", och detta har medfört en begreppsförvirring, som icke är af förhållandena påkallad.

Nu har emellertid detta axiom och äfven opinionen inom de olika folken gjort det allt mer och mer klart, att man bör gå fram mot att lagfästa detsamma, och det har äfven börjat att blifva en ansats till rättsbildning i detta afseende. Detta har på visst sätt skett genom den s. k. andra Haagkonferensens för-

Angående hvarje själfständigt nations rätt att lefva sitt eget fria lif. (orts.)

sta konvention, där det talas om i ingressen att makterna gingo till verket;

”besjälade af en fast vilja att medverka till den allmänna fredens bevarande;

beslutna att med all kraft främja ett vänskapligt afgörande af internationella tvister;

under erkännande af den solidaritet, som förenar medlemmarne af de civiliserade nationernas samfund;

viljande utvidga rättens område och stärka den internationella rättskänslan;

öfvertygade att inrättandet af en beständig, för alla tillgänglig skiljedomstol, midt ibland oberoende makter, kan verkamt bidra till detta mål;

under beaktande af fördelarne af en allmän och regelbunden ordning af skiljedomsproceduren;

eniga — — — därom, att det är af vikt att genom en internationell öfverenskommelse gifva helgd åt de billighets- och rättsgrundsatser, på hvilka staternas säkerhet och folkens väl hvilat” etc.

På sådana grunder och på ett annat ställe betecknas detta som en gärning ”på grundvalen af aktning för rätten”. Här ha vi således en början till en rättsbildning, och då gäller det att utbygga dess konsekvenser till en positiv öfverenskommelse eller internationell lag. Det skulle bli en motsvarighet till 16 § i regeringsformen, där det heter att ”Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen fördärfva eller fördärfva låta, till lif, ära, personlig frihet och välfärd”. Med andra ord en magna charta för den internationella rätten.

Nu ha motionärerna formulerat sin kläm på det sättet, att de begärt, ”att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — helst efter samråd med de båda andra skandinaviska länderna — taga initiativet till en hänvändelse till samtliga stater i syfte att utröna villkoren, under hvilka genom en samfäll konvention må kunna fastslås såsom internationell lag, att hvarje själfständig nation är berättigad att allt framgent lefva sitt eget fria lif, äfvensom eventuellt ombestyras, att denna gärd af ”aktning för rätten” kommer till behandling vid nästa Haagkonferens”.

Motionen har för närvarande inskränkt sig till att afse de själfständiga nationerna, och det är ju ett skattande åt opportunism. Men vi få icke glömma, att det steg, som följer därefter, är att skrida till bildande af opinion, sedan vinnande af erkännande i motiver och därefter fastslående i lag af att äfven de undertryckta nationerna, som ännu betrakta sig som offer för våldet, må hafva rätt till själfbestämningsrätt eller autonomi. Vid förra riksdagen inlämnades af mig till den interparlamen-

tariska fredsgruppen en framställning, däri yrkades att gruppen måtte taga vederbörliga initiativ till bl. a., *dels* en hänvändelse på sätt ifrågasatts i förevarande motion och *dels* en hänvändelse till samtliga stater om ett samfällt och officiellt samråd, huruvida ej mänsklighetens civilisation nu borde hunnit så långt, att ett allvarligt öfvervägande kunde begynna på hvad sätt underkufvade nationer, som ännu betrakta sig såsom offer för våldet, böra vara berättigade till själfbestänningsrätt eller autonomi.

Som sagdt, den nu väckta motionen rör endast det första steget.

Nu har jag efter det motionen väckts fått veta, att liknande sträfvan äga rum på andra håll.

Vid den internationella raskongressen i London i juli 1911 beslöt kongressen med allmän anslutning att antaga en resolution, under betonande att liksom den franska revolutionen proklamerat de mänskliga rättigheterna, borde nutiden proklamera folkens oförytterliga rättigheter. Denna resolution lyder i öfversättning på följande sätt:

”Förhållandena mellan folken regleras af samma allmänna rättsgrundsatser och moraliska principer som mellanhafvandena mellan individerna. Det existerar icke någon rätt till krig. Det existerar icke någon rätt till eröfring. Ett folks autonomi är okränkbar. Folken hafva rätt till legitimt försvar. De äro solidariska sins emellan. Folkens rätt att bestämma öfver sig själfva gäller allt framgent och är oförytterlig. Folken böra grunda en internationell domstol för människans rättigheter och folkens rättigheter, sammansatt för hvarje folk af en till fyra personer, beklädda med sina landsmäns förtroende. Denna stora världsæropag, utrustad i början med moralisk befogenhet och sedan med officiell sanktion, skall representera det universella samvetet och kunna säga till de gamla nationerna, att de icke kunna utan att vanära sig, utan att begå ett brott mot civilisation och mänsklighet kränka människans rättigheter eller folkens rättigheter.

Det är kanske en viss framtidsmusik i detta, men det är ju i alla fall en begynnelse till en rättsbildning.

Så har vidare i början på detta år bildats en institution i Frankrike, kallad ”nationernas centralbyrå”. Denna har försökt bilda filialer i olika länder, äfven i Sverige, och skall ha sin första internationella kongress i juni i år. Dess uppgift är att ägna en mångsidig uppmärksamhet åt nationerna, de själfständiga såväl som de underkufvade, samt verka för godkännande af deras naturliga rättigheter.

Uti en af byråns första skrifter skall jag läsa upp några af de tankar, som där uttalas, det står här på franska, men skulle i öfversättningen lyda ungefär så här: ”Nationaliteterna, deras ideal, deras kärlek till rättvisa, deras vilja att förvärfva

*Angående
hvarje själf-
ständig
nationens rätt
att lefva sitt
 eget fria lif.*

(Forts.)

Angående
hvarje själf-
ständigt
nations rätt
att lefva sitt
 eget fria lif.

Forts.)

och bevara sin autonomi, äro politiska faktorer af den allra största betydelse. Oförstådda eller illa ledda kunna dessa bli ödesdigra för freden, och alla, som arbeta för att skapa ett bättre samhälle, böra ovillkorligen räkna därmed, vid äfventyr att eljest bli betraktade som drömmare och att se sina optimistiska förhoppningar grymt vederlagda af verkligheten." På ett annat ställe står det: "Nationernas samhälle har intet högre intresse än sina medlemmars intresse. I den stora världsorganisationen böra alla folk vara till fred, och de kunna icke vara det utan att strikte följa rättvisans lag." Och vidare: "Hvarje nation har då intresse af att försvara rättvisans och frihetens principer, och hvarje folks rätt till autonomi. Alla hafva plikt att utan baktanke på herravälde ingå i en fruktsam union, där alla medlemmarnas rättigheter i den stora mänskliga familjen äro respekterade, hvarje annan lösning kan endast förlänga den internationella anarkien, ett ständigt hot för freden. Det är detta, som de flesta realpolitiska fredsvänner så beundransvärdt väl förstått. Alla, som icke nöja sig med att bara böla ordet fred men hafva mod att betrakta problemet rakt i ansiktet djärft och öppet, sådant som det är utan att försöka vika för svårigheterna."

Slutligen har i år bildats en ny institution i Frankrike, som heter "Ligue internationale pour le droit des peuples", och den har till främsta uppgift att organisera opinionen för sina sträfvanen. Läser man institutionens program, finner man, att det går i ungefär samma riktning som den nyssnämnda organisationens.

Jag skall nu erinra något om hvad utskottet säger. Jag har nämnt, att utskottet har talat om det vackra syftet med motionen, men sedan säger utskottet i sin slutliga sammanfattande framställning följande: "Tydigen anse motionärerna, att detta innebär ett osäkerhetstillstånd och att den åtgärd, som i motionen förordas angående en utredning om villkoren, under hvilka hvarje själfständigt nation allt framgent skall få lefva sitt eget fria lif, skulle leda till ett varaktigare rättsförhållande. Detta är tydligen en fråga, hvars framtidsvärde helt och hållet beror af möjligheten att kunna uppställa några för staterna bindande villkor, hvilka för öfrigt ej i motionen angifvas. Den internationella lagstiftningen har nog att utgå från de själfständiga staternas tillvaro såsom faktum och kan svårligen uppställa sådana villkor för deras tillvaro, endast reglera rättsförhållandena dem emellan." Ja, det är väl i alla fall på detta faktum just, att det finnes nationer, som man skall kunna bygga en lagstiftning, och jag kan icke förstå hvad utskottet menar med, att ett faktum icke kan bli mer än ett faktum. Det kan väl bli ett rättsbildande moment, hvarpå en rättsordning kan byggas.

Så yttrar utskottet: "Säkrast upprätthåller en nation sitt lif genom att oafslätligt arbeta på sin egen utveckling." Det är på visst sätt riktigt. Det skulle bara vara bra, om vi finge höra

den satsen oftare uttalas i militärdebatterna här i Riksdagen. Emellertid är ju detta en sak för sig, att man arbetar på sin egen utveckling. Men man gör det också genom att befrämja en sådan internationell öfverenskommelse som den i motionen föreslagna. Jag förstår icke, hvad utskottet menar med denna invändning, icke slår man ihjäl motionen med densamma.

*Angående
hvarje själf-
ständig
nations rätt
att lefva sitt
 eget fria lif.
(Forts.)*

Det heter vidare i betänkandet: "Af vikt är därvid, att ingen annan nations rätt blir kränkt, men värnet mot en sådan rättskränkning torde framför allt böra sökas i en fortsatt utveckling af skiljedomstanken liksom i ett fortsatt arbete på folkens förädling och sammanförande genom gemensamma intressen."

Hvarför bara en fortsatt utveckling af skiljedomstanken? Det är ju en af de gamla vägar vi gått och som måste fullföljas, men det finnes väl också andra vägar att gå än bara denna, och skiljedomstanken skulle för öfrigt själf vinna i kraft ifall motionens syfte kunde realiseras. Ja, "ett fortsatt arbete på folkens förädling" — det är ett vackert tal, men realiserandet af detta förslag är väl också en länk i detta arbete. Men ifall man afvisar alla förslag, som innefatta ett steg i den riktningen, och säger: vi skola ej göra det eller det, utan bara lägga armarna i kors, hvart kommer man då med folkens förädling? Detta väntande på "folkens sammanförande genom gemensamma intressen" skall väl också taga form i någon handling, och det här är ju en af de former, som äfven leda dit.

Utskottet anför sedan: "I mån som detta arbete skrider framåt, torde också Haagkonferenserna, som man får hoppas skola regelbundet återkomma, kunna gifva den mellanfolkliga rätten äfven i praktiken ett ökad värde." Det är just det motionärerna hoppas på, det är därför de vilja ha denna skrifvelse, om att Haagkonferensen skall taga denna sak i öfvervägande, men äfven där tycks utskottet intaga den passiva ställningen, att allting skall inträffa af sig själf, att man icke skall taga något initiativ.

Till sist säger utskottet: "På grund af hvad utskottet sålunda anför, och då utskottet är öfvertygadt om att den af Kungl. Maj:t tillsatta kommissionen för beredande af frågor, lämpliga att föreläggas nästa Haagkonferens, icke skall underlåta att grundligt öfverväga hvad särskildt Sveriges intresse bjuder i alla frågor, som beröra dess rätt att lefva sitt eget fria lif, hemställles," etc.

Ja, det törs jag icke uttala något omdöme om, huruvida kommissionen kommer att göra det grundligt eller icke. Det beror på, hvilka personer som sitta i densamma, och det känner jag icke. Men jag undrar, om utskottet kan garantera, att det skall bli så grundligt, att icke äfven andra initiativ kunna behövas än de, som komma från dessa utsedda medlemmar i

Angående
hvarje själf-
ständig^{es}
nations rätt
att lefva sitt
 eget fria lif.

(Forts.)

kommissionen. I hvarje händelse kan utskottet vara lifligt öfvertygad om att kommissionen icke kommer att ägna denna sak den ringaste uppmärksamhet, om den icke på något sätt föres fram till densamma. Denna passus i utskottets utlåtande är egentligen lånad från den motivering, som utskottet har i sitt betänkande angående den af herr Palmstierna med flera väckta motion, som nyss föredrogs. Där kunde denna motivering ha någon betydelse, enär man vet att kommissionen just sysslar med sådana speciella frågor, som uppräknas i motionen, churuväl jag, om jag varit hufvudmotionär, knappast skulle hafva nöjt mig med ett sådant uttalande. Men här passar en sådan motivering icke.

Ja, herr talman, mitt anförande blef verkligen kortare, än hvad jag trodde, just därför att vi äro så trötta. Men i allt fall, då utskottet nu anser, att syftet är vackert, och då det måste vara gagneligt att vackra syften någon gång omsättas i handling och att vi icke alltid börja med erkännanden och sluta med de ständiga förhinder, som tyckas vara en speciell specialitet för femte tillfälliga utskottet, så ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan samt bifall till motionen, men för all del icke till motiveringen, ty den har man ju sagt är en tankebyggnad!

Vidare anförde:

Herr Liljedahl: Herr talman! Jag skall med klockan i handen och med ögat på sekundvisaren endast tala i en minut; och då vill jag bara fästa herr Lindhagens uppmärksamhet på att då han sagt att utskottet gjort sig skyldigt till en begreppsforvirring därigenom att utskottet likställt begreppet nation med begreppet stat, så berodde detta på en felläsning från herr Lindhagens sida. Här står nämligen: "de själfständiga nationerna eller staterna". Herr Lindhagen har ja bara tagit med de själfständiga nationerna.

Under hänvisning till utskottets välvilliga motivering, vill jag förresten gärna betona det vackra syftet med herr Lindhagens motion; men då den saknar hvad jag skulle vilja kalla all utrikespolitisk logik, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Ja, mina herrar, det är icke mitt fel, att jag står här, det få herrarna ursäktas. Men då enligt min uppfattning och de skäl, jag utvecklat, motionen har en hög grad af utrikespolitisk logik, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till densamma.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de

därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl af herr Lindhagen, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

*Angående
hvarje själf-
ständig
nations rätt
att lefva sitt
 eget fria lif.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 114 ja mot 29 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Slutligen upptogs till behandling Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående vidsträcktare användande af obligatorisk skiljedom vid tvister med främmande stater.

*Angående
vidsträcktare
användande
af obligatorisk
skiljedom vid
tvister med
främmande
stater.*

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 257, hade herr Lindhagen hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, såvidt på Sverige ankomme, taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån vid förnyandet af de mellan Sverige och andra länder ingångna skiljedomskonventioner eller vid afslutandet af nya sådana konventioner tvister kunde i vidsträcktare mån än hittills skett hänskjutas till obligatorisk skiljedom.

Utskottet hemställde, att motionen ej måtte föranleda till någon Andra kammarens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Lindhagen: Utskottet har ej gjort stort mera åt denna motion, än att någon från utskottet gått upp i utrikesdepartementet och af någon vederbörande eller kanske rent af utrikesministern fått löfte på att han skall taga hand om saken riktigt bra. Nu är det ju i alla fall så, att i fråga om saker, som framföras i Riksdagen, det blir en större admonition och ett större intresse för myndigheterna att taga itu med en sak, ifall den

*Angående
vidsträcktare
användande
af obligatorisk
skiljedom vid
tvister med
främmande
stater.
(Forts.)*

framföres i form af en Riksdagens skrifvelse, särskildt i viktiga frågor; och jag tycker icke, att det är riktigt med den här använda metoden, eller att det står i öfverensstämmelse med parlamentets uppgift, att man går tillväga på sätt som utskottet här gjort.

Nu har utskottet dessutom satt ett frågetecken öfver det hela genom sitt yttrande, att "denna fråga hör till dem, som endast långsamt mogna för en slutgiltig lösning". Detta kan ju vara riktigt. Men de mogna långsamt för sin slutliga lösning på olika sätt hos olika individer; och om man ger en dylik fråga till en ämbetsman utan en sådan pekpinne, som en riksdagsskrifvelse är, så kan det hända, att den i hans sinne mognar mycket långsammare, än om han hade en Riksdagens skrifvelse framför sig.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr *I n g v a r s s o n*: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få påpeka, att utskottets majoritet varit enig om det utlåtande, som här föreligger. Jag och med mig liktänkande hade ansett, att det hade varit bättre, om man hade kunnat yrka bifall till motionen. Men då utskottsmajoriteten önskade och förklarade sig ha grundad anledning att i utlåtandet kunna säga, att "utskottet gjort sig förvissadt om, att Sveriges regering vid förnyandet af de i motionen omförmälda skiljedomskonventionerna eller vid afslutandet af nya sådana kommer att tillgodose rikets intressen och därvid taga i öfvervägande det önskemål, som motionären framställer", förefaller det som om motionärens syfte uppnåtts. Det är nämligen samma formulering, som den motionären själf gifvit, då han uttalar sin önskan om att dessa spörsmål måtte af regeringen tagas i öfvervägande. Under sådana omständigheter ansågs det vara alltför svaga skäl att åstadkomma en splittring inom utskottet, och följaktligen har denna utskottsmajoritetens mening blifvit utskottets i dess helhet.

Det förefaller mig, som om äfven motionären själf i detta utlåtande såge ett afsevärdt erkännande åt det yrkande, som han gjort, och jag skall därför, herr talman, nöja mig med att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr *L i n d h a g e n*: Herr talman! Det sista erkänner jag, men det har icke den ringaste betydelse för mig. Ty motionens syfte är att vinna något för själfva saken, äfven om jag själf ej får något erkännande för det. Jag anser, att en riksdagsskrifvelse i denna fråga skulle vara en hälsosam påtryckning för vederbörande auktoriteter; och därför anser jag, att det för sakens skull skulle vara bra, om man finge en sådan skrifvelse till stånd.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen pro-*Interpellation.* positioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Och fattade kammaren beslut i enlighet med den förstnämnda propositionen.

§ 6.

Ordet lämnades härefter till

Herr Lithander som yttrade: Herr talman, mina herrar! Helt nyligen har hela världen med bestörtning emottagit underrättelse om den fruktansvärda olycka, som drabbat passagerare och besättning på ångaren Titanic. Gripande äro de skildringar, som ännu dagligen ingå öfver de mångas undergång, öfver lidanden och upplevelser vid detta tillfälle.

Öfver hela världen har medkänslan spontant visat sig genom insamlingar till nödställda öfverlevande och anförvanter till dem, som gått under.

Mot hittillsvarande hänsynslösa täflan i snabbhet vid passagerarebefordran öfver Atlanten har gifvits en erinran så som väl aldrig tillförene.

Men äfven sorglöshet och likgiltighet för de anordningar, som skulle kunna i någon mån hafva mildrat, ja kanske i detta fall hafva helt räddat flertalet från olyckan, hafva belysts på ett fruktansvärdt sätt, och däri ligger en sällsynt stark maning att vidtaga sådana åtgärder, att hvarje land för sig sörjer för att för sjöfartens behof i möjligaste mån nödig räddningsmateriel finnes jämte kännedom om dess skötande.

Det synes vara en oafvislig plikt att försöka vidtaga åtgärder, som förebygga, att försummelse och sorglöshet i anordningar direkt vålla förlust af människolif vid olyckor till sjöss.

På måndagen innevarande vecka har tyske inrikesministern Delbrück i Berlin öppnat en konferens för diskussion angående säkerhetsåtgärder till sjöss. Programmet har fastställts af kejsar Wilhelm och omfattar bl. a. säkerhetsåtgärder mot drifvande vrak, berör därjämte räddningsbåtar, trådlös telegrafi och fartygens router öfver Atlanten. Konferensen har till uppgift att noga granska de tyska bestämmelserna rörande säkerheten till sjöss samt att söka åstadkomma nya grunder för en eventuellt internationell öfverenskommelse.

Den 4 nästkommande juni öppnas i London en konferens af representanter för olika regeringar, anslutna till Internationella Radiotelegrafiska Konventionen, där tillfälle bjudes att diskutera bästa sättet att utnyttja den trådlösa telegrafien vid lifräddningsarbetet till sjöss.

Vid en konferens som af samma "konvention" hölls för fyra år sedan i Berlin deltog utom Förenta Staterna, Mexiko

Interpellation. och Brasilien m. fl. utomeuropeiska stater äfven Storbritannien samt ett stort antal europeiska stater. Enligt från London erhållet meddelande finnes anledning antaga, att de stater, som be-
(Forts.) vistades senaste konferensen i Berlin, skola deltaga i Londonkonferensen i år.

I Amerika framhålles för närvarande med styrka att bästa minnesvården öfver dem, som vid *Titanics* undergång visade hjältemod och uppoffring, är att civiliserade nationer förbättra sina lagbestämmelser för betryggande af sjöfarandes säkerhet.

Utän tvifvel förefinnes i vida kretsar inom vårt land en allmän önskan, att såväl i lagstiftnings- som i andra åtgärder Sverige härvidlag skall stå bland nationer i främsta ledet.

Af stort och allmänt intresse är därför att erfara, hvilka åtgärder regeringen har för afsikt att i dessa ärenden vidtaga.

Af stort intresse vore i detta sammanhang att erfara i hvad mån regeringen kan finna anledning att stödja den frivilliga verksamhet, som utöfvas af Svenska sällskapet för räddning af skeppsbrutna. Detta sällskap har som bekant till uppgift att förse Sveriges kuster med förstklassiga lifbåtsstationer utöfver kungl. lotsverkets med dess begränsade tillgångar hittills anlagda stationer. Detta sällskaps verksamhet har dock trots lifligt intresse från alla samhällsklasser inom landet hittills gifvetvis varit starkt begränsadt i förhållande till landets vidsträckta kuster, och de talrika skeppsbrott, som där inträffa.

Icke blott nödiga anstalter vid inträffande af skeppsbrott vid våra kuster och förstklassiga anordningar å sjögående fartyg äro önskvärda utan jämväl i hög grad viktigt är, att säkerhetsanordningar å passagerare- och fraktfartyg i kustfart och inomskärstrafik blifva föremål för den revidering af bestämmelserna, som därvidlag kunna visa sig vara af nöden.

Af stort intresse är jämväl att erfara i hvad mån bestämmelser rörande lifräddningsbåtar och annan räddningsredskap ombord å fartyg kunna förbättras samt i hvad mån det vore lämpligt föreskrifva obligatorisk trådlös telegraf å vissa svenska passagerare- och fraktfartyg.

Till belysande af den stora förlust af människolif, som vid *Titanics* undergång blef en följd af bristande anordningar i afseende på lifbåtar och lifräddningsredskap, bifogas en grafisk framställning, tagen ur den engelska tidskriften *The Sphere* för den 4 maj 1912 och grundad på officiella siffror, framlagda i engelska parlamentet.

På grund af hvad här ofvan anförts anhåller jag, herr talman, att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande interpellation:

Äro från regeringens sida att förvänta åtgärder, som afse ett ytterligare tryggande af sjöfarandes säkerhet?

Ifrågavarande framställning bordlades.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 124, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af proportionellt valsätt vid val af kommunalfullmäktige;

från jordbruksutskottet:

nr 112, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anvisande af medel till landtbruks- och landtmannaskolor samt landthushållsskolor;

från statsutskottet:

nr 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utvändig reparation af stora sjukhusbyggnaden vid garnisons-sjukhuset i Stockholm;

nr 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar af vissa förskottsvis utgifna medel;

nr 106, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående tillbyggnad och omändring af mässbyggnaden för underofficerare och manskap vid Lifgardet till häst;

nr 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående återuppförande för Svea trängkår af en nedbrunnen verkstadsbyggnad m. m.;

nr 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en gevärsförrådsbyggnad med reparationsverkstad å Visborgs slätt;

nr 109, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till afönande af en extra mariningenjör m. m.;

nr 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående täckande af öfverbetalning å den för Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning afsedda delen af extra ordinarie anslagen till nybyggnader för kustartilleriets förläggning m. m.; och

nr 111, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af besparingar å vissa extra ordinarie anslag till anskaffning af krigsfartygsmateriel för täckande af brister i andra dylika anslag;

från sammansatta stats- och bankoutskottet:

nr 125, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående utlämnande af lån åt kommuner från konungariket Sveriges stads-

hypotekskassa m. m. samt om anslag till utredningens verkställande; samt

från lagutskottet:

nr 127, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten;

nr 128, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löneregleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm; och

nr 129, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äkten-
skaps rättsverkningar samt till lag om ändrad lydelse af 70 §
utsökningslagen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Till bordläggning anmälde:

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 22, i anledning af väckta motioner om antagande af sådana förändrade bestämmelser i riksdagsordningen, att valperioden till Andra kammaren utsträcker utöfver den nuvarande, samt om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i bestämmelserna om val till Riksdagens Andra kammare, att valperioderna blifva fyraåriga och börja efter hvarje förnyelse af kammaren;

nr 23, i anledning af väckt motion angående förlängd funktionstid för landstingsmän och eventuellt för stadsfullmäktige;

nr 24, i anledning af väckta motioner om ändring af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen;

nr 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för landsting att själf utse ordförande;

nr 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i gällande lagstiftning angående förvärfvande och förlust af medborgarerrätt;

nr 27, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ersättning åt kommunala förtroendemän;

nr 28, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om obligatoriskt utöfvande af rösträtten vid val till Riksdagens Andra kammare samt till landsting; och

nr 29, angående talmannens i Andra kammaren vägran af proposition å remiss af en inom kammaren väckt motion om införande af republikanskt statskick;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 87, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

nr 88, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående

Kungl. Maj:ts i punkt 56 under sjunde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner;

nr 89, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket;

nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understödjande af folkbiblioteksväsendet jämte i ärendet väckta motioner;

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande af vissa parallellklasser vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs och Kalmar;

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa af svenska lifräddningssällskapet anordnade kurser;

nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af naturhistoriska riksmuseets byggnadsfond för genomförande af vissa förändringar i planen för museets portvaktshus vid Djurgårds-Frescati;

nr 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en asylbyggnad å allmänna barnbördshusets tomt å kungl. Djurgården;

nr 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till August Abrahamssons stiftelse å Näs m. m.;

nr 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af öfverskott i den s. k. Djurgårdskassan till vissa reparationsarbeten vid Ulriksdals slott samt för anordnande af fullständig värmeledning inom Drottningholms slott; och

nr 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt skrifbiträdet hos generaltullstyrelsen Blenda Amanda Lindström;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 32, i anledning af väckt motion om upphäfvande af tullen å cement;

nr 33, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående en allsidig utredning rörande tullsystemets verkningar m. m.;

nr 34, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af stämpelskatten å inrikes växlar;

nr 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående beskattning af socker, som under december månad år 1912 efter anmälan af svenska sockerfabriksaktiebolaget utlämnas till fritt bruk;

nr 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i anledning af ifrågasatt förlängning af den å internationell konferens i Bryssel den 5 mars 1902 antagna konventionen angående beskattning af socker m. m.;

nr 37, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande

bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af tullen å fläsk;

nr 38, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning af väckt motion angående vissa lättnader i skattehänseende för föreningar med ideell verksamhet; och

nr 39, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften, dels ock i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i staten för folkskollärarnas pensionsinrättning;

nr 36, i anledning af vissa framställningar rörande pensioner och understöd å allmänna indragningsstaten;

nr 37, angående förslag till ändringar i aflöningsstaten och reglementet för riksbanken;

nr 38, i anledning af väckt förslag om tillbyggnad och förändring af riksbankens byggnader i Halmstad och Kalmar; och

nr 39, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i lagen om bankrörelse;

lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen samt till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), dels ock en i anledning där af väckt motion;

nr 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 34 värnpliktslagen;

nr 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 80 § i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar och lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura;

nr 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa nya bestämmelser i afseende å mått och vikt;

nr 57, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken, lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade, dels ock i anledning där af väckta motioner; och

nr 58, i anledning af återremiss af lagutskottets utlåtande nr 41 beträffande Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 11 kap. 9, 24 och 38 §§ rättegångsbalken;

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 28, med öfverlämnande till Riksdagen af förteckning öfver statens utarrenderade domäner m. m.;

nr 29, med öfverlämnande till Riksdagen af förteckningar å försålda kronoegendomar samt å inköp af mark för bildande af kronoparker;

nr 71, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 3 § 1 mom. i lagen om rätt till fiske; och

nr 72, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upplåtande till småbruk af viss kronans jord-egendomar och de ecklesiastika boställena tillhörande jord;

första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetarskydd, dels ock i anledning däraf väckta motioner;

andra särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag dels till lag om ändrad lydelse af 13 § i lagen angående medling i arbets- tvister den 31 december 1906 och dels till lag om ändrad lydelse af 2 § i lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag den 20 november 1909;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning af herr V. Rydéns motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för oäkta barn att erhålla vetskap om sina föräldrar; samt

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående öfverlämnande till Riksdagen att besluta om de till upprätthållande af lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna erforderliga utgifter m. m.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Pettersson* i Bjälbo under den 13 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.10 på natten.

In fidem
Per Cronvall.
